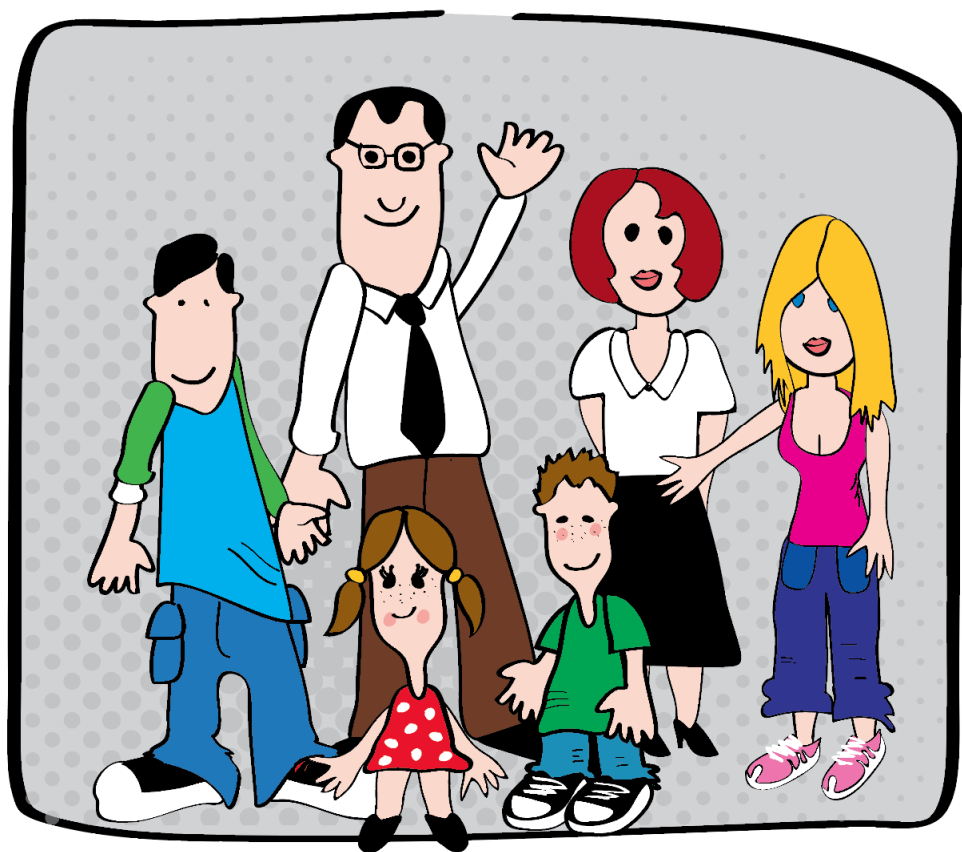

FIFTI –Fiatal Felnőttek Társadalmi Integrációjának szakmai megalapozása

Rácz Andrea (szerk.)

2016

Rubeus Egyesület

**FIFTI – Fiatal Felnőttek Társadalmi Integrációjának szakmai megalapozása,
2016**

*Szerkesztő:
Rácz Andrea*

*Lektorálta:
Riegler Mária*

*Szöveget gondozta:
Freisinger Balázs*

*Idegen nyelvű szöveget gondozta:
Hoffer Dorottya*

*Klubokat vezette, moderálta és dokumentálta:
Bibari Ildikó*

Hodosán Róza

Kovács Ágnes

Nagy Lóránd

Nagy Marianna

Készült az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával. (30474-2/2015)
*A szakmai anyagban közöltek nem tekinthetők az Emberi Erőforrások Minisztériuma hivatalos
álláspontjának.*

Tartalom

<i>Előszó</i>	4
<i>Freisinger Balázs – Rácz Andrea: Hiányterületek, támogatási igények: kutatási eredmények a felnőtté válás szakmai támogatásához</i>	6
<i>Szikulai István: A FIFTI-program módszertani megalapozása</i>	22
<i>FIFTI-klubsorozat tapasztalatai, módszertani beszámoló</i>	36
<i>SWOT-analízis a felnőtté válás szakszerű támogatásához</i>	115
<i>Mellékletek</i>	118
<i>Interjúvázlatok</i>	118
<i>Néhány jó példa</i>	124
<i>Nemzetközi kitekintés</i>	127

Előszó

A FIFTI-program egy olyan klubsorozat megvalósítása, amely komplex módszertanra épül, célja, hogy az önállóságra nevelés támogatásával elősegítse a gyermekvédelemben élő gyermekek és fiatal felnőttek sikeres társadalmi integrációját.

A program célcsoportját a család nélkül felnövő, alacsony önbizalommal és önértékeléssel, valamint gyenge érdekérvényesítő képességgel, szűkös jövőbeli kilátásokkal rendelkező gyermekek (14-18 évesek) és fiatal felnőttek (19-25 évesek) adják. Esetükben jelentős gondot okoz, hogy sem a nagykorúvá válás előtti időszakban kifejtett szakmai munka, sem az utógondozói ellátás, utógondozás rendszere nem készíti fel a gondozottakat és a rendszert elhagyókat az önálló életre. Iskolai végzettségük és szociális készségeik nagyon alacsonyak, családi kapcsolataik gyengék. Alacsony iskolai végzettségük okán a munkavállalás és a lakhatás megoldása is nagyon nehéz. A gyermekvédelmi rendszerben maradásnak oka lehet, hogy a fiatal egyre későbbi életkorban válik alkalmassá az önálló életre. A társadalmi integráció egyik fontos alapfeltétele a megfelelő iskolai végzettség megszerzése, valamint a munkavállalás és elhelyezkedés. Az állami gyermekvédelem feladata az, hogy egyenlő esélyeket nyújtson a család nélkül felnövő gyermekeknek és fiataloknak, segítse ezen célcsoport hátrányainak kompenzálását, társadalmi integrációját.

A program keretében kiemelt szempont a szemléletformálás, mivel a nagykorúvá váltak támogatása során az ideiglenességre helyeződik a hangsúly a korábban megszokott állandóság helyett. A program során a gyermekek és a fiatal felnőttek a saját érdekükből kiindulva gondolják végig az ellátás során nyújtott szolgáltatásokat, a szakmai segítségnyújtás során megfogalmazott elvárásokat.

Mára már Európában egyre inkább elismert tény, hogy olyan támogatásokat és szolgáltatásokat kell nyújtani a hátrányos helyzetű csoportok tagjainak, amelyek valós, célcsoporti szükségleteikhez igazodnak. Éppen ezért számukra egy olyan klubfoglalkozásokból álló rendezvénysorozatot kívánunk a FIFTI-program keretében megvalósítani, amely valós szükségleteikre épül és azt a célt szolgálja, hogy ez a célcsoport a gyermekvédelmi rendszerből kikerülve a társadalom hasznos tagjává tudjon válni, felkészüljön az önálló, felelősségteljes felnőtt életre és ne függjön a későbbiekben a jóléti juttatásokon.

Jelen tanulmányban elsősorban a klubsorozat megalapozását célzó kutatás eredményeit, majd az ezek mentén kidolgozott szakmai módszertant mutatjuk be. A klubsorozatok tapasztalatairól klubsorozatonként számolunk be, kiemelve az egyes tématerületek

legfontosabb tapasztalatait. A klubok tapasztalatainak összegzése után egy SWOT-analízist ismertetünk a felnőtté válás szakszerű támogatásához. Sikeres klubok megvalósításához néhány jó gyakorlatot is ajánlunk a gyermekvédelmi szakemberek számára, valamint közlünk néhány olyan nemzetközi tanulmányból egy-egy szemelvényt, amelyek nemzetközi kitekintést adnak a fiatalok sikeres támogatásához, felhívva a figyelmet arra, hogy mennyire fontos az ő bevonásuk. Mindezen jó példák, nemzetközi tanulmányok a klubsorozatok tartalmi elemeinek kidolgozását is segítették, megalapozva szakmai munkánkat.

Rácz Andrea(szerk.)

Freisinger Balázs – Rácz Andrea: Hiányterületek, támogatási igények: kutatási eredmények a felnőtté válás szakmai támogatásához

Bevezető

A gyermekekről való gondolkodásban, a velük szembeni bánásmódban kiemelten fontos, hogy a gyermekek minden támogatást megkapjanak ahhoz, hogy a bennük rejlő képességeket kiaknázhassák, éppen ezért a velük foglalkozó szakembereknek bízniuk kell a gyermekekben.

A gyermekek megértése és szociális környezetben való támogatása két fő szempont érvényesítésén múlik, mint: 1) a gyermekek holisztikus kezelése, mely azt jelenti, hogy a kirekesztett gyermekeket, mint fogyatékkal élők, család nélkül felnővők a többségi társadalomban élő gyermekekhez hasonlóan kezelik; 2) a család szerepének felismerése a gyermek életében megkerülhetetlen a szakellátás idején is.

A társadalmi integráció, nagykorúvá válás elősegítése szempontjából fontos, hogy a szakemberek a gyermek erősségeire koncentráljanak, ismerjék fel, hogy a gyermek miben tehetséges és azon a területen támogassák is. A gyermekek felelősségvállalásának növelése és pozitív jövőképe egy stabil érzelmi állapotban alapozható meg, ezért az érzelmi támogatás nyújtása is nagyon fontos feladat. A gyermekek és fiatalok részvétele, a participáció úgy is értelmezhető, mint a meghallgatás pedagógiája, amely biztosítja, hogy a gyermekek álláspontját, véleményét meghallgassák, ezzel garantálva annak a lehetőségét, hogy megértik őket. A meghallgatás tehát odafigyelést és jogot jelent a véleményformálásra.

Ezt a szemléletet követve a FIFTI-programot megalapozó fókuszcsoporthoz tartozó kutatásnak az volt a célja, hogy a gyermekek és fiatalok helyzetét, véleményét megismerjük, feltárjuk az önálló élet kialakítása kapcsán a tudásaikat és azokat a hiányterületeket, amelyek erősítésre szorulnak. A klubsorozatot megalapozandó az intézményes ellátásban dolgozó szakemberek és nevelőszülők véleményének megismerése is fontos célja volt a kutatásnak, annak feltérképezése érdekében, hogy véleményük szerint hogyan lehet a gyermekeket és fiatalokat az önálló életre felkészíteni.

A FIFTI-programot összesen 4 fókuszcsoportos interjú alapozta meg, kettő vidéken és kettő a fővárosban valósult meg: a) intézményes ellátásban élő 14-18 évesekkel, b) utógondozói ellátásban élő 19-25 évesekkel, c) intézményes ellátásban dolgozó szakemberekkel és nevelőszülőkkel és d) nevelőszülőknél élőkkel vegyes korcsoportos bontásban.

Gondolatok a felnőtté válásról

14-18 éves gyermekvédelmi gondoskodásban élők

A 14-18 éves gyermekvédelmi gondoskodásban élő fiatalokkal készült fókusz-csoportos interjú 8 interjúalannyal (5 lány, 3 fiú) készült. A gyermekek közül hárman nyilatkoztak úgy, hogy korábban nevelőszülői ellátásban éltek, két lány (14 és 16 évesek) azért került be az intézményes ellátásba, mert gyermekük született. Többségük saját megfogalmazása szerint lakhatási problémák miatt került a rendszerbe, a valódi okokról nem szívesen, vagy csak nagyon szűkszavúan nyilatkoztak. Olyan interjúalány is volt, aki kifejezetten megtagadta, hogy a bekerülésének körülményeiről, okairól beszéljen.

„Azért kerültem ide, a Kmetyből kerültem ide, mert van egy gyermekem. Eddig a Cseppkőben voltam, nyolcadikos vagyok. És ennyi. [...] Nevelőszülőknél is voltam 8 évet.”

„[...] én is azért kerültem ide, mert született egy babám. Előtte a Kmetyben voltam én is, azelőtt meg a XX. kerületben éltem egy gyermekotthonban, azelőtt meg a szüleimmel. [...] 13 éves voltam. [...] Hát, azért, mert lakhatási problémák voltak.”

A gyermekvédelmi intézményben és az azon kívül folyó átlagos napi rutinra, időbeosztásra, szabadidős tevékenységekre vonatkozó kérdések mentén a fiatalok viszonylag egyszerű, kevés különböző elemből, tevékenységformából álló, meglehetősen sematikus felépülő programot vázoltak föl. Jellemzően az iskolalátogatás volt az összefoglalók központi mozzanata, szabadidős tevékenység, sport, hobbi csak két gyermeknél került szóba, a többség az iskolába menetel és az onnan visszaérkezés momentumain túl csak az internethasználatot, azon belül is szinte kizárólag csak a közösségi média használatát említette, illetve, mintegy kötelező elemként az olvasást.

„Az én napom úgy kezdődik, vagy folytatódik, hogy mondjam, fölkelek, fészerezek [Facebook], kajálok, fölnezek a fészre, fölmegek az iskolába, visszajövök az iskolából, felmegek, fészerezek, kajálok, lefekszem a kanapéra fészerezek, néha elmegek erre-arra, azt ennyi és fészerezek.”

„Elmegek iskolába, ha elmegek, mert mostanában mondjuk bejárok [...]. Amúgy tavaly nem jártam iskolába, de megváltoztam, kicserélődtem, meg minden, amit el lehet ezzel kapcsolatban mondani. És ennyi. Hazajövök, facebookozok, körülbelül ennyi.”

E jobbra egysíkú napirendhez képest a kisgyermekes ellátottak programja mutat változást, akiknél a gyermek (az interjúalanyok esetében 4-5 hónapos csecsemők) ellátása lesz a hangsúlyos elem az iskolalátogatás mellett. A szülővé lett ellátottak hiányként fogalmazták meg azt, hogy kööttségeik miatt nincs lehetőségük annyiszor elhagyni az otthont, mint gyermektelen társaiknak.

„6 órákor föl kell kelniünk és egy óra alatt magunkat is el kell készíteni meg a gyerekeket. Ugye fölkeljük a gyerekeket, elsőnek őket átöltöztetjük, megetetjük. Utána, ugye, aki szoptatja, az tejet fej le neki. Sietni kell hazá az iskolából nekünk, hogy megetetni. Iskola után nekünk egyből hazá kell jönni. Nem úgy megy, mint a többieknek, hogy elmennek. Nekünk egy héten kétszer van kimenőnk, 5 óra hosszára.”

Az iskola, mint központi életszervező elem az interjú során többször, szinte majdnem minden kérdéscsoport tárgyalásakor felmerült. A nyolc interjúalany közül egy sem volt, aki ne esett volna már át kényszerű iskolaváltáson, sőt ritka, aki eddigi iskolai pályafutása során háromnál kevesebb oktatási intézmény tanulója volt. A gyakori iskolaváltások okaként a fiatalok leginkább a lakhelyváltást említik, mások az igazolatlan mulasztások nagy száma, illetve a bukások miatt kényszerültek intézményt váltani. A tanulmányok nehézségére vonatkozó kérdésre a gyermekek többsége úgy válaszolt, hogy az iskola jó, nem különösebben nehéz a tananyag, amikor azonban részletesebben szó volt az iskoláról, éppen ennek ellenkezőjét fogalmazták meg. Az alábbi párbeszéd részlet jól mutatja, hogy a válaszadó fiatal viszonya az iskola (oktatás) egészéhez és az egyes tárgyakhoz csak részleges és igen bizonytalan összefüggést mutat.

„– Mindig odajártál, vagy voltak váltásaid?

– Nem. A költözés miatt.

– Hány iskolába jártál?

– Kettőbe.

– Kettő iskolába jártál, és hogy megy a tanulás?

– Nagyon szarul.

– És mi a „szar” benne? Nehezen megy?

– Hogy nem járok oda.

– De mi a rossz benne, néhány szót csak.

– Az, hogy nem lehet poénkodni sem.

- *Az rendben van. De a tanulás az megy, az rendben van?*
- *Hát, igen.*
- *Jó tanuló vagy? Nem?*
- *Középszar.*
- *Mi megy a legnehezebben?*
- *Nem tudok mondani.*
- *És mi az, amit szeretsz?*
- *A tesi meg a rajz.*
- *És abból jó vagy? És abból meg szoktak dicsérni?*
- *Igen.”*

Az iskolával kapcsolatos pozitív élmények kapcsán leginkább a külön foglalkozások keretében elért sikerekről számoltak be. A negatív élmények felemlítése sokszor e kellemes emlékek felsorolása közé keveredett ugyan, ugyanakkor éppen ennek kapcsán volt megfigyelhető, hogy a gyermekek ugyanolyan jelentőségüként gondolkodnak sérelmeikről, melyeket társaiktól, esetleg tanáraiktól szenvedtek el, és az olyan sikerekről, mint a szavalóversenyen elért előkelő helyezés, a szépírási verseny díja vagy egy jelentősebb sportsiker. A negatív tapasztalatok témájában a gyermekek elsősorban a kiközösítést és a hátrányos megkülönböztetést említették. Ennek okaként egyértelműen származásukat jelölték meg első helyen, ezen kívül a gyermekvédelmi gondoskodásban létük ténye és szerény anyagi helyzetük az, ami miatt szerintük sérelmeket kell elszenvedniük.

- „– *Ők kötekedhettek órán velem, meg csúnyán beszélhettek velem, de hogyha én csúnyán beszéltem velük, akkor fölküldtek az igazgatóiba.*
- *Tebát éreztet, hogy emiatt van, mert te gyerekotthonos vagy.*
- *Nem, hanem mert cigány vagyok, azért.”*

A felnőtté válás folyamatában önmagukat kevésbé tudják elhelyezni a megkérdozett 14-18 éves fiatalok. Ennek a kérdésnek is a legfontosabb dimenziója az iskola, a megszerezhető és a vágyott képesítés, szakma, de a gyermekeknek többnyire nincs reális elképzelésük arról, hogy mivel szeretnének foglalkozni, és hogy az milyen összefüggésben van azzal, amilyen oktatási intézménybe adott esetben éppen járnak. Legtöbbjük egy elvégzendő feladatként tekint az iskolára, mely után következik majd a felnőtt élet, a munkába állás, pénzkeresés, de a tanulmányok és a munkaerő-piaci elhelyezkedés között csak elvétele fedeznek fel kapcsolatot. Ugyanígy nincs reális képük arról, hogy milyen munkával mennyit lehet keresni, illetve hogy egy bizonyos mértékű fizetésből milyen megélhetési körülményeket lehet fedezni. A gyakori iskolaváltásokkal az eredetileg sem túlságosan megalapozott szakmaválasztást a teljesen esetleges, sodródó pályaaorientáció váltja fel.

„– *Te mi szeretnél lenni?*
 – *Állatorvos.*
 – *És azt tudod, hogy mit kell ahhoz tenned, hogy állatorvos legyél?*
 – *Hát én már le is mondtam erről az egészségről.*
 – *De miért?*
 – *Mert hülye vagyok, már elnézést a kifejezésért. Nem a turista leszek, hanem valamilyen gereblyés leszek.*”

„– *Én azt szeretném, hogy venni egy biciklit, aztán elbiciklizgetni.*
 – *És ahhoz a pénzt honnan szeretnéd előteremteni?*
 – *Nem tudom még. Kóteres csóró gyerek vagyok.*”

„– *És neked?*
 – *Én a jelen embere vagyok, szóval én ilyenekre nem gondolok.*
 – *Te sem gondolsz a jövőre?*
 – *Hát nem, egyelőre az a lényeg, hogy iskolába bejárjak, mert elég nehezen megy ez a dolog.*”

Konkrétabb célok egyfelől a rendszerből való kikerülés utáni lakhatással kapcsolatban fogalmazódtak meg, itt az interjúalanyok egy része a vér szerinti családjához való visszatérést és a velük való együttélést tervezi, más részük, főleg a lányok pedig a párkapcsolat részeként képzelik el a lakhatási problémák megoldását, vagyis jövőbeni párjukhoz való költözést tervezik. A gyermeket nevelőknek voltak konkrétabb terveik a jövőre vonatkozóan, ők egyértelműen gyermekük felnevelését, számukra a sajátjuknál jobb életkörülmények biztosítását tűzték ki célul. Ebben a vonatkozásban is az oktatásban való részvétel a legfontosabb aspektusa az önmagukról és jövőjükéről való gondolkodásnak.

„*Fel szeretném nevelni normális körülmények között, nem az intézetben. És nem szeretném, hogy ő is intézeti legyen. Szeretném, hogy ha elvégezné az iskolákat, nem úgy, mint én. Lenne neki is majd idővel egy családja, munkahelye. És ennyi.*”

Arra a kérdésre, hogy mit tartanak a legfontosabbnak ahhoz, hogy céljukat elérjék, egybehangzóan és kizárólagosan az iskola elvégzését jelölték meg a megkérdezettek. Fontosnak tartották azt is, hogy kapjanak segítséget ahhoz, hogy milyen módon keressenek munkát, hogyan készüljenek fel az ezzel kapcsolatos helyzetekre, mint például önéletrajzírás, öltözködés, viselkedés. A vér szerinti családdal való kapcsolattartásban, illetve általában az emberi kapcsolatok kezelésében is szívesen vennének segítséget, bár ebben a kérdésben a válaszokból kirajzolódott némi bizonytalanság a tekintetben, pontosan tudják-e értelmezni a megkérdezettek ezeket a fogalmakat, viszonyokat, szituációkat. Elmondható, hogy a 14-18 éves korosztály esetében a felnőtté válás kihívásai kapcsán nem elég a megoldások keresésében segítséget nyújtani, sokszor már a probléma azonosításában, megfogalmazásában is elengedhetetlen a támogatás.

19-25 éves utógondozói ellátottak

A 19 -25 éves, utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttekkel készített fókusz-csoportos interjún 4 fő vett részt. Az interjú készítése idején a fiatal felnőttek közül egy szerzett már szakmát, ő jelenleg munkát keres, ketten még középfokú oktatási intézménybe járnak és egyikük felfüggesztette tanulmányait, ő külföldi munkavállalását szervezi. Egy interjúalany élt nevelőszülőnél korábban, egy pedig speciális ellátásban is részesült. Egyikőjüknek van stabil párkapcsolata, mind a négy megkérdezett nő. A nagykorúvá válás a megkérdezett interjúalanyok esetében más-más intézményben történt.

Arra a kérdésre, hogy ki hogyan élte meg ezt a fordulatot, kaptak-e segítséget a nagykorúság új kihívásaira való felkészülésben, többségében nemleges válasz érkezett. Egy megkérdezett számolt be arról, hogy nevelője aktív közreműködésére számíthatott, még olyan esetben is, amikor ő maga nem mutatott fogadókészséget a tanácsokra, segítő beavatkozásokra, de utólag rendkívül hasznosnak érzi, hogy ennek ellenére irányították döntéseit. A többiek úgy érezték, hogy a nagykorúság elérése pusztán abban hozott változást, hogy jelentősen lazult a kontroll.

„Csak annyi, hogy nem volt egy felnőtt a hátam mögött, aki állandóan fogja úgymond a kezem és akkor visz, elvisz iskolába, vagy valami, vagy támogat. Nekem csak ennyiből volt másabb, hogy el lettem engedve.”

Mások arról számoltak be, hogy annak ellenére sem kaptak segítséget a rendszerben dolgozóktól, hogy ezt kifejezetten kérték.

„Kértünk segítséget, de nem nagyon kaptunk. [...] Például az iskolaváltáshoz, mert most így év végére ugye, nem vált be az iskola, amit év közben kaptunk és hiába rágtam a vezető fejét. Aztán elintéztettem másképp [...] Van a VII. kerületben, ott az Urániánál, abova – amit most az egyetem átvett, a Kar, most ott van a Budapesti Tanulást Elősegítő, vagy nem tudom mi a neve, az az intézmény és oda vitt el egy ismerősöm és [...]”

– Pályaválasztási tanácsadóra gondolsz?

– Igen. És ő vitt el oda s beszélgettünk, mondták [...] hogy milyen iskola lenne jó, mire lenne érdemes odafigyelni, meg ilyenek, és akkor találtuk meg a sulit.”

Az utógondozói ellátásba való átkerülés kapcsán is arról számoltak be a fiatal felnőttek, hogy nem kapták meg a kellő felkészítést. Elmondásuk szerint inkább egyfajta fenyegető magára maradottság képével riogatták őket, de arról, hogy a megváltozott élethelyzetre hogyan kell fölkészülni, milyen új lehetőségek és milyen új

kötelezettségek várhatók, senkitől nem kaptak használható információt. Összességében úgy érzik, hogy az életük sokkal nehezebb utógondozói ellátottként, mint korábban volt.

„[...] nehezebb, de igazából, amit én így hallottam a saját részemről az, hogy most mitől lesz nehezebb? Hát nem lesz eléd rakva a kaja, nem lesz kinyalva a segged, ilyen hasonló beszélősok. Igazából nem nagyon készítettek fel, hogy most utógondozott leszel, ennyi és ennyi pénzed lesz, ezt valahogy be kéne tudnod osztani vagy, hogy mit kezdjél, hogy dolgoznod kéne vagy, hogy. Igazából így ki lettünk engedve.”

Többen nyilatkoztak úgy, hogy maguknak kerestek helyet az ellátás igénybe vételére, miután rövid időn belül nyilvánvalóvá vált számukra, hogy az önmaguk ellátása, a rendelkezésre álló pénz beosztása nem sikerül. Véleményük szerint sokkal biztonságosabb egy gyermekotthon keretein belül utógondozói ellátottnak lenni, mint egy utógondozói otthonban.

A jövőre vonatkozó tervekről többüknek konkrét elképzelésük van, de a kivitelezés, a terv megvalósításához szükséges lépések részleteivel kapcsolatban már sokkal nagyobb a bizonytalanság. Leginkább abban biztosak, akik még nem szereztek szakmát, hogy az iskola elvégzése a következő legfontosabb lépés, ezt követően pedig külföldön képzelik el további életüket. Az egyik megkérdezett fiatal felnőtt korábban is dolgozott már külföldön (bébiszitterként Ausztriában), jelenleg is, tanulmányainak befejezését halasztva egy újabb külföldi munkaperiódusra készül. Elmondása szerint a korábban kint töltött 8 hónap alatt sokkal kevésbé tapasztalta a származása és sorsa miatt Magyarországon nagyon erős hátrányos megkülönböztetést. A külföldre költözés a válaszokból kirajzolódóan a jobb pénzkeresési lehetőségek mellett ezért, és azért is vonzó perspektíva, mert a korábbi hányattatott sorsot hátrahagyva egy új élet kezdését is jelenti.

A mindennapi élet praktikus feladataira, ügyintézésre, pénzkezelésre vonatkozó kérdések kapcsán a fiatal felnőttek arról számoltak be, hogy sokszor egyszerűnek tűnő helyzetekben sem boldogulnak segítség nélkül.

„Sok magunk korabeli fiatal nem tudja, hogy mi az önéletrajz. Azt sem tudja, hogy kezdjen hozzá, meg nekem is kellett ihlet írni egyet és halvány fogalmam sem volt [...] Van ilyen segítő központ, vagy én nem tudom, hogy mi volt, a Magdolna utcában. [Családsegítő] Én azt hittem, hogy csak anyukáknak van, meg gyerekeknek, de gondoltam, hogy én ide bemegyek. És akkor segítettek önéletrajzot írni. [...] Szerintem jó lenne, hogyha az élet nagy dolgaira segítenének felkészülni.”

„Még egy kártyát, egy OTP bankkártyát sem tudtam, mert féltem bemenni, mert, hogy mit mondjak, lehet, nem fogom érteni, hogy miről beszél, és ott ülök majd, mint egy hülye.”

A lelki konfliktusok terén és a társas kapcsolatok kezelésében is szívesen vennének segítséget a megkérdezettek. Többen számoltak be olyan krízishelyzetekről, melyekben nagy szükségük lett volna adekvát támogatásra, így például volt, aki depresszióval küzdött, volt, aki egy szakítás feldolgozásában akadt el, más bántalmazás áldozata lett, illetve egy időre alkoholfüggővé és szerhasználóvá vált. Ezekben a konfliktusos szituációkban elmondásuk szerint semmilyen segítséget nem kaptak a gyermekvédelmi rendszertől és meglátásuk szerint nem is lett volna kitől kérniük. Mindegyikük került közvetlen vagy közvetett kapcsolatba valamilyen devianciával, legtöbbjük vér szerinti családjában volt alkoholbeteg, az egyik interjúalany testvére prostituált. Ezek a körülmények is hordoznak olyan feszültségeket, melyek feldolgozásában a megkérdezettek saját meglátása szerint szakszerű segítséggel előre tudnának lépni.

Az interjú tapasztalata egyértelműen az, hogy a 19-25 éves korosztály bár részben már önálló életet él, ez az önállóság egyfelől kényszerű, másfelől hatékony támogatás nélkül, felkészítés és iránymutatás hiányában rendkívül veszélyes szabadságot jelent, mely a fiatal felnőtt számára egy szorongással teli, bizonytalan és tervezhetetlen, lényegében véletlenszerű irányokba sodródó életet jelöl ki. A fiatalok minden segítség fogadására nyitottak, többségében tisztában vannak azzal, hogy milyen témákban (pályaválasztás, karrier, életvezetés, pénzkezelés, párkapcsolat és társas viszonyok kezelése stb.) várnának iránymutatást, praktikus tanácsokat, abban azonban bizonytalanok, nem ritkán teljesen tanácstalanok, hogy honnan kérhetnék, várhatnák a segítséget.

„Mit tudom én, ha az iskolában problémáim vannak, a munkahelyen problémáim vannak, hogy ezt, meg ezt kell segíteni, elintézni – gyakorlatilag senkibe nem tudunk fordulni.”

Nevelőszülői ellátásban élők

A nevelőszülői hálózatban élőket megszólaltató fókuszcsoporthoz 8 gyermek és fiatal felnőtt vett részt. Az interjúalanyok 14-19 évesek, öt lány, három fiú, az interjú időpontjában mindannyian nevelőszülőnél élnek, vidéken. A nyolc fő közül hárman testvérek, ők ugyanazon a gondozási helyen élnek, de van olyan, aki testvérei közül csak egyel él egy helyen (öt testvér közül kettő már kikerült, egy intézményi ellátásban, egy pedig másik nevelőszülőnél került elhelyezésre). A megkérdezettek többsége hosszú ideje (5-10 éve) ugyanannál a nevelőszülőnél él, korábban többségük sok gondozásihely-változáson esett át, egy részük korábban az intézményes ellátásban is gondozott volt.

Iskolai pályafutásukkal kapcsolatban hasonló fordulatokról számoltak be az interjúalanyok. Mindegyikükönél fordult elő bukás, a tanulással általában is nehézségeik

voltak, vannak. Segítséget rendszerint a nevelőszülőktől, ritkábban a vér szerinti rokonságtól kaptak. A pályaválasztással, iskolaválasztással kapcsolatban legtöbbjüknel kényszer szülte megoldás született, a már szakmát tanulók közül mindössze egy nyilatkozott úgy, hogy eleve az adott iskolát szerette volna választani, viszont a jelenlegi helyzetet nézve már jóval többen, a válaszadók több mint fele mondta azt, hogy szereti a szakmát, amit tanul. A többiek jellemzően olyan irányba orientálódtak volna, melyről nevelőszüleik úgy vélekedtek, hogy nem reális választás, nem ad piacképes végzettséget (volt, aki sport vonalon szeretett volna továbbtanulni, más táncban képezte volna magát), illetve más esetekben a választott képzésre nem sikerült felvételt nyerniük, így szükségmegoldásként olyan iskolába mentek, ahova felvették őket. Az iskolaválasztásban jellemzően a nevelőszülők segítettek, ritkább esetben a vér szerinti szülők vagy nagyobb testvérek, távolabbi rokonok. Fejlesztő foglalkozásra, nevelési tanácsadóra a válaszadók egyike sem járt, korrepetálásra is csak néhányan, ők is rövid ideig és szórványosan.

Arról, hogy az iskolában volt-e bármilyen hátrányos megkülönböztetésben részüik amiatt, hogy gyermekvédelmi gondoskodásban élnek, egyöntetűen azt a választ adták, hogy nem, tanáraik, diáktársaik elfogadták a tényt, sokszor még pozitív megkülönböztetésben is részüik volt a tanárok felől, megértőbbek, érdeklődőbbek voltak irányukban. E vonatkozásban tehát markáns különbség rajzolódik ki a nevelőszülőnél és az intézményben élők tapasztalatai között.

A nevelőszülői ellátásban élők mindennapjai is lényeges különbségeket mutatnak az intézményes ellátásban élőkéhez képest a családi programok és az életszervezésben, életvezetésben való bevonódás mértékét tekintve. Míg a gyermek-és lakásotthonban élők úgy nyilatkoztak, hogy a legnagyobb ünnepek sem jelentenek számukra szinte semmit, nem ünneplik például a Karácsonyt, nem is érdekli őket, addig a nevelőszülőknél élők mindegyike arról számolt be, hogy szinte az összes ünnep fontos a családjukban, készülnek ezekre az alkalmakra és jó érzéssel gondolnak rájuk. Ezek az ünnepek egyértelműen a nevelőcsaládban megélt alkalmakat jelentik, bár van olyan fiatal, aki vér szerinti családjával is találkozik egy-egy ilyen jelesebb eseménykor, de az ünnepekhez kötődő családi együttlét ebben az esetben is a nevelőszülőkkal alkotott családhoz kötődik.

„Hát, mi igazából minden ünnepet megtartunk. Halloween-tól kezdve, a Karácsony, Gyerekenap, minden. Farsangkor, olyankor mi beöltözzünk, meg Halloweenkor ilyen ijesztgetések vannak, nagyon jók. Hát, Karácsonykor mindenki vesz mindenkinek ajándékot, meglepjük egymást.

– És a vér szerinti szülőikkel?

– Hát, volt már olyan igen, hogy Karácsonykor egy napot velük töltöttünk [...]”

A háztartás működtetésébe is aktívabban bevonódnak, részt vesznek a házimunkák elvégzésében, van rálátásuk arra, hogy miből, hogyan, milyen szervezési elvek és lehetőségek mentén alakul a család gazdálkodása. Ugyancsak fontos különbség, hogy a

nevelőszülőknél (és vidéken) élő gyermekek, fiatal felnőttek életében fontosabb szerepet játszik a sport és a hobbi, mint azt az intézményben élőknél. Többen számoltak be arról, hogy járnak valamilyen edzésre, sőt akadt olyan is, aki versenyszerűen űz valamilyen sportot, és többségüknek van valamilyen hobbija, mint például a tánc, kertészkedés, szerelés-barkácsolás stb.

Általában a nevelőszülői elhelyezésről a gyermekek nagyon pozitívan nyilatkoznak. Egybehangzó véleményük, hogy jól tudnak együttműködni az őket befogadó családdal, többen hangsúlyozták, hogy őket tekintik igazi szüleiknek. A megkérdezettek mindegyike fontosnak tartja, hogy a nevelőcsalád számára biztonságot nyújt, bizalmas és szoros viszonyban vannak nevelőszüleikkel, ami jelenlegi életükre és további életpályájuk alakulására nézve is nagyon kedvező hatású. Arra a kérdésre, hogy bármilyen probléma megbeszélésével vagy tanácsért kihez fordulhatnak, az interjúalanyok egyként a nevelőszülőt jelölték meg, és abban is első helyen áll a család a válaszadók mindegyikénél, hogy honnan szereznek be információkat az őket érdeklő kérdésekben. A konfliktusokat is tudják rendezni a nevelőszüleikkel.

„Azt nekem nagyon jó, hogy mindig számíthatok rájuk, bármi van, bármilyen baj. Ők mindig mellettem állnak. Úgyhogy nagyon összenőttünk, nagyon szeretjük őket. Hát, minden jó velük. Nem tudok rosszat mondani.”

„[...] sok mindenben van ellenvetésünk, mert, hát csak idősebbek nálam. Ezért szoktunk vitatkozni, de akkor megbeszéljük. Van, amikor összeveszünk rajta, de utána én úgy vagyok vele, hogy jó, igazuk van.”

„Szerintem, nálunk pont jó a szigorúság, mert a házi tanulásánál ott tényleg szigorúak, hát szerintem pont jól.”

A felnőtté válásról, az iskola utáni életéről a megkérdezetteknek összességében konkrét elképzelései vannak. A jövőre nézve legtöbbjüknek szerepel a tervei között, hogy külföldön vállal munkát, van olyan, aki egyetemi tanulmányokat tervez, a nyolc interjúalany közül egy volt, akinek semmilyen elképzelése nem volt a jövőjére vonatkozóan. A felnőtt lét alapelemeit a válaszokból kirajzolódóan a lakhatás megoldása, elégséges kereset megteremtése és családalapítás sorrendjében határozzák meg. Azzal kapcsolatban, hogy mit kell tenniük ahhoz, hogy terveiket megvalósíthassák, első helyen a tanulást említették a legtöbben, segítséget pedig nevelőcsaládjuktól, tanáraiktól és barátaiktól várhatnak. A téma részletesebb vizsgálatát célzó kérdések kapcsán kitűnt, hogy számos olyan területe van a felnőtté válás folyamatának, amiben az interjúalanyok segítségre szorulnának, és örömmel vennének is támogatást, iránymutatást. Az interjúk tapasztalatai szerint a nevelőszülőnél élő ellátottak olyan praktikus tudása, amely az önálló élethez szükséges, már jóval a nagykorúvá válás előtt is sokkal nagyobb, mint az intézményes ellátásban nevelkedő társaiké, de sok hasonló tématerület van, melyben ők is szükségét érzik a támogatásnak. Ilyen téma a pályaválasztás, a pénzkezelés, a munkakeresés, azon belül főleg az önéletrajz- és moti-

vációslevél-írás. Ezekben a kérdésekben az interjúalanyok jelenleg saját meglátásuk szerint a nevelőcsaládtól és a barátoktól kérhetnek segítséget, nem ismernek olyan forrást a gyermekvédelmi rendszeren belül vagy azon kívül, ahol hatékony és közvetlen segítség lenne hozzáférhető számukra.

Összességében elmondható, hogy a vidéken, nevelőszülőnél élő gondozottak helyzete a felnőtté válás folyamatában kedvezőbb, mint az intézményes ellátási formákban élőké, ám a nagykorúsággal bekövetkező átrendeződésre, mely a kitáruló lehetőségek és a súlyosbodó felelősség vonatkozásában valóban hirtelen változásokat hoz, külső segítség nélkül aligha tudnak maradéktalanul felkészülni. E támogatásnak célzottnak, praktikusnak és azonnal hasznosíthatónak kell lennie ahhoz, hogy a gyermekek és fiatal felnőttek igényeljék és fogadják a segítséget. Ennek érdekében a célcsoport számára érthető, könnyen befogadható tematizálás és megfogalmazás mellett rendkívül fontos, hogy a rendelkezésre álló segítségről tudjanak is az érintettek, vagyis minden gyermekvédelemben élő számára elérhető, bármikor mozgósítható legyen a segítségnyújtás.

Intézményes ellátásban dolgozó szakemberek és nevelőszülők meglátásai

A gyermekvédelmi szakemberekkel és nevelőszülőkkel készült fókuszcsoporthoz interjún 4 szakember és 2 nevelőszülő vett részt. A szakemberek olyan szakterületeket képviseltek, mint gyermekvédelmi gyám, nevelőszülői tanácsadó, illetőleg a válaszadók között volt egy gyermekotthon-vezető is, mindannyian évtizedes múlttal tekintenek vissza a szakmában. A két nevelőszülő 7 és 13 éve fogad gyermekeket, normál és speciális szükségletűket egyaránt.

A megkérdezettek az általuk nevelt, illetve a munkájuk során velük kapcsolatba kerülő gyermekek és fiatal felnőttek legfontosabb problémáit áttekintve az alábbiakat emelték ki: a vér szerinti családtól való elszakadás traumája, illetve a kapcsolattartás esetlegeséből adódó bizonytalanság; kötődési zavarok, ezzel kapcsolatban magatartási problémák és devianciák; szocializációs problémák a rossz családi minták nyomán, ami komoly konfliktusokhoz vezet a gondozási hellyel és a gyermekek között is. A kapcsolattartás kapcsán felmerülő problémákat külön is részletezve az interjúalanyok rámutattak, igaz ugyan, hogy a vér szerinti szülőnek nemcsak joga, de kötelessége is kapcsolatot tartania gyermekével, ezek a találkozások azonban – bár elvileg minden feltétel adott, biztosított a helyszín és megegyezés van az időpont tekintetében is – nem mindig jönnek létre a szülő hozzáállása miatt. Egy-egy ilyen meghiúsult találkozás igen nagy traumát jelent a gyermeknek, ami csekély mértékben ugyan, de enyhíthető azzal, ha a kapcsolattartás helyszíne a gondozási hely.

„[...] óriási trauma az, amikor a gyereket elvisszük egy külső helyszínre kapcsolattartásra [...] Elindulunk és ott várunk. Vár a gyerek, néz kifelé az ajtón, hogy hol van már anya, hol van már anya? Nem jön. [...] Tehát a gyerek azzal, hogy öltözzünk, elindulunk, odaérkezünk, ugye vár. Tehát igazából, úgy egy kis karácsony előtti hangulatban, hogy ott vár és akkor majd, ugye csodát vár a gyerek. És ugye akkor, amikor ez nem történik meg, akkor az egy óriási trauma. És otthon a nevelőszülők 2-3 napig is küzdenek azzal, hogy most miért is nem jött anya. Tehát nagy a csalódás. Ha inkább a gondozási helyen van, ugye, akkor a napi életritmusát éli a gyerek, ugye jön-megy, játszik. És akkor, hopp, itt van anya. Hú, de jó. Ennek meg van a reciproka is, amikor megérkezik a szülő, a várva várt, és a gyerek az ő kis világában anyát ugye fölmagasztalja. És ugye anya, az anya az valaki, és anya ugye esetleg alkoholos állapotban érkezik, anya előzőleg ígéretet, hogy ezt hozok, azt hozok, amazt hozok és a gyerek ezt várja, hogy anya megígérte, de ebből nem jön semmi sem. Ugye ez is egy csalódás.”

Egy másik interjúalany a témához hozzátette, hogy abban az esetben, ha a találkozás létrejön és minden körülmény optimális, akkor is rendkívül nagy feszültségeket kell kezelni, legtöbbször nem elég, ha a gyermek és vér szerinti szülője rendezett körülmények között találkozhat, szükség van külső segítségre ahhoz, hogy köztük a kommunikáció meginduljon.

„[...] a szülőben van egy feszültség, a gyereken van egy várakozás, és van egy vadidegen helység, még akkor is, ha telerakjuk játékokkal, kanapéval a szobát, akkor is, tehát itt a nevelőszülő az, aki a legtöbbet tud segíteni. Erre megkapják a felkészítést, eleve megtanulják, hogy a kötődés, hogy a kapcsolattartás milyen fontos, tehát a nevelőszülő nagyon sokat tud oldani a szülő feszültségén is. [...] De volt már olyanra is példa, hogy a szakszolgálat pszichológusa járt le a kapcsolattartásra segíteni anyát abban, hogy el tudjon kezdeni játszani, beszélgetni a gyerekekkel, mert annyira begubózott és csak némán. Jött ő szegény, mindig jött, nem is volt alkoholos állapotban sem, csak nem tudott mit kezdeni ezzel a helyzettel.”

A vér szerinti szülőkkel való kapcsolat vonatkozásában olyan jelenségekről is beszámoltak a megkérdezettek, mikor a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermek egyfajta segítő szerepet vesz föl, az általa a gondozási helyén elsajátított új képességeket és szokásokat igyekszik vér szerinti családjának továbbadni. Így például a gondozási helyén kapott zsebpénzen tisztálkodási szereket, evőeszközöket vásárol, és igyekszik megtanítani azok használatát szülei, esetleg otthonélő testvérei körében. A szakemberek felhívták arra a figyelmet, hogy az ilyen folyamatok egyfelől rendkívül előremutatóak, vagyis a gyermek társadalmi integrációjára való felkészítésben elért részeredmények fontosságát – és továbbterjesztésük révén össztársadalmi produktivitását – mutatják, másfelől viszont az a mód, ahogyan ez a folyamat lezajlik (a gyermek saját forrásait használja föl), nem tekinthető rendszerszinten megfelelő megoldásnak.

Kétségtől nagyon fontos aspektusa a gyermekvédelmi munka mindennapjainak a kapcsolattartás kezelése, ám, ahogy a szakemberek rámutattak, ennek az – eljárásrend szintjén részletesen szabályozott – területnek számos olyan dimenziója van, amihez szükség lenne rendszeres, részletes és célzott módszertani támogatásra. Általában a gyermekvédelmi munkáról is az a véleményük, hogy kevés olyan sztemer érhető el, ami hatékonyan segítené őket a munkájuk során felmerülő, nehezen kezelhető helyzetek és folyamatok következetes és szakszerű megoldásában. Az egyik, korábban nevelőszülői tanácsadóként dolgozó szakember jó gyakorlatként említette a nevelőszülőknek szervezett önségi csoportot, ahol a nevelőszülőként dolgozók közvetlenül egymással, moderált, szakemberek által vezetett beszélgetés keretében oszthatták meg tapasztalataikat, kereshettek megoldásokat különféle konfliktustípusokra közösen. Az interjúalanyok ugyanakkor megállapították, hogy bár az ilyen tapasztalatcserék rendkívül hasznosak, azok létrejötte csak sok szükséges körülmény együttállása esetén lehetséges, és az országos helyzetet tekintve (területi sajátosságok, munkatársak eltérő fokú hivatástudata és más okok miatt) ez ritkán adatik meg. Az ilyen önszerveződő, kiscsoportos tapasztalatcserék és közvetlenül a szakmai vezetőtől kapható segítségen kívül a szakemberek szerint nincs, vagy nagyon korlátozott a lehetőség a szakmai támogatás igénylésére a rendszer felől, így például a félévente kötelező nevelőszülői továbbképzést sem tartják megfelelőnek.

„Egyébként sokszor jelzi a nevelőszülő is, és egyébként a lakásotthonban a gyermekgondozó is, hogy magára maradt. [...] És ilyenkor van az, hogy nem így cselekszik, ahogy azt a törvény előírja. Most képzeled el, hogy ha egy lakásotthonban van egy gyermekgondozó 12 gyerekkel, egy elszökött, el kell menni a rendőrségre, megtenni a feljelentést. Hozza magával a többi, mert nem hagyhat senkit otthon magában a lakásotthonban, de közben vacsoráztatni kéne, kettő még összeveszett, egynek eltűnt a pénze.”

Az interjúalanyok egybehangzó véleménye szerint amellet, hogy a rendszer minden szintjén, és különösen a nevelőszülők tevékenységét érintően rendkívül magas az adminisztrációs teher, a másik oldalon hiányoznak a módszertani anyagok, amik a kritikus folyamatokra való felkészülést, a krízishelyzetek kezelését segítenék.

A megkérdezettek közös álláspontja szerint anyagi forrás hiányában sok részterületen elégtelen a szerepvállalása a gyermekvédelmi rendszernek. Számos olyan feladat van például egy nevelőszülői ellátásban lévő gyermek kapcsán, aminek a finanszírozása csak a nevelőszülő saját forrásából megoldható. És bár ezek nem alapfeladatok, illetve nem kötelező ellátni azokat, a gyermek egészséges fejlődése és sikeres társadalmi integrációja érdekében megkerülhetetlenek.

„Nekem azért minden gyermekemet fejleszteni kellett és bordan [...] És Lacikámat évekig bordtam ugye ilyen fejlesztésre, olyan, írni, olvasni, [...] amit én mindig, ugye zsebből. Az autistámat ugyanúgy fejleszteni és minden. [...] Ugyanebben a családban, ugyanebben a testvéri

közegben van egy olyan gyerekem, aki országos szavalóversenyekeket nyer. Pestre bordom [...] Egyetlenegy fillért nem kaptam [...]

A finanszírozás elégtelenségéről nemcsak a nevelőszülők, de a területen dolgozó más szakemberek is beszámoltak.

„Tebát például én, mint szakember elmondom azt, hogy én kimegyek területre, nekem kéne hogy legyen laptopom, ott leülök a lakásotthonban, meg tudjam írni azt a kérelmet, ki tudjam nyomtatni. Nincsen. Nekem saját telefonom van, kimegyek a gondozási helyre, látom, hogy érkezett egy levél, fogom magam, beszélnem, mert meg tudom tenni, de nem a céges telefonról [...] Azt, hogy 1200 forint a havi telefonköltség – tebát nevetséges, és ahhoz, hogy én a szakmai munkámat el tudjam látni, a saját pénzüemből, a fizetésemből kell hogy beletegyek plusz havi 5000 forintot, hogy föl tudjam hívni a gondozási helyet.”

Arról, hogy a rendszerből kikerülő fiatal felnőttek honnan kérhetnek segítséget, a szakemberek véleménye meglehetősen pesszimista. Úgy vélik, hogy a gondozási hely mindenképpen kötődést jelent, az tehát egyfajta visszatérési pont, de leginkább érzelmi támogatást és életvezetési kérdésekben adható tanácsokat jelent, gyakorlati, praktikus segítséget ritkán és esetlegesen, anyagi támogatást pedig – legalábbis rendszerszerűen – egyáltalán nem. Az otthonteremtési támogatásról többen is megállapították, hogy az esetek többségében nem tölti be funkcióját, a kapható maximum összeg is kevés ahhoz, hogy olyan helyen jusson lakhatáshoz a fiatal felnőtt, ahol munkalehetőség is elérhető, albérlésre költve pedig egy-két év alatt elfogy az összeg. A lakhatás rendezésének kérdésével kapcsolatban jó gyakorlatnak tartják az ún. félutas házak, illetve Fecskeházak működtetését, azzal a kitétellel, ha ezek az együttlakó közösségek vegyesen állnak családból érkező fiatalokból és gyermekvédelmi gondoskodásból kilépőkből, mert a korosztályon belüli produktív együttműködés, végső soron a sikeres társadalmi integráció csak így valósulhat meg.

A klubfoglalkozások tervezett témáit áttekintve az interjúalanyok mind a feldolgozásra kerülő témákat, mind pedig a sorozat felépítésének egyéb részleteit (tematikus sorrend, korcsoporti bontás stb.) megfelelőnek tartották. Javaslatként elhangzott, hogy a nevelőszülői ellátásban élők és az intézményes ellátási formában nevelkedők eltérő tapasztalataik nyomán kialakult különböző erősségeik okán hatékonyan segíthetnék egymást, tehát érdemes az egyes tematikus egységeken belül e kettősség mentén is átgondolni a feldolgozandó problémakört és a gyermekek saját tapasztalatainak egymásra reflektálásának is teret biztosítani.

Módszertani javaslatok

Az interjúk tapasztalatai alapján megfogalmazható néhány módszertani javaslat, melyek klubfoglalkozások eredményességének növelését célozzák. Így például megállapítható, hogy – főleg a fiatalabb korosztály esetében – célravezetőbb, ha az egyes témák feldolgozása egyszerűen megfogalmazott, konkrét kérdések, példák mentén szerveződik. A 14-18 éves korosztályt hatékonyabban lehet megszólítani a saját életükből vett példákkal, akár annak szerepjáték keretében való megjelenítésével, mint az adott téma elvontabb, általánosítóbb (noha pontosabb) megközelítésével.

A játékok, kellékek, eszközök alkalmazása szintén célszerűnek látszik, hiszen egyrészt oldja a tantermi jellegű szituáció merevségét, másrészt lehetőséget ad a verbálisan kevésbé jól kommunikáló gyermekek bevonódására is. A klubfoglalkozások helyszínét ezen felül is célszerű otthonossá tenni, ez a díszítőelemek, felhasznált eszközök (vagy akár csak demonstrációs céllal a helyszínre vitt eszközök) megválasztása mellett „zsúrhangulatot” keltő kiegészítőkkel (aprósütemény, üdítő, esetleg zene) is elérhető. A kellemes, oldott hangulat kialakulásához hozzájárulhat egy a foglalkozást indító humoros bemelegítő játék is.

Ügyszintén fontos a klubsorozatok időzítése, egyfelől az egyes foglalkozások egymásutánosságát tekintve, másfelől az egy foglalkozásra eső terhelés arányos elosztására nézve. Így tanácsosnak tűnik a fiatalabbak esetében akár a foglalkozás menetébe is rövid szünetet iktatni, ugyanakkor az egymást követő alkalmakat lehetőleg időben nem túl távol helyezni egymástól, míg a fiatal felnőttek esetében a jobb elmélyülés érdekében akár a foglalkozások tömbösítése javasolt.

Problémák összefoglalása, elvárt és adható segítség

A fókuszcsoportos interjúk tapasztalatait összefoglalva megállapítható, hogy a tervezett klubsorozat tematikája lefedi azokat a tématerületeket, melyekben a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek és fiatal felnőttek segítségre, iránymutatásra, tanácsadásra szorulnak. A felnőtté válás, az önálló élet megkezdése rendkívül komoly fordulat minden fiatal életében, de a gyermekvédelmi gondoskodásban élők esetében fokozottan az. Ahogy az interjúkból kirajzolódik, a gyermekek szívesen fogadnak támogatást akár az olyan érzékeny, intim témákban is, mint a tisztálkodás vagy a párválasztás és a szexualitás, vagy éppen a drog- és alkoholkérdés, ha az ismeretek átadása egy nekik is megfelelő kommunikációs mederben zajlik: vagyis partneri viszonyban, saját meglévő tudásukra építve, azt továbbfejlesztve lehet őket hatékonyan segíteni.

A nagykorúsággal megsokasodó feladatok és a velük járó felelősség a gyermekvédelmi rendszerben felnővők többségét felkészületlenül éri. A praktikus tudás csak elméletileg áll rendelkezésre például a gyermek szociális hálójában, ide értve a környezetében tevékenykedő szakembereket, a vér szerinti családot és baráti kört, vagy akár az interneten, ha a gyermek, a fiatal felnőtt nem tudja, hol juthatna hozzá, vagy nem meri jelezni, hogy igénye lenne segítségre. A pénzkezelés, hivatali ügyintézés, mindennapi életvezetési feladatok olyan témakörök, amiben a gyermekek szívesen fogadják a segítséget, ha a megfelelő platformon, adekvát kommunikációs helyzetben, azaz érthetően és fogyaszthatóan jut el hozzájuk, és főleg: ha tudnak róla, hogy rendelkezésre áll ilyen támogatás.

Az iskolai pályafutás rendkívül érzékeny problémáit kiemelt jelentőségűként szükséges kezelni, hiszen, mint látható volt, mind az első iskolaválasztás, illetve a későbbi pályaorientáció, mind az oktatási rendszerben szerzett sikerek és kudarcok nagyon markánsan befolyásolják nemcsak a gyermek jövőbeli karrierjét, de ugyanúgy személyiségének fejlődését, önmegtartó és előremozdító készségeinek, így végső soron az életben való helytállás képességének kialakulását.

Szikulai István: A FIFTI-program módszertani megalapozása

A célcsoport jellemzői

A program megvalósítása során tematikus, 5 alkalomból álló – jellemzően tömbösített formában megvalósuló – klubfoglalkozás-sorozat kerül megrendezésre 14-18 éveseknek, valamint 19-25 éveseknek, akik a gyermekvédelem rendszerében élnek. A klubok keretében beszélgetés, előadások, tréningek valósulnak meg, hogy a célcsoport számára fontos ismereteket gyakorlatiasan sajátítsák el a gyermekek és fiatalok. Módszertanunkkal a részletes tematika kialakításához, a klubfoglalkozások megvalósításához szeretnénk hozzájárulni, hogy a program eredményesen és hatékonyan készítse fel a gyermekeket és fiatal felnőtteket a sikeres társadalmi integrációra. Minderre épül az elsődleges és másodlagos célcsoport körében készült interjúk tanúsága is.

A program során fejlesztendő kompetenciák:

- az értő figyelem,
- együttműködési képesség és készség,
- problémafelismerő és problémamegoldó képesség,
- reflektáló képesség,
- kapcsolatteremtő képesség,
- kreativitás,
- vitakészség,
- konszenzuskészség,
- konfliktuskezelés,
- stresszkezelési módszerek alkalmazása.

A program kiindulópontja, mint ahogy erre a hazai és nemzetközi szakirodalmak is rávilágítanak, az, hogy a gyermekvédelmi rendszerben nagykorúvá vált fiatal felnőttek támogatása a tercier prevenció jegyében történik, annak megelőzésére szolgál, hogy a gyermekvédelemben nevelkedett fiatal felnőtt a továbbiakban is jóléti ellátásokra szoruljon.

A sikeres társadalmi integrációt számos tényező befolyásolhatja, mint a fiatal felnőtt egyéni készségei, képességei, szocializációs szintje, meglévő belső és külső erőforrásai, az esetleges mentális sérülések mélysége, személyes kapcsolati hálójának kiterjedtsége, a természetes támaszok (család, barátok) segítségének igénybevételi lehetősége, iskolai végzettsége vagy munkaerő-piaci pozíciója, lakhatási feltételei, általában az igénybe vehető támogatások kiépültsége, elérhetősége.

A program célja tehát a gyermekvédelmi rendszerben felnevelkedő fiatalok társadalmi integrációjának elősegítése. A program célcsoportját a gyermekvédelmi rendszerben élő gyermekek és fiatalok adják (14-25 évesek), esetükben jelentős gondot okoz, hogy a gyermekvédelmi rendszerbe kerülésük előtt már számottevő szocializációs deficittel rendelkeznek, valamint a nagykorúvá válás előtti időszakban kifejtett szakmai munka sem készíti fel a gyermekeket és fiatalokat az önálló életre, továbbá a családjuk sem támogató e tekintetben az esetek többségében. A gyermekvédelmi rendszerben élő gyermekek és fiatal felnőttek jellemzőit a következőkben látjuk:

- Egyre több gyermek kerül gyermekvédelmi gondoskodásba 14 éves kora után, egyre rosszabb személyiségállapotban (ami magatartási, tanulási, beilleszkedési zavarokban; idegrendszeri problémákban, drogfogyasztásban és bűncselekmények elkövetésében nyilvánult és nyilvánul meg), így a terápiás folyamat nem érhet véget a nagykorúság elérésével.
- A gyermekek és a fiatal felnőttek nem rendelkeznek elegendő információval arról, hogy mi miért történik velük, továbbá az információhiány nem teszi lehetővé olyan szolgáltatások igénybevételét, amelyek segíthetik önálló életvitelük kialakítását, társadalmi integrációjukat.
- A családok többnyire maguk is devianciákkal, problémákkal terheltek, amelyek nem oldódnak meg automatikusan a gyermek nagykorúvá válásával, így ezek a családok általában nem alkalmasak a fiatal felnőttek fogadására, és sok esetben a fiatal felnőttek maguk sem kívánnak visszatérni családjukba.
- A legtöbb fiatal felnőtt erős családi kapcsolatokkal sem rendelkezik, ami megfoszthatja őt a család támogatásától az önálló életvitel kialakítása során.
- A gyermek társadalmi beilleszkedésének sikeressége soktényezős folyamat, amelyben gyakran negatív tényezők dominálnak, így a gyermekek nem megfelelő szocializációja, a családi kapcsolatok gyengülése, megszakadása, a kötődés zavarai, a társas viszonyok kialakításának nehézségei, a partnerkapcsolatok problémái, iskolázottsági problémák, az alacsony kudarcűrő képesség, az ellátásra való szocializáltság. A fiatal felnőtt kötődési és érzelmi életének problémái a társas kapcsolatok, a családalapítás során is jelentkezhetnek. A kudarcűrő alacsony szintje vagy hiánya megnehezíti beilleszkedésüket akár lakóközösségükbe, akár munkahelyük kollektívájába.

- Az önállóság kialakításának hibái, hiánya (önálló gondolkodás, önellátás, pénzkezelés). Az önállóságra nevelés sok esetben az utógondozás és az utógondozói ellátás alatt válik problémává, és még akkor sem megoldott problémává, tehát még akkor sem tudnak a gondozottal minden esetben érdemben foglalkozni, pedig az önállóság kialakítása a gyermekkorban a gondoskodásba utalás után a gondozási-nevelési folyamat egyik főcélja. Az utógondozott azt gondolja az utógondozásról, hogy most megtaníjták őt a pénze beosztására, az önállóságra. Ezzel ellentétben mindennek elsajátítása már gyermekkorban szükséges.
- Gátolja a fiatal felnőttek önálló életvitelének kialakítását a gyermekek iskoláztatási problémája is, vagy azért, mert az adott iskolát nem fejezik be (gondot okoz az inadekvát iskolaválasztás, vagy, hogy a szakma nem piacképes) és másik iskolát kezdenek, vagy azért, mert olyan későn kezdik el a középiskolát, hogy túlkorossá válnak, és nem tudják tanulmányaikat befejezni nagykorúságukig. Nagyon sokan csak az általános iskolát végzik el. A cél az lenne, hogy lehetőség szerint minden gyermek legalább középfokú képesítéssel rendelkezzen, mivel ez megkönnyíti munkába állását. Szükséges a tehetséggondozás, és lehetőség szerint növelni kellene a felsőfokú szakképzésben és a felsőoktatásban tanuló gyermekvédelmi gondoskodásban felnövő fiatal felnőttek számát.
- A fiatal felnőttek munkába állása nehézségekbe ütközik, a hiányos vagy nem megfelelő képzettségük és a fiatal felnőtt lakhelyén, illetve elhelyezése helyén található munkalehetőségek korlátozott volta miatt. Különösen a roma fiatalok munkába állása nehéz, mivel a munkáltatók sok esetben elzárkóznak a felvételüktől.
- A gyermekek és a fiatal felnőttek számára a szabadidő eltöltése is problémát okozhat, kevés fiatal olvas vagy sportol, főleg tévét néznek, számítógépeznek, esetleg szórakozóhelyekre járnak. Ennek következtében könnyen befolyásolhatóak lehetnek, barátok hiányában devianciákat, szubkulturális hatásokat közvetítő csoportokba keveredhetnek.
- Az önálló életvitelt fenntartani nem tudó fiatalok között az ellátás sok esetben „hospitalizáló” hatású, mivel a fiatal felnőtt állandó ellátásra szorul, vagyis az utógondozói ellátás megszűnése után megjelenhet a szociális ellátórendszerben.
- A fiatal felnőttek otthonteremtési támogatása az esetek többségében nem alkalmas arra, hogy a nagykorúvá válás után önálló életvitelt tudjanak kialakítani, mivel nem fedezi a saját ingatlanhoz jutás költségeit. Amennyiben az otthonteremtési támogatás fedezi a fiatal felnőtt lakáshoz jutását, akkor ez általában olyan településen lehetséges, ahol a fiatal felnőtt nem talál munkalehetőséget. Gondot okoz, hogy a fiatal felnőttek nem ismerik a lakástámogatási rendszert sem.

Természetesen nem elvárható egy családjában nevelkedő gyermektől, hogy a nagykorúság elérése után azonnal képes legyen önálló életvitelt kialakítani, így ez még ennyire sem elvárható egy gyermekvédelmi gondoskodásban felnőtt gyermek esetében. Amennyiben azonban az utógondozói ellátás szolgáltatásaival biztosítja azokat a körülményeket, amelyeket a Gyermekvédelmi törvényből adódóan kötelessége, akkor továbbra is azt a helyzetet tartja fent, amit a fiatal felnőtt korábban már tapasztalt és megszokott a nevelése során. Így nem kell gondoskodnia magáról, hiszen mások gondoskodnak róla, ezért kevésbé motivált arra, hogy céljait felismerve saját erőből próbáljon ezen változtatni. Ha mégis sikerül olyan munkát találnia, amely jövedelmi viszonyai jelentős mértékű javulását eredményezi, akkor az utógondozói ellátását meg kellene szüntetni, hiszen nem indokolt az a továbbiakban. Vagyis rövidtávon úgy jár jól, ha nem tesz erőfeszítéseket azért, hogy munkát találjon, illetve alkalmi vagy illegális munkából érdemes jövedelmet szereznie.

A klubsorozat javasolt tematikai egységei

A gyermekvédelmi szakellátás rendszerében nagykorúvá váltak támogatása során számos esetben az tapasztalható, hogy az utógondozói ellátás időtartalma alatt a korrekciós mechanizmusok (szakellátás során elmélyült hátrányok, hospitalizációs ártalmak, korábbi iskolai hátrányok csökkentése, családi kapcsolatok újraélesztése) dominálnak. Éppen ezért a gyermekeknek és fiatal felnőtteknek interaktív kommunikációs helyzetben átadott, a szükségleteikre épülő és számukra is érthető nyelven megfogalmazott információkra van szükségük különböző, őket érdeklő területeken, mert ezáltal segíthetjük önállóvá válásukat, sikeres társadalmi integrációjukat.

Ehhez szükséges a klubsorozat részletes tematikáját kialakítani a következő szempontok, témakörök figyelembevételével, természetesen figyelembe véve az adott csoport összetételét, érdeklődését és a felnőtté válással kapcsolatos ismeretét, az egyes témák vonatkozásában tudásszintjüket:

1. *Személyes és környezeti higiéné*
 - Tisztálkodási szokások, tisztasági szerek beszerzése és azok funkciói, személyes környezet tisztán tartása. Biológiai funkciók kielégítése.
 - Szexualitás kezelése, fogamzásgátlás módszereinek ismerete, használata.
 - Egészséges életmód kialakítása, betegség idején gyógyszerek adekvát használata.

- Társadalmi együttélés szabályainak elfogadása, az együttélés szabályainak konszenzussal való kialakítása az utógondozói ellátás keretében gyermek-otthoni, lakásotthoni keretek között.
 - Mindennapi praktikumhoz kötődő ismeretek, mint az alapvető háztartási gépek működésének megismertetése és azok kezelése készség szinten, feladatellátás ésszerűsítése, bevásárlás ésszerűsítése (mit, mennyiért), ételkészítés.
 - A téma megbeszélése során arra kell helyezni a hangsúlyt, hogy az egészség nem a betegség hiánya, hanem a testi, lelki, szociális jól-lét állapota.
 - Az egészségnevelés célja: az egészség megvédéséhez és annak visszaszerzéséhez megfelelő ismeretek megszerzésére és helyes egészségvédő magatartás kialakítására van szükség. Fontos, hogy minden ember rendelkezzen olyan magas szintű egészségkultúrával, amely a saját maga és embertársai testi, szellemi és szociális értelemben vett egészségének megőrzéséhez és az egészség visszaállításában történő közreműködéshez szükséges. Ez a folyamat kisgyermekkorban kezdődik és tart a felnőttkorban is.
 - A hagyományos egészségnevelő felvilágosítást azért érdemes alkalmazni, mert elvezet a helyes döntésekhez és az életvezetés helyes alakításához. A hagyományos egészségnevelés jellemző vonása, hogy általában egyoldalú közlési forma, azaz a fiatalok aktív és személyes bevonása nélkül történik. A nagyobb hatékonyság elérése érdekében célszerű bevonni őket, az adott témában kikérni a véleményüket, hagyni, hogy elmondják a tapasztalataikat.
2. *Szabadidő hasznos eltöltésének támogatása*
- A szabadidő felhasználása több feladat elvégzését teszi lehetővé, így a szabadidős tevékenységnek kiegyensúlyozottnak és sokszínűnek kell lennie, a szabadidős tevékenységek közös élményeket jelentenek a csoport számára, amelyek erősítik a csoportkohéziót. A szabadidő felhasználása mást jelent hétköznapi, mást hétvégén és mást szünidőben.
 - A hétköznapi szabadidős tevékenységek is fontos részét képezik a szabadidős elfoglaltságoknak, ilyenkor azonban nagyobb programok megszervezésére általában nincsen lehetőség. Ilyenkor fordul elő gyakran, hogy a gyermekek és fiatal felnőttek elsősorban számítógépeznek, a saját eszközeiket (okostelefon, tablet) használják, esetleg tv-t néznek, videojátékokkal játszanak. Erre a lehetőségeket biztosítani is szükséges, azonban mindez sok veszélyt rejt magában, ezért mindenkor a gyermekek bevonásával közösen kell szabályozni ezt a szabadidős tevékenységet.

- A szabadidős tevékenységek fontos területe a sport, a gyermekeknek lehetőséget kell biztosítani a mindennapi sportolásra. Fontos, hogy a gyermekotthon támogassa az otthonon kívül szervezett sportprogramokat is, valamint azt, hogy ezekben lehetőleg minden gyermek részt vehessen.
- A szabadidős tevékenységek másik fontos területét a kulturális programok megszervezése jelenti. A kulturális programok részben az intézményen belül, részben azon kívül kerülnek megszervezésre. Ez elsősorban kulturális intézmények felkeresését (színház, mozi, múzeum, kiállítások, Állatkert) és rendezvények (ünnepség, szavalóverseny) szervezését jelenti.
- A szabadidő körébe tartozik a hétvége és a szünidő is. Azok a gyermekek, akik vérszerinti családjukkal kapcsolatot tartanak és a család alkalmas a gyermekek fogadására, a hétvégét és a szünidő jelentős részét otthon tölthetik. Ez nem jelenti azt, hogy ne vehetnének részt az intézmény által szervezendő hétvégi vagy szünidei programokon. Ezek lehetnek sport- vagy kulturális programok, de lehetnek kirándulások – mivel ezekre főleg hétvégén vagy szünidőben nyílik lehetőség – amelyek a közös élmények átélése mellett alkalmasak ismeretek átadására is, például a környezetvédelmi nevelés megvalósítására. A kirándulások mellett a szünidei programok másik formája a nyaraltatás, a táborozás.

3. *Iskolai pályafutás támogatása*

- A gyermekvédelmi szakellátásban önjogúvá váló fiatalok iskolai pályafutásukat tekintve korosztályukhoz képest jelentős lemaradást mutatnak, mind a korosztályi átlagnak megfelelő iskolai végzettség, mind pedig a folyó tanulmányok sikeressége szempontjából. Pályaismeret, pályaaorientáció kérdésében ismereteik hiányosak, adott esetben irreálisak, pályaválasztásuk az esetek jelentős részében nem kellően megalapozott.
- Nagyon sokan csak az általános iskolát végezték el. Magas az iskolát félbehagyók száma, a lemorzsolódók aránya. A beiskolázás során mindig figyelembe kell venni, hogy a gyermek olyan szakmát tanuljon, amely keresett a munkaerőpiacon, és amely megfelel az érdeklődésének.
- Tanulási képességek és tanulási motiváció: A tanulási zavar, mint tünet mögött többféle ok húzódhat meg: tanulási alapképességek nem megfelelő fejlettsége, inadekvát tanulási technikák és stratégiák, tanulásban való motiváltság zavara vagy hiánya.
- A gyermekotthonba került gyermekek többsége korábban az iskolai kudarcok sorozatát élte át. Az iskolai hátrányok leküzdése komplex, az alapokról induló, tudatos, speciális szakértelmet, jó nevelő-gyermek kapcsolatot feltételező következetes munkát kíván.

- A gyermekek továbbtanulási terveit, reális lehetőségeit már az általános iskola 7. osztályában célszerű megfogalmazni a gyermekkel, ahol lehet, ott a szülők bevonásával.
- 12-14 évesek esetében pályaorientáció, tehetséggondozás, felzárkóztatás lehetőségei és módszerei
- 15-18 évesek esetében továbbtanulás támogatása, piacképes szakmák keresése, felsőfokú tanulmányok ösztönzése, munkába állás elősegítésének szakmai lehetőségei.
- A szakkörök is fontos szerepet töltenek be a gyermekek képzésében. Néhány lehetőség: nyelvtanulás, számítástechnika, manuális készségfejlesztés (barkácsolás, kézműves szakmák), színjátszás.

4. *Pályaorientáció*

- Alapvető fontosságú a felzárkóztatás és tehetséggondozás biztosítása.
- Szükséges a gondozott gyermekek és fiatalok pályaorientációs, pályaválasztási tájékoztatásban és támogatásban részesítése a szakemberek – és más felkért közreműködők – bevonása által.
- A gyermekek és fiatalok pályaorientációját, pályaválasztását – az érintett fiatalok bevonásával, aktív szerepvállalásával és a vér szerinti szülők együttműködésével – a szakembereknek elő kell készítenie, meg kell terveznie és koordinálnia kell.

5. *Személyiségfejlődés (düh- és agressziókezelés, konfliktusok és kezelésük, monotóniatűrés, kudarc-tűrés, a kamaszkor, magatartási, beilleszkedési zavarok, pszichés zavarok, depresszió)*

- Nem megfelelő a fiatal felnőttek szocializációja (kötődés, kudarc-tűrés, érzelmi élet, társas viszonyok, partnerkapcsolatok, szabadidő eltöltése, ellátásra szocializáltság).
- A motivációs–érzelmi–akaratok élet korrekciója és fejlesztése: elsődleges fontosságú, hogy a gyermekek és fiatalok megismerjék érzelmi világukat, egyéni motivációs hierarchiájukat, megtanulják azokat hitelesen és nyíltan, de a társadalmi normáknak megfelelően kifejezésre juttatni. A csoport elfogadása, nyitott légkörre lehetővé teszi a szabad érzelmek nyilvánítását, ugyanakkor a szakember segítségével megtanulják kanalizálni azt.
- A gyermekek esetében a korrekción és fejlesztésen túl nagy hangsúlyt kell fektetni a további deviáns magatartásmódok elkerülésére, és társadalmilag elfogadott, helyes és követendő minták nyújtására.

- A gyermekek személyiségfejlődéséhez nagyban hozzájárul egyéni képességeik, tehetségük felismerése, kibontakoztatása. Ez szervezett keretek között, egyénre szabottan kell megvalósuljon. A tudatos tehetséggondozás, egyéni képességfejlesztés pozitívan visszahat az egyén egész személyiségének fejlődésére.
- A reális célok, az ahhoz vezető út megfogalmazásával igyekezni kell a gyermek motivációját, küzdőképességét fokozni.

6. *Munkakeresés, munkavállalás*

- A fiatal felnőttek önálló életvitelének kialakítását nagyban hátráltatja a munkavállalás nehézsége, mivel jelentős számban nem rendelkeznek megfelelő állandó munkahellyel, és így jövedelemmel sem. Ennek oka általában a nem megfelelő iskolázottság, aminek következtében a képzettséggel nem rendelkező fiatal felnőttek a munkanélküliségtől leginkább veszélyeztetett csoportba tartoznak.
- Munkavállalás támogatása: az állásinformációs források, a munkáltatók alkalmazási eljárásai, az ehhez kapcsolódó önéletrajz és kísérőlevél elkészítése és a telefonálási technikák elsajátítása, személyre szabott tanácsadás (pl.: interjúkn történő viselkedés, öltözködés), melynek célja az állásmegtartás is.
- Munkavállaló fiatal esetében azokat a készségeket kell átadni, melyek segítik a pénzkezelést, pénzbeosztást, a napi életvezetést és a jövőbeli tervezés szintjén a feltételelenségből/ideiglenességből (egzisztenciális bizonytalanságból) adódó következményekkel való számolást, az állampolgári kötelezettségek teljesítését (pl.: adóbevallás készítése).
- A gyermekeknek és fiatal felnőtteknek meg kell ismerniük a település, a megye, a főváros munkaerő-piaci helyzetét, ismeretekkel kell rendelkezniük a munkaügyi központokról, a védett munkahelyeket fenntartó cégekről, és a munkaközvetítőkről, annak érdekében, hogy a munkába állásuk vagy átképzésben történő részvételük ne ütközzön akadályokba.
- Vállalkozás indítása esetén a szükséges ismeretek átadása.
- Pályázati alapismeretek, amelyek segítségével a fiatalok részt vehetnek pályázatok lebonyolításában.

7. *Networking, személyes kapcsolatok ápolása*

- Az egészséges, önálló felnőtté válásnak alapvető eleme a fiatal felnőtt gyökereinek, származásának ismerete. A kapcsolattartás sok esetben problémákkal terhelt, a helyzetek megfelelő kezelése, a kapcsolattartás optimalizálása, a

sérelmek oldása sokféle ismeretet, készséget feltételez a fiatal felnőtt részéről, a szakember ezen készségek fejlesztését szolgálja a munkájával.

- A családdal történő kapcsolattartás a gyermekotthon legfontosabb feladatai közé tartozik, mivel a gyermekotthonok szakmai munkájának célja, hogy a gyermek minél rövidebb időn belül visszatérhessen családjába. A feladat magába foglalja a családtagok látogatását a gyermekotthonban, a gyermek hazalátogatását hétvégén, ünnepek és szünetek alkalmával, valamint a gyermekotthon, a család és a családot segítő állami, egyházi, civil szervezet együttműködését.
 - Fontos és szükséges, hogy a gyermek más rokonaival, elsősorban testvéreivel is kapcsolatot tartson.
 - Fontos segíteni az intézményen kívüli baráti kapcsolatok kialakítását és az intézményen kívüli programokban való aktív részvétel is.
 - A hivatalos személyekkel való kapcsolattartás és együttműködés a fiatal felnőttek részéről. A fiatal felnőtteknek ismeretekkel kell rendelkezniük a települési, a megyei, fővárosi, a regionális és az országos szinten működő intézményekről, amelyek segíteni tudják őket, vagy a szakellátás rendszeréből hiányzó ellátást tudnak nyújtani. Mind az állami, önkormányzati fenntartású szervezetek és intézmények, mind a civil szféra és az egyházak által fenntartott szervezetek és intézmények vonatkozásában szükséges az információk átadása.
 - A speciális helyzetben lévő nagykorúak támogatása is fontos kérdés, erről is szükséges ismeretek átadása:
 - Szociális intézménybe felvételüket várók segítése.
 - Büntetés-végrehajtási intézményből kikerültek segítése.
 - Hajléktalanságból kikerültek segítése.
 - Szenvedélybetegséggel küzdők segítése.
 - Gyermekével együttesen elhelyezett szülő segítése.
 - Menekültek.
8. *Önállóvá válás (pénzkezelés, hivatalos ügyek intézése, megtakarítások, bevásárlás, háztartásvezetés)*
- Az önállóság kialakításának főbb módszerei:
 - Az önálló pénzkezelés kialakítását, a takarékoskodás formáinak megismerését érdemes gyermekkorban elkezdni, a fiatalokat jobban be kellene vonni a mindennapi ügyek intézésébe, hiszen ezen készségek nélkül az utógondozottak az otthonteremtési támogatással

megszerzett lakhatásukat veszélyeztethetik. Ezek erősítése azonban felnőtt korban is nagyon fontos.

- A gyermekek és fiatal felnőttek állandó részvétele a mindennapi ügyek intézésében (számlafeladás, bevásárlás, mosás, főzés, takarítás, hivatalos ügyek, szerelők kihívása, orvosi ellátás igénybevétele).
- Hivatalos ügyek intézése, tájékozódás: csekkek befizetése, adatlapok kitöltése, ügyintézés, információszerzés.
- A gyermekek önellátásának, önkiszolgálásának erősítése a mindennapi feladatok által (ágyazás, rendrakás, takarítás, terítés, étkezés, mosogatás, ruházat kiválasztása, beszerzése, karbantartása, higiénés szokások kialakítása).
- Mindennapi praktikumhoz kötődő tudások, mint az alapvető háztartási gépek működésének megismertetése és azok kezelése készség szinten, feladatellátás ésszerűsítése, bevásárlás ésszerűsítése (mit, mennyiért), ételkészítés az életkor figyelembevételével.
- Megoldási stratégiák kialakítása, hogy a fiatal felnőtt a problémáit felnőttként oldja meg.
- A gyermekotthon lakóinak joguk van ahhoz, hogy véleményt nyilvánítsanak ellátásuk, nevelésük, oktatásuk kérdéseiben, hogy meghallgassák őket az őket érintő kérdésekben, ápolják személyes kapcsolataikat, és hogy gyermekönkormányzatot válasszanak. A gyermekönkormányzat képviselői a gyermekotthon érdekképviselői fórumának szavazati jogú választott tagjai. A gyermekotthon növénydekeit tájékoztatni kell kötelezettségeikről, az őket megillető jogokról és jogorvoslati fórumokról.

9. *Lakhatás, lakáshoz jutás*

- A lakáshoz jutás számos nehézséggel terhelt. A fiatal felnőttek nem ismerik a lakástámogatási rendszert, a legtöbb lakással rendelkező fiatal felnőtt csak a megtakarításából és az otthonteremtési támogatásból vásárolt ingatlant, más támogatást nem vett igénybe. Ezek a források azonban köztudottan nem elégségesek egy városi lakás megvételére az esetek többségében, a kisebb településeken megvásárolt ingatlanok esetében pedig a munkába állás nehézségeivel kell megküzdeni a volt gondozottaknak.
- A pénzügyi támogatás önmagában, az önértékelési, életvezetési, kommunikációs problémák, instabil munkaerő-piaci pozíció, alacsony iskolai végzettség megléte mellett nem elégséges eszköz a társadalomba való sikeres integrációhoz.

- A gyermekeknek és a fiatal felnőtteknek ismeretekkel kell rendelkezniük az otthonteremtési támogatás szabályairól, a lakástámogatás rendszeréről, a lakás-takarékpénztárakról, a banki kölcsönlehetőségekről. Ismernie kell a település, a megye, a főváros bérlakás és szociális bérlakás helyzetét.
- Szükséges lenne a fiatalok számára alapvető jogi ismereteket is biztosítani a lakásvásárlásokkal kapcsolatban.

10. *Családi életre való felkészítés, párválasztás, szexuális felvilágosítás*

- Önismeret és érzelmi intelligencia, értékrend (a személyiség alakulása és alakítása, értékválasztás)
- Kommunikáció, konfliktuskezelés (én–te–mi, generációk közötti kapcsolat)
- A család működése, különböző szintjei (szerepvállalások, feladatmegosztás, érzelmek, indulatok kezelése)
- Családi gazdálkodás (pénz, idő, fogyasztás, tervezés)
- Változások kezelése (fejlődés, alkalmazkodás, krízis, feszültségtűrés)
- Veszélyek, devianciák (agressziókezelés, függőségek, mintakövetés)
- Szexualitás (A szexualitás kérdése a gyermek identitása, nemi azonosságtudata szempontjából fontos terület, és szorosan kapcsolódik a családi életre felkészítés feladatához. Fontos, hogy az intim kérdések kellő őszinteséggel, nyíltsággal és objektivitással legyenek megválaszolva, ne okozzanak feszültséget sem a gyermekben, sem a szakemberekben. A gyermek életkorának megfelelően ismereteket kell kapnia a gondozótól a biológiai nemi sajátosságokról, a másik nemmel kapcsolatos társas viselkedési formákról. Alapvető, hogy a gondozó tudatosan teremtsen olyan helyzeteket az életkori szakaszokhoz adekvát módon, ahol alapvető ismereteket közölhet a gyermekkel, fiatallal a szexualitás témakörében.)
- Szexuális felvilágosítás a fiatalok nyelvén:
 - Anatómiai ismeretek
 - Fogamzásgátló módszerek és hatékonyságuk
 - Intimhigiénia
 - Tinédzserkori szexualitás
 - Felnőttkori szexualitás
 - Nemi úton terjedő fertőzések
 - Nem kívánt terhesség

- Nemiönazonosság és szerepek: Az életkor sajátosságait figyelembe véve nagy hangsúlyt kell fektetni a kortárs csoport, baráti társaság, szerelem, párválasztás és a szexualitás kérdésére, a veszélyek és problémák feltárására, ismeretterjesztésre, tájékoztatásra és tanácsadásra.

11. *Devianciák: alkohol, drog, játékszenvedély, bűnözés, prostitúció, áldozattá válás*

- A témával nagyon fontos foglalkozni, mivel a serdülőkor kitüntetett időszak a deviáns viselkedés megjelenése, valamint a rizikómagatartásformák megszi-
lárdulása szempontjából, bár számos serdülőkori devianciának nincs folytatása a fiatal felnőttkorban. Az utóbbi időben egyre több azon fiatalok száma, akik speciális szükségletűek, jellemzően drogfogyasztás és/vagy disszociális magatartás miatt. A területi tapasztalatok szerint a gyermek-otthonban élők túlnyomó többsége dohányzik, nagy részük droggal érintett és gyakori az alkoholfogyasztás is. Fontos foglalkozni a fiatalkori bűnelkövetés problematikájával is.
- A gyermekek és fiatal felnőttek új ismeretekre való nyitottságának kihasználásával megelőzhetővé válnak a serdülőkorban kialakuló szenvedélybetegségek, a kábítószer- és alkoholfüggőség, illetve a szerhasználók esetében alkalmas lehet az ártalmak csökkentésére, valamint elkerülhető a korai és meggondolatlan szexuális élet negatív következményei.
- Az egészségorientált nevelést célzó programok rendszeressége és a gyermek-otthon életébe történő integrálása révén a gyermekek megismerhetik, felmérhetik és tudatosíthatják azon veszélyeket és következményeket, amelyeket a deviáns magatartásformák hordoznak, valamint aktívvá és motiválttá válnak azon megoldási módok elsajátításában, amelyek révén elkerülhetővé válnak.

Összegzés

A klubsorozat a hátrányos helyzetű, család nélkül felnövő, jelenleg nevelésben vagy utógondozói ellátásban részesülők társadalmi integrációját kívánja szakmailag meg-
alapozni, ezzel fellépve ezen speciális igényekkel rendelkező és speciális problémákkal küzdő célcsoport társadalmi kirekesztése ellen.

A nagykorúvá váltakkal való együttműködés nem alapulhat a korábban megkezdett pedagógiai módszerekre, hanem alapvetően a szociális munka típusú, partnerségre fókuszáló együttműködésre kell építeni. Ez a gyermekvédelmi szakemberek szemlé-
letébe kevésbé épült be, a gyakorlatban a fiatal felnőtt gyermekszerepben tartása a

jellemző. Klubsorozatunk ezen úgy szeretne változtatni, hogy a gyermekek és fiatal felnőttek számára kíván interaktív formában minőségi ismereteket átadni a fent megnevezett tématerületeken.

A klubok keretében a gyermekek és fiatal felnőttek az alábbi témakörökkel foglalkoznak: mindennapi ügyek intézése, pénzbeosztás – gazdálkodás, iskoláztatás elősegítése, munkába állás, lakhatás támogatása, személyes kapcsolatrendszer építése, támogatási lehetőségek, emberi kapcsolatok, konfliktuskezelés, szülővé válás. Minden klub úgy kerül kialakításra, hogy az a célcsoport igényeihez, érdeklődéséhez és tudásszintjéhez igazodik.

Irodalom

Domszky András (1999): *A gyermekotthonok működésének szabályairól és követelményeiről - Módszertani levél.*Budapest: NCSSZI.

Komlósi Piroska – Hortobágyiné Dr. Nagy Ágnes (2011): A családi életre nevelés és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése az iskolában. *Új Pedagógiai Szemle*, 2011/1-5. 86-92.

Kuslits Gábor –Riegler Mária – Rácz Andrea (2010): *Az utógondozói ellátás protokollja.*Budapest: SZMI. (sztenderdizációs munkaanyag, kézirat)

Rácz Andrea (2012): „Barkácsolt életutak, szekvenciális (rendszer)igények” – *Gyermekevédelmi szakellátásban nevelkedett fiatal felnőttek iskolai pályafutásának, munkaerő-piaci részvételének és jövőképének vizsgálata*Budapest:L'Harmattan.

Rácz Andrea (2013):*Gyermekevédelmi szakellátásban élők önálló életre való felkészítésének támogatása.– Hallgatói segédlet.* Budapest:NCSSZI. (Készült a TÁMOP-5.4.10-12/1-2012-0001 Szociálisképzések rendszerének modernizációja kiemelt projekt keretében.)

Rácz Andrea (2013):*Gyermekevédelmi háttérrel rendelkező fiatal felnőttek társadalmi integrációjának elősegítése (utógondozói ellátás, utógondozás)–Hallgatói segédlet.* Budapest:NCSSZI.(Készült a TÁMOP-5.4.10-12/1-2012-0001 Szociálisképzések rendszerének modernizációjakiemelt projekt keretében.)

Szikulai István (2004): A nagykorúvá váltak gondozásának módszerei.In: *Gyermekevédelmi szakellátás – segédanyag szociális szakvizsgához.*(szerk.: Domszky András)Budapest: NCSSZI. 267-273.

Szikulai István (2004): Az utógondozás, illetve az utógondozói ellátás célja, tartalma.
In: *Gyermekevédelmi szakellátás– segédanyag szociális szakvizsgálóhoz*.(szerk.: Domszky András)Budapest: NCSSZI. 130-133.

Szikulai István (2006): „*Nem szeretném, hogy befejeződjön...*”– A gyermekvédelmi rendszerből nagykorúságuk után kikerült fiatal felnőttek utógondozásának és utógondozói ellátásának utánkövetéses vizsgálata. In: *A magyar gyermekvédelmi rendszer helyzete, jövőbeli kibívásai*. (szerk.: Rác Andrea)Budapest: NCSSZI.(CD-ROM)o.n.

FIFTI-klubsorozat tapasztalatai, módszertani beszámoló

1. klubsorozat: Leányanyák önálló életre való felkészítése

A klubsorozat küldetése:

A klubsorozat célcsoportját a család nélkül felnövő, alacsony önbizalommal és önértékeléssel, valamint gyenge érdekérvényesítő képességgel, szűkös jövőbeli kilátásokkal rendelkező gyermeküket egyedül nevelő, utógondozói ellátásban részesülő, 19-25 éves anyák adják. Számukra egy olyan klubfoglalkozásokból álló rendezvénysorozatot kívántunk megvalósítani, amely valós szükségleteikre épül és azt a célt szolgálja, hogy ez a célcsoport a gyermekvédelmi rendszerből kikerülve felkészüljön az önálló, felelősségteljes felnőtt életre, és az anyák a gyermekeiket fel tudják majd nevelni.

A klubfoglalkozás helyszíne

Debreceni Reménysugár Otthon Sörös u. 21. sz. alatti lakásotthona

1. foglalkozás

Időpontja: 2015. 09. 18. (péntek) tömbösített formában

A megvalósítás háttere:

A szakmai egység vezetőjével egyeztetésre került, hogy hány ellátottrésztvételére lesz szükség, a klubsorozat milyen témákkal foglalkozik, és milyen eszközigényünk van. A vezetőnek az volt a meglátása, hogy praktikusabb egy lakásotthoni közösséget bevonni a foglalkozásokba, mert úgy a gyermekek utaztatásáról nem kell gondoskodni, nagyobb eséllyel vesznek részt a foglalkozásokon. Másrészt pedig a fenti lakásotthonban túlnyomó részben 18 éven felüliek élnek, így ez ideális a 19-25 év közötti csoport foglalkozásának lebonyolításához. A célcsoporthelyzete azonban speciális ebben a lakásotthonban, ugyanis itt fiatal anyák élnek, akik együttesen nevelkednek gyermekükkel. Kérte, hogy amennyiben lehetséges, próbáljunk kitérni speciálisan az őket érintő problémákra. Mivel a lányoknak gyermekeik miatt igen kötött napi-, és életrendje van, praktikusabbnak láttuk a klubsorozat tömbösített megoldását. A lányok életéhez jobban igazodik a két alkalmas klubdelután keretein belüli foglalkozások lebonyolítása, mint az öt alkalomra lebontott, több találkozást igénylő megvalósítás. Az alkalmakon a gyermekek is jelen voltak.

Az első foglalkozás témái:

- Networking, személyes kapcsolatok ápolása, segítségnyújtás a baráti kapcsolatok kialakításában és a vérszerinti családdal való kapcsolat rendezésében. Ezen belül külön kitérünk a kommunikáció fogalomrendszerére, a társas konfliktusok típusaira, konfliktusmegoldási technikákra, valamint a stressz szerepére a konfliktushelyzetekben.
- Családi életre való felkészítés, párválasztás, szexuális felvilágosítás, devianciák: alkohol, drog, játékszenvedély, bűnözés, prostitúció. Ezen belül külön kitérünk a stresszkezelés és a különböző devianciák közötti összefüggésekre, a pozitív és negatív családtervezésre és az abortusz témájára.
- A témák egymásba ágyazódása miatt részben érintjük az iskolaválasztás, a munkakeresés, a szabadidő hasznos eltöltésének kérdéskörét is, de ezekkel a későbbiekben foglalkozunk részletesebben.

Az első foglalkozás célja:

Ezek a fiatalok speciális élethelyzetükből adódóan már belekóstoltak az önálló életkezdés nehézségeibe. Mindannyian éltek már párkapcsolatban, párjukkal, családjukkal megannyi konfliktuson vannak túl, valamint életet adtak már egy gyermeknek és megtapasztalták, hogy saját életük is teljesen megváltozott ennek hatására. Ezek a lányok azért tartózkodnak ebben a lakásotthonban, mert gyermeküket nevelni szeretnék, és kapcsolati rendszerükben nem volt olyan személy, aki az anyai szerepek felvállalásában támogatni tudta volna őket. A lakásotthon személyzetének egyértelmű a küldetése: példamutatással, tevékenységek begyakorlásával, információnyújtással és meleg érzelmi környezet nyújtásával próbálják meg azt elérni, hogy a lányok kikerülve a lakásotthon biztonságot nyújtó falai közül is meg tudják állni helyüket az életben gyermekükkel együtt.

Ebben a kontextusban az első foglalkozás céljai a következők:

- Élethelyzetük értelmezésében történő segítségnyújtás, olyan gyakorlati példák beemelése, amelyeket saját helyzetükkel tudnak azonosítani. Amennyiben ismerősnek tűnik számukra a helyzet, a hangulat is oldódik.
- A kommunikáció tartalmi és személyes jellegének egységét tudatosítani szükséges számukra, hogy a networking fogalmi kategóriáival tisztába legyenek. Tudatosan használják a verbális és a non-verbális kommunikáció eszközeit az adott helyzetnek megfelelően.
- Konfliktushelyzeteikről nyíltan tudjanak beszélni, amelyben segítséget nyújt, hogy ezek a lányok hasonló élethelyzetben vannak, így akár egymásnak is támogató közeget tudnak biztosítani.

- Baráti, párkapcsolati és családi konfliktushelyzeteikre saját problémamegoldó repertoárjuk alapján tudnak reagálni. Éppen ezért esetükben nagyon fontos a konfliktuskezelési technikák tudatosítása, hiszen már mindannyian igen nehéz konfliktusokon vannak túl, de még nem rendszereztek ezirányú tudásukat. A fogalmak tisztázása bátoríthatja őket, így egymás között is rácsodálkozhatnak az ismerős helyzetekre, ezáltal ismét egymásnak lehetnek segítők, de talán külső kapcsolataikban is kamatoztatni fogják tudni a rendszerezett ismereteket.
- A devianciákról, az alkoholról és szenvedélybetegségekről való információk egymásközi megosztásában történő segítségnyújtásnak van nagy szerepe. Ez a fórum egy-egy téma bedobásával csatornát nyit az ezekről felgyülemlett tudásuk kifejezésére, hiszen akár személyes tapasztalat alapján, akár a környezetükből már igen sok információval rendelkezhetnek. A társas kapcsolatok segítő erejét szükséges hangsúlyozni, hiszen természetes erőforrásaik igen korlátozottak, így világossá válhat számukra, hogy melyek a destruktív megküzdési stratégiák, és elérhetjük a fogalmak tudatosításával, hogy eszközökből tudjanak választani.
- A családtervezés felelősségteljes döntése az ő esetükben már elkésztetnek tűnhet. Pedig pont náluk jelenik meg hatványozottan ennek a témának a jelentősége. A múlt döntéshelyzeteinek felidézésével, és a családtervezéshez szükséges információk eljuttatásával egy önértékelő folyamatot indíthatunk meg. Ennek a folyamatnak pedig lehet egy olyan hosszú távú hatása, hogy később a fiatal anya meg tudja fogalmazni, mit csinálna másképp, vagy éppen mi volt, amelyet most is ugyanúgy csinálna.

A foglalkozás eszközigénye:

- Toll
- A4-es lapok (kb. 10 db)
- A3-as lapok (kb. 3 db)
- Zsírkréta
- Újságpapírok
- Ragasztó (2db)
- Olló (2db)

Az első foglalkozás óraterve:

- Bemutakozás, témák ismertetése.
- Szájról szájra játék (Rudas János: Delfi örökösei, 254. o.) (oldódás és az első téma felvezetése).
- Kötetlen beszélgetés formájában a kommunikáció fogalmi kereteinek tisztázása (adó-vevő, csatorna, üzenet, verbális, non-verbális kommunikáció).
- Saját példa bedobásával átvezetés a konfliktusok témakörére.
- Kötetlen beszélgetés formájában személyes példák gyűjtése a társas konfliktusok témakörében: család, barátok, iskola, lakásotthoni élet.
- Ki kit győz meg játék (Rudas János: Delfi örökösei, 225. o.).
- Az előző játék kapcsán beszélgetés formájában a konfliktusmegoldás megnevezése, a konfliktusmegoldási technikák csoportosítása.
- Hajótörés játék: Süllyed a hajó, mindenki öt tárgyat vihet a közelben lévő lakatlan szigetre. Egyénenként összeírják, majd megkérjük őket, hogy közösen határozzanak meg ötöt. (Kompromisszum, alkukötés, problémamegoldás).
- A játék kapcsán felmerült stratégiák megbeszélése.
- Szituációs játék: Az anyák két csoportot alkotnak. Szókérdőívükre ráírják a feltételezett konfliktusok lehetséges környezetét, úgymint iskola, család, étterem, kirándulás, születésnap, randevú. Egy másik kártyára a konfliktusmegoldások lehetséges formái közül kerül fel egy-egy. Az első csoport 2 kártyát húz. Az egyik a konfliktus helyszíne, környezete szerepel, a másikon a megismert megoldási stratégiák egyike. A másik csoport csak megoldási stratégiát húz, és figyeli, mit csinál a másik. Ezt követően az a csoport, amelyik két kártyát húz, végiggondol egy szituációt egy lehetséges konfliktussal a középpontban, a kihúzott megoldási kimenettel. Átgondolás után a csoport eljátssza a jelenetét. A másik csoportnak meg kell mondani, mely megoldási formát vélték felfedezni a szerepjátékban, majd közösen értékelik a megoldást. Ezt követően a másik csoport a saját megoldási módjával újragondolja a történetet és eljátssza. Az előző csoport megmondja, melyik stratégiát vélt felfedezni, majd közösen értékelik a megoldást.
- Tapasztalatok átbeszélése.
- Kötetlen beszélgetés a stresszről, a stresszt kiváltó helyzetekről, a stressz és a konfliktusok kapcsolatáról.
- Hogyan segítenél a barátodon játék: A barátot elhagyta a barátnője, azóta nem megy sehova, nem jár se iskolába, se szórakozni, öngyilkossággal fenye-

getőzik. Hogyan segítenél rajta. Két csoportra osztjuk a társaságot. Véltetően különböző megoldási módok születnek.

- A tapasztalatok megbeszélése kapcsán számba vesszük, hogyan lehet a stresszel megküzdeni.
- Destruktív megküzdési stratégiákról kötetlen beszélgetés (alkohol, cigaretta, szenvedélybetegségek).
- Drogellenes plakát rajzolása.
- A plakát kapcsán kötetlen beszélgetés a függőségről, a szenvedélybetegségek egészséget károsító hatásáról, drogok csoportosítása.
- Abortuszos játék: Elmondunk egy kitalált élethelyzetet. A csoport egyik részének arról kell meggyőzni, hogy a kitalált személy megtartsa a gyermeket, a másik részének pedig arról, hogy vetesse el.
- A téma mentén kötetlen beszélgetés a családtervezésről és a védekezési technikákról, a párválasztásról, és a terhesség megszakításáról.
- Tau Ceti III. játék (Rudas János: Delfi örökösei, 181. o.).
- A játék kapcsán a családtervezés dilemmáit vesszükszámba, a tudatos döntés jelentőségét hangsúlyozzuk.
- A foglalkozás lezárása, a következő alkalomra való ráhangolás.

Időkeret:

A foglalkozás klubdélután formájában szünetekkel együtt négy órát igényel. Az egyes témakörök feldolgozására 2x45 percben került sor.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

Az első foglalkozáson hét fő vett részt. A gyakorlatban azonban hat, mivel az első játék után az egyik lány elmondta, hogy nem szeretne részt venni a foglalkozáson.

Az indulás nagyon nehéz volt. A lányok kezdetben nagyon bizonytalanok voltak, kötelező programként lett számukra beharangozva a foglalkozás, mindenkinek lett volna más dolga. A bemelegítő gyakorlatnak tervezett „Szájra szájról” játék oldotta a hangulatot, azonban a könyvben megfogalmazott szöveget egyszerűsíteni kellett. A játék kitűnően reprezentálta, hogy mennyi tényező befolyásolja az információ eljutását az adótól a vevőig. A tapasztalat az volt, hogy a fogalmi tisztázások számukra elvont témák. Sokkal jobban működött, amikor valamilyen hozzájuk közel álló helyzetet ismertettünk, és arról kell beszélgetni. Ilyenkor megnyílnak, és személyes tapasztalatokról is be tudnak számolni, főleg a párválasztás, a barátkozás és ehhez köthetően a konfliktushelyzetek terén. A családtervezésnél és a szenvedélybetegségek témakörében már irányítani is alig kellett a beszélgetést, egymásnak mondták érveiket, nézőpont-

jaikat, ügyesen megfogalmazták azokat. Amennyiben ismerős számukra a helyzet, oldódnak és egymással is kommunikálnak, nem csak a foglalkozást vezetővel. Ezáltal élethelyzetükre kívülről rálátnak, a saját és mások szűrőjén keresztül áthaladó információkat szintetizálni tudják.

A megélt konfliktushelyzeteikről is csak akkor beszélnek, ha egymástól már kaptak támogatást. Ha a másik elmondja, hogy én is pont ezt éltem át, vagy legalábbis valami hasonlót. A saját példák beemelésével pont ezt a folyamatot indítottuk el, így a csoportkohézió erősödött és remélhetőleg tudatosodott bennük, hogy egymás támogató közege lehetnek.

Azt tapasztaltuk, hogy társas kapcsolataikban történő konfliktusmegoldásban már jártasak. Mindannyian tudtak életükből példát mondani, hogy az adott helyzetet hogyan is oldották meg. A kiválasztott játékok abban nagy segítségre voltak, hogy egy csoportba gyűjtötte számukra a konfliktusmegoldási módokat. Noha idő csak a hajótörés játékokra és a szókértő játékokra volt a témában, így is kitűnően modellezték a megoldási módokat. A játékokat leegyszerűsítve kellett alkalmazni, nem volt csoportbontás, együtt dolgoztak a megoldáson. A játékok kitűnően szolgálták azt a célt, hogy megszerezték a leányanyák ezirányú ismereteit.

A játékok is hangsúlyozták és a beszélgetések alapján mi is felhívtuk a figyelmet a kapcsolati háló segítő jellegére. Ez különösen előjött, amikor devianciákról és a szenvedélybetegségekről beszélgettünk. A „Hogyan segíts barátodon” játék lényegét azonnal megértették, itt tudatosult bennük a konfliktushelyzetek, stresszhelyzetek és azok megoldási módjai és a társas támogatottság közötti összefüggés. Megtudták foglalmazni a kitalált történet kapcsán, hogy mi lenne a hatásos segítségnyújtás a fiktív személy számára. Értették, hogy jó irányba kell befolyásolni társukat, megfogalmazták, hogy egy ilyen helyzetben az önpusztító aktivitások islátszólagos megoldást jelenthetnek, de azzal az egész helyzet nincs megoldva. Mindannyian a probléma közös megbeszélését, és barátjuk figyelmének elterelését tartották jó lépésnek, és értették, hogy ezt egyedül nem, csak is társakkal lehetséges megvalósítani. Mégis talán az abortuszos játék kapcsán csúcsosodott ki a társas hatás segítő ereje, amikor a rossz körülmények ellenére is meg kellett győzni a kitalált személyt, hogy tartsa meg a gyermeket. A „gyere, kitalálunk valamit” mondatok mind azt bizonyították, hogy megértették, hogy egymásnak lehetnek segítői, és később talán külső kapcsolataikban is kamatoztatni fogják tudni ezeket a megszerezett ismereteket. A családtervezésnél a hozzájuk közel álló játéktéma ismertetése ellenére sem lehetett nyílt kommunikációt elérni. Ez részben érthető, hiszen személyes intim ügyeiről ebben a mesterséges közegben nem nagyon beszél az ember. Ebből a szempontból nehéz megítélni, hogy esetükben a játék kapcsán valós önértékelési folyamat indult-e meg, annyi azonban biztos, hogy az elképzelt abortuszos szituációval kapcsolatosan pro és kontra tudtak

érveket felhozni. A „Drogellenes plakát” rajzolása csak részben érte el célját. Ennek hatására nem indult meg a beszélgetés, csak akkor, amikor kötetlen beszélgetés felé irányítottuk a témát. Vélhetően már a rajzolás ebben az életkorban nem köti le őket. Sajnos minden játékra nem volt idő. A Tau Ceti III tanulságos lett volna, hiszen a tervezés dilemmáit járja körbe, de a másik játék kapcsán is ezekről beszélgettünk. A Ki kit győz meg játékot is kihagytuk, mert hasonló tanulságokat nyújt, mint a Hajótörés játék.

Erre a foglalkozásra az volt jellemző, hogy ezekre a témákra retrospektív távlatból tudtunk tekinteni. Ez adódhat a speciális élethelyzetből, de életkoruk is meghatározó tényező lehet ebből a szempontból. Lehet olyan érzése az embernek, hogy ezeknek a témáknak itt már nincs aktualitása, hiszen ezek a lányok már rég túl vannak ezeken. Ez részben igaz, mert úgy vannak túl dolgokon, hogy nem tudatosult bennük, hogy min is mentek keresztül. Az információk rendszerezésével, játékos iránymutatással azonban elérhető, hogy később megfontoltabb döntéseket tudjanak hozni. Ennek a célkitűzésnek a teljesülését egy alkalom után még nehéz megítélni.

2. foglalkozás

Időpontja: 2015. 09. 25. (péntek) tömbösített formában

A második foglalkozás témái:

- Személyes és környezeti higiéné / szabadidő hasznos eltöltésének támogatása, különös tekintettel a személyes és környezeti higiéné fogalmára, szerepére, a gyermekes anyák szokásaira. A szabadidő tervezés kialakítása érdekében részletesebben kifejtjük a következő témákat: szabadidő értelmezése, funkciói, befolyásoló tényezői, a tartalmi lehetőségei, tevékenységei és színterei.
- Iskolai pályafutás támogatása, munkakeresés, munkavállalás témakörön belül ismertetjük az említett témakör szerepét, aktualitását az egyéni életutak alakulásában. Hatékony álláskeresés ismereteket kívánunk nyújtani a célcsoport részére.
- Pénzkezelés, hivatalos ügyek intézése, megtakarítások, bevásárlás témakör középpontjában a célcsoport bevételi forrásainak a felhasználása és a hivatalos ügyek intézése áll.

A második foglalkozás célja:

A foglalkozás résztvevői az önálló életkezdés nehézségeivel küzdő fiatal anyák, akik nem csak saját, hanem gyermekeik élethelyzetére, sorsára is hatással vannak. Az egészség védelme érdekében a személyes és környezeti higiéné kialakítását már kisgyermekkorban szükséges elkezdni, és hangsúlyozni kell az anyák felelősségét gyermekük egészségéért. A személyes és környezeti higiéné szokásrendszerre for-

málása időigényes, tudatos és komplex nevelési feladatot igényel. Egy önmagával szemben igényes egyén tud csak vigyázni a környezetére, továbbá a személyes higiénia megléte befolyásolja az egyén munkavállalási esélyeit, illetve a (iskola, munkahely, baráti, (lakás)otthoni) közösségbe való beilleszkedést.

A szabadidő hasznos eltöltése, időkereteinek és tartalmának alakulása folyamatosan változik az életkor és az élethelyzetek változásával. Az életünk jelentős részét a szabályozott időkeret és időstruktúra jellemzi (mint például tanulás, munka, pihenés, szórakozás), amely egyfajta életrendet teremt. A szabadidő az egyén életvitelének meghatározó tényezője és egyben jellemzője is.

Az iskolai végzettségnek napjainkban egyre inkább kulcsfontosságú szerepe van. Az iskolai végzettség nagymértékben befolyásolja az egyéni életút alakulását, a munkaerőpiaci helyzetet, az életmódot, presztízst stb. Az alacsony társadalmi státuszú, szűk kapcsolatrendszerrel rendelkező személyek számára a középfokú végzettség, az érettségi és a szakma megszerzése jelenthetne tartós segítséget, hogy tartósan elhelyezkedjenek a munkaerőpiacon, és ezáltal képesek legyenek önmaguk és gyermekük számára biztosítani az alapvető szükségleteket.

A pénzkezelési ismeretek oktatására és elsajátítása a lakásotthonban élő, gyermeküket egyedül nevelő anyák számára kiemelten fontos. A célcsoport pénzügyi ismereteinek bővítése, a hivatalos ügyek intézésében való gyakorlati jártasság segítséget jelent a szülő és a gyermek számára is egyaránt, továbbá a családi és társadalmi életet is befolyásolja.

A lakásotthon dolgozói/szakemberei példa-, és gyakorlati útmutatással, információ- és ismeretnyújtással, tanácsokkal, tevékenységek begyakorlásával kívánják elősegíteni, hogy a fiatal leányanyák a lakásotthonból kikerülve képesek legyenek az önálló életvitelre a gyermekükkel együtt.

A második foglalkozás céljai a következők:

- A lakásotthonban élő 19-25 év közötti, gyermeküket egyedül nevelő, utógondozói ellátásban részesülő anyák részére egyrészt felhívjuk a figyelmet a személyes és környezeti higiéné fontosságára, a mindennapokban való alkalmazására, valamint összegyűjtjük a szabadidő hasznos eltöltésével kapcsolatos alternatívákat.
- Másrészt célként jelenik meg az iskolai életút támogatása, a célcsoport iskolai végzettséghez / piacképes iskolai végzettséghez juttatása és a munkakeresésben és munkavállalásban való adekvát információ és segítség nyújtása.
- Harmadrészt a pénzkezelésben, a hivatalos ügyek intézésében való jártasságot kívánjuk elősegíteni, továbbá hangsúlyozzuk a megtakarítások szerepét és

fontosságát, illetve átbeszéljük a bevásárlás során felmerülő dilemmákat, súlypontokat, fontossági sorrendeket.

Az említett három fő téma egymással összefügg, ezért fontos, hogy az csoport-foglalkozáson résztvevő anyák összességében, komplex módon képesek legyenek átlátni az egyes részterületeket és témákat; továbbá képesek legyenek azokat a gyakorlatba átültetve is alkalmazni.

A foglalkozás eszközigénye:

- Toll
- A4-es lapok (kb. 10 db)
- Fénymásolt feladatlapok (a feladatok típusától függően személyenként, páronként)

A második foglalkozás óraterve:

- Bevezetés, tájékoztatás. A résztvevők köszöntése, a technikai kérdések tisztázása (megtől meddig tart a foglalkozás, milyen témák kerülnek feldolgozásra, mi a téma aktualitása stb.) A program céljának és az egyes foglalkozások témáinak ismertetése a célcsoport szemszögéből.
- Személyes és környezeti higiénia szerepe és jelentősége. Személyes higiénés és öltözködési szokások átbeszélése (kézmosás, tisztálkodás, fogmosás, saját törölköző és fürdőlepedő használata, haj-és körömápolás, szájhigiéné, illatszerek és kozmetikumok, mesterséges barnulás veszélyei, tisztálkodási szerek választása – szappan vagy tusfürdő, illatanyagok, szavatosság stb.). Az ápoltság fogalmának körüljárása.
- Mentálhigiéné szerepe a testi, szellemi teljesítőképesség tükrében, ezen belül is a mozgás, a sport, a szabadban eltöltött idő előnyeinek a hangsúlyozása.
- Öltözködési szabályok ismertetése (az időjárásnak, az évszaknak, a tevékenységnek megfelelő öltözködés, természetes anyagból (pl.: pamutból) készült és a testalkathoz illeszkedő ruhanemű viselete, ami az ízlést, az esztétikai érzéket is fejleszti). Kényelem és visszafogottság megjelenése az öltözködésben.
- Hajviselet, fülbevaló, testékszer viseletével kapcsolatos tudnivalók, jellemzők.
- Napirend és házirend a lakásotthonban, amely elősegíti a helyes személyes higiénés és öltözködési szokások kialakítását, melynek során a szokások könnyebben napirenddéválnak és igazodnak a célcsoport és gyermekeik szükségleteihez, életritmusához. A megfelelő napirend kialakítása, betartása és

betartatása következtetességet feltételez, melynek hiányában nem lehetséges a személyes és környezeti higiéniét szokásrendszerre formálni.

- Környezeti higiénés szabályok átbeszélése (takarítás, szelektív hulladékgyűjtés, környezetvédelem, udvarrendezésstb. fontossága).
- Szabadidő fogalmának tisztázása. Mit jelent számodra a szabadidő? Mit csinálsz szívesen a szabadidődben? Feladat: Sorolj fel 7 tevékenységet, amit szeretsz csinálni elnevezésű táblázat kitöltése az alábbi instrukciók szerint:
 - Az első oszlopban felírják a 7 kedvenc tevékenységüket.
 - A második oszlopban feltüntetik, hogy kivel szeretik ezt a tevékenységet végezni, másokkal vagy egyedül.
 - A harmadik oszlopban „X”-szel jelölik, ha ezt a tevékenységet gyakran végzik.

A résztvevők egyenként ismertetik, hogy mely tevékenységeket végzik szívesen szabadidejükben és milyen célból. Fontos, hogy felhívjuk a figyelmet az aktív (pl.: mozgás, kirándulás) és a passzív pihenés fontosságára, illetve a szabadban való tartózkodásra (séta, kirándulás, mozgás szemben az állandó tévézéssel).

- Fel kell készíteni a fiatalokat a szabadidő beosztására, a szabadidő tartalmas eltöltésére (kiválasztás, megszervezés, időhatárok stb.).
- Iskolai pályafutás, munkakeresés, munkavállalás. Célként jelenik meg, hogy minden egyes résztvevő gondolkodjon el azon, hogy a munkavállalás, a munka-erőpiacon való elhelyezkedés érdekében milyen feladatokat és lépéseket kell megvalósítania ahhoz, hogy a kitűzött céljai megvalósuljanak (iskolai végzettség megszerzése, iskola befejezése, képzés vállalása, munkakeresés, elhelyezkedés, álmaim munkája).
- Iskola, iskolai végzettség szerepének és fontosságának feltérképezése. A résztvevők mondják el, hogy ki és milyen iskolába/iskolákba járt és milyen iskolai végzettséggel és szakmával rendelkezik. Mi alapján választottak vagy választanának szakmát a jövőben? Melyek azok a tényezők, amelyek motiválják az egyént az iskola befejezésében, a szakmaszerzésben?
- Állások felkutatása, azok előnyeinek és a hátrányainak a feltérképezése. Állásinformációs források felkutatása, mint például ismerősök megkeresése, közvetítőirodák, interneten keresztül, újságban hirdetett állások felkutatása, hirdetések feladása, állami munkaügyi szervezet, munkáltatók közvetlen megkeresése, régi munkahely megkeresése, családsegítő központon keresztül, civil szervezeten keresztül, szórólapok, kirakatok hirdetése, Facebookon lévő csoportokhoz csatlakozás.

- Álláskeresés interneten – állások felkutatása, jelentkezés álláshirdetésre. A csoporttagok kaptak egy fénymásolt lapot, amelyen szerepeltek a főbb munkával kapcsolatos weboldalak. Kitérünk az e-mail cím létrehozásának fontosságára (ha még nincs), illetve a pályázat (önéletrajz) elküldésére az adott hirdetésre az interneten keresztül.
- Önéletrajz készítése. A résztvevők feladata, hogy a kiosztott önéletrajzminta és az ismertetett formai és tartalmi szabályok alapján készítsék el a saját önéletrajzukat. Az elkészült önéletrajzot követően átbeszéljük annak a munkaadóhoz való eljuttatásnak lehetőségeit (személyesen, levélben, e-mailben), azok előnyeit és hátrányait; továbbá az önéletrajz elküldésének alapszabályait.
- Állásinterjú, személyes találkozó a munkaadóval.
 - A hatékony bemutatkozó beszélgetés technikája, célja, a bemutatkozás, a beszélgetés, mint lehetőség.
 - Felvételi interjú célja, előkészítése (cégismeret), felkészülés a felvételi interjú gyakorlására az alábbi kérdések megválaszolásával, mint pl.: Beszéljen magáról! Miért kíván az adott munkakörben dolgozni? Végzett-e korábban ilyen jellegű munkát? Milyen fizetést szeretne? Mikortól tudna munkába állni?
- Pénzkezelés, hivatalos ügyek intézése, megtakarítások, bevásárlás. Milyen főbb bevételeik vannak havonta és azok milyen összegűek? A bankszámla és a bankkártyahasználat legfontosabb tudnivalói. Sorolják fel egyenként mire költik a bevételeiket (zsebpénz / családi pótlék / ösztöndíj stb.) és van-e valamilyen ragsor, szempont a vásárláskor? Feladat: tippek, ötletek összegyűjtése a költséghatékony vásárlás érdekében. Meddig tart ki a pénz (zsebpénz / családi pótlék / ösztöndíj stb.)? A hitelek és fajtái, hátrányai, veszélyei. A főbb megtakarítási lehetőségek, hogyan takarékoskodhatunk.

Időkeret:

A foglalkozás klubdélután formájában szünetekkel együtt négy és fél órát igényel. Az egyes témakörök feldolgozására 2x45 percben került sor.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

A foglalkozáson résztvevők száma 6 fő. A foglalkozás indításakor a kezdeti légkör feszült volt, melynek hátterében a leányanyák közötti aznapi konfliktus és passzivitás állt. További nehézséget jelentett, hogy egyrészt az egyik szobában kellett megtartani a foglalkozást, ahová a lányok nem szívesen engedték be társaikat; másrészt továbbra sem volt megoldott a gyermekek felügyelete a foglalkozás teljes időtartama alatt.

Az első témakör a *személyes és környezeti higiéné és a szabadidő hasznos eltöltése* volt. A témaválasztás jó volt kezdésnek is, azonban a téma bemutatásakor rögtön tisztázásra és magyarázatra szorultak a fogalmak. Problémát jelentett a higiéné szó jelentése. Szükség volt a fogalom körüljárására és példákkal való alátámasztására annak érdekében, hogy a személyi és környezeti higiéné kapcsán még több példát, hasznos tanácsot lehessen megemlíteni és tudatosítani. A fogalmakat, kifejezéseket elvontnak tartották és igazából a konkrét példákkal, személyes tapasztalatokkal lehet őket gondolkodásra, ötletelésre sarkallni. A személyes higiénés és öltözködési szokások átbeszélésekor a lányok segítség és rávezetés nélkül a fürdést, a dezodort és a kézmosást említették.

A fürdést fontosnak tartják, naponta fürdetik a gyermekeiket is. A gyermekek fürdetése állandó időpontban van (általában 7 és 8 óra között), mely rendszerességet jelent a mindennapokban. Egy fő említette meg az étkezés előtti és utáni kézmosás fontosságát, illetve a kellemetlen testszag megszüntetése érdekében az első megoldási alternatívaként a dezodor jutott eszükbe és nem a tisztálkodás, fürdés. További példák segítségével igyekeztünk a célcsoport ismereteit felfrissíteni, gondolkodásra készíteni őket. Példaként említésre került a szájhigiéné fontossága és ezen belül is a rendszeres, legalább naponta 2 alkalommal való fogmosás. Az anyák inkább a gyermekeknél jelezték, hogy már mosnak fogat. Ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy például az egyik anya nem emlékezett arra, hogy hová is teszi a szobában a gyermeke fogkeféjét, ezáltal a napi rutin kialakítása még lehetséges, hogy folyamatban van. Az illatszerek, kozmetikumok, tisztálkodási szerek, hajfestékek használatában jártasak az anyák, ugyanakkor azok vásárlásakor/választásakor nem azok összetétele, tartóssága jelenti a fő kiválasztási szempontot, hanem az illat és a szín.

A lelki egészség és a mentálhigiéné ismertetésekor kiemeltük a mozgás, a sport előnyeit. A sport, a mozgás, a szabadban eltöltött idő csak kis mértékben jelenik meg a célcsoport mindennapjaiban, az is akkor inkább, amikor „plázáznak”, „inni mennek” (szórakozás, kikapcsolódás egyik módja).

Az öltözködési szabályokat ismeri a célcsoport, ugyanakkor a gyakorlati alkalmazás során a tevékenységeknek megfelelő öltözködés már kevésbé van jelen. Mindent ugyanabban a ruhában végeznek, kevésbé jelenik meg a váltóruha. A ruha választásánál fő szempont, hogy „passzoljon” és ne „bohócként” nézzenek ki benne, ami az ízlésre és az esztétikai érzékre is utalhat. Továbbá a ruha anyaga, a kényelem és az öltözködésben való visszafogottság nem szerepel a fő szempontok, kritériumok között.

A környezeti higiéné esetében a takarítást és a mosást említették, de ezen kívül kitértünk a szelektív hulladékgyűjtésre, a környezetvédelem és környezettudatosság fontosságára és az udvar rendben tartására is. Azt tapasztaltuk, hogy az említett fogalmak több esetben ismeretlenek számukra, sok esetben nehézséget jelent a példák

bekategorizálása (mint pl.: mi sorolható a személyi és környezeti higiéné kategóriájába). Az egyes területeken egy-két példát említenek, és motiválást, késztetést, rávezetést igényelt a plusz példák felsorolása és jelentőségüknek az átbeszélése. A környezeti higiénés szokások kialakítása érdekében már óvodás kortól szükség lenne a környezetvédelemmel, a szelektív hulladékgyűjtéssel, az udvarrendezéssel, kertészkedéssel kapcsolatos információk, ismeretek átadására és azok gyakoroltatására például rajzolás keretében, órákon, foglalkozásokon, a lakásotthoni idő eltöltésében.

Az iskolai tanulmányok, a lakásotthon napirendje és házirendje biztosítják a személyes és környezeti higiénés tevékenységek megismerését, de a szokásrendszerre váláshoz önmagában nem elégséges.

Az első téma második részében a szabadidő előnyeit és hátrányait boncolgattuk. Már magát a szabadidő kifejezést sem ismerték a résztvevők, de a hobbi kifejezéssel való helyettesítése sem igazán jelentett nagy előrelépést. Igyekeztünk összegyűjteni, hogy melyek azok a tevékenységek, amelyeket szívesen végeznek és így próbáltuk meg rávezetni őket a szabadidő definíciójára, jelentőségre. 7 kedvenc tevékenység összegyűjtése már problémát jelentett. Szabadidős tevékenységnek nevezték a tévénézés, facebookozás, alvás, fekvés, gyermekkel való játszás, plázázás, szórakozás mellett a mosást, takarítást, fürdetést is. Az anyák mindennapjaiban nem jelenik meg a tervezés, minden akkor és úgy jó, ahogy van („nem tervezünk semmit”). A takarítás kezdetben szerepelt a kedvenc tevékenységek között, de a fogalmi tisztázódás következtében elvetésre került. A takarítás egyfajta kényszer, és helyette szívesebben lustálkodnának, tévéznének és facebookoznának. Az olvasás igénye, a mozgás, a sportolás egyáltalán nem, vagy csak alkalmanként fordul elő, illetve a passzív pihenés a domináns.

A témakör ismeretét, körüljárását a leányanyák hasznosnak ítélték meg és számos esetben előjött az „aha” élmény. A rendelkezésre álló időkeret azonban kevés volt arra, hogy az anyák valóban képesek legyen a szabadidő beosztására, tartalmas eltöltésére. A klubsorozat során a téma iránti érdeklődés felkeltésére, a korábban tanult vagy tapasztalt ismeretek és jártasságok feltérképezésére, leporolására és az elérendő célok és a hozzá vezető utak átbeszélésére volt lehetőség. Fontos megemlíteni, hogy a csoporttagok akkor kommunikatívak és érdeklődőek, ha a téma közvetlenül érinti őket és gyermekeiket, azonban akkor szívesen, nyíltan és tabuk nélkül beszélnek a tapasztalataikról.

Az iskolai pályafutás, a munkakeresés és a munkavállalás témakör a célcsoport életkorából adódóan aktuális és kiemelt jelentőségű lenne, ugyanakkor a tapasztalatok alapján ez a téma érdekelte és kötötte le legkevésbé a foglalkozás résztvevőit. A témában kevés jártassággal és ismerettel rendelkeztek.

Az anyák több általános iskolában folytatták az alapszintű tanulmányukat. Pozitívként említhető, hogy befejezték az általános iskolát, viszont a középfokú végzettség megszerzése csak a résztvevők felénél jelenik meg elérendő célként. Jelenleg 2 fő szociális ápoló és gondozó OKJ képzésben vesz részt és 1 fő dekoratőrnek tanul és tervei között szerepel az érettségi megszerzése. Az iskolai tanulmányok befejezését a következő okok miatt tartják fontosnak: egyrészt egyeseknél a lakásotthonban tartózkodás feltétele az iskolai tanulmányok folytatása. Másrészt motivációs eszközt jelenthet az ösztöndíj, mert ezáltal bevételre, megtakarításra lehet szert tenni. Harmadrészt egy fő jelezte, hogy tervei között szerepel az érettségit és a szakma-szerzés, amire később a gyermeke is büszke lehet. A többieknek jelenleg sem a közeli, sem a jövőbeli tervei között nem szerepel a középiskolai végzettség megszerzése és a szakmaszerzés. A szakma választásában nem jelennek meg a munkaerő-piaci szempontok, helyette inkább a tanulói jogviszony, az ösztöndíj a mérvadó.

A foglalkozáson részt vevők nem rendelkeznek korábbi munkatapasztalattal (egy fő „káposztázott” korábban napszámosként) és jelenleg sem keresnek állást és nem is akarnak a munkakereséssel foglalkozni. A munkakeresést és a munkavállalást nem tartják aktuális témának. Az álláslehetőségek, az állásinformációs források feltérképezésekor az újságot, a hirdetőtáblát, a kirakatokban kifüggesztett álláshirdetéseket említették és az egyéb lehetőségek (mint például ismerősök megkeresése, közvetítőirodák, interneten keresztül, hirdetések feladása, állami munkaügyi szervezet, munkáltatók közvetlen megkeresése, régi munkahely megkeresése, családsegítő központon keresztül, civil szervezeten keresztül, szórólapok hirdetései, Facebookon lévő csoportokhoz csatlakozás) ismeretlenek voltak számukra, illetve nem tulajdonítottak nekik nagy jelentőséget. Bár a résztvevők naponta több órát a Facebookon töltenek, de az állást hirdető csoporthoz nem csatlakoztak és egyelőre nem is tervezik.

A foglalkozás keretében kaptak egy listát a „főbb munkával kapcsolatos weboldalak”-ról ami kiindulópontot jelenthet a későbbi álláskereséskor. Továbbá az önéletrajz minta és útmutatás segítségével elkészítették a saját önéletrajzukat, és átbeszéltük annak a munkaadóhoz való eljuttatásnak a lehetőségeit (személyesen, levélben, e-mailben), és az elküldésének alapszabályait. A téma zárásaként megvitattuk, hogy hogyan viselkedünk, mutatkozunk be az állásinterjún, hogyan zajlik egy személyes találkozó egy munkaadóval.

Összességében megállapíthatjuk, hogy bár nem ez volt a legnépszerűbb téma a résztvevők körében, ugyanakkor visszajelzéseik alapján a kiosztott dokumentumokat elrakják, hátha szükség lesz rá a jövőben. A téma a célcsoport számára korrektív volt és tűzoltó szerepet töltött be. A továbbtanulás és az iskolai végzettség fontosságát sokkal korábban, az iskola, család és a gondozási hely, valamint komplex programok révén kellett volna erősíteni. Ebben az életkorban és élethelyzetben már nehéz a fiatal gyermekes anyák szemléletét és gondolkodását megváltoztatni, illetve mindez hosszú idő alatt, sok befektetett energia árán valósulhat meg.

A *pénzkezelés, hivatalos ügyek intézése, megtakarítások, bevásárlás* című téma volt a program utolsó témája. A foglalkozáson résztvevők bevételei nem csak eltérő tételekből adódnak össze, de a mértékük is különböző. A bevételi források között szerepel a kb. 5130 Ft összegű zsebpénz, a családi pótlék, az ösztöndíj, illetve a havonkénti ellátmány.

A havi bevételt szinte kivétel nélkül mindenki maradéktalanul elkölte. A bevételből „megveszik a gyereknek, amit kell”, 1500 Ft-tal feltöltik a telefont, dezodort, parfümöt vásárolnak, illetve olyan is van, aki dohányra, illetve „innivalóra” költi a kocsmában. Nem a szórakozóhelyekre, diszkóba, pubba járnak szórakozni, hanem inkább a közelben lévő kocsmahelyiségekbe, mert azok könnyebben megfizethetőek, olcsóbbak. A pénzköltéskor hiányzik a fontossági sorrend, ellenben előtérbe helyezik a gyermek szükségleteit és a telefon feltöltését (az egyik fő kikapcsolódást jelenti).

A költséghatékony vásárlás érdekében az alábbi javaslatok fogalmazták meg: turkálóban ruhanemű vásárlása, akciós újságok figyelése, ott kell vásárolni, ahol a legolcsóbb, de nem szabad lejárt szavatosságú élelmiszereket vásárolni.

A leányanyák bankkártyával rendelkeznek, ezért átbeszéltük a kártya használatával és elővigyázatossággal kapcsolatos főbb tudnivalókat. Spórolni nem szoktak, megtakarítással nem rendelkeznek és a bevételüket rövid időn belül elköltik. Az élelmiszert, a tisztítószert saját és gyermekük részére megkapják, térítési díjat csak kevesen fizetnek és a mértéke annak is relatíve alacsony, így nem tanulják meg lakásotthoni keretek között sem, hogy intézményi támogatás nélkül, hogyan tudnak boldogulni, gazdálkodni a pénzzel a jövőben.

Hivatalos ügyeket önmaguk nem nagyon végeznek, hanem helyette a nevelőtől vagy egyéb más személyektől kérnek segítséget.

Összességében azt tapasztaltuk, hogy az iskolai pályafutás és munkavállalás témához képest a lányok érdeklődőbben voltak a pénzkezelés feldolgozásakor, bár sok esetben nem látták a jelentőségét annak, hogy miért szükséges a témáról beszélni. A lányok nem rendelkeznek az önálló életre vonatkozó tervekkel, jövőképpel, és az iskolai végzettség, a munkakeresés, munkavállalás, pénzkezelés és megtakarítás nem igazán fontos a mindennapjaikban. A klubsorozat alkalmával kiderült, hogy sajnos az államtól várják a gondoskodást, a segítséget.

Mindhárom téma kapcsán szükség volt az irányított beszélgetésre, mert a résztvevők az említett 3 témakör kapcsán kevés vagy részleges információval és jártassággal rendelkeztek. Amennyiben maguknak érezték az egyes résztémát, akkor beszédesek, kommunikatívak voltak, egymással is megvitatták a témát, nemcsak a csoport vezetőjének jelezték a véleményüket, elképzelésüket.

2. klubsorozat: 14-18 évesek önálló életre való felkészítése az intézményes ellátásban

A klubsorozat küldetése:

A klubsorozat célcsoportját a család nélkül felnövő, alacsony önbizalommal és önértékeléssel, valamint gyenge érdekérvényesítő képességgel, szűkös jövőbeli kilátásokkal rendelkező 14-18 éves gyermekek adják. Számukra egy olyan klubfoglalkozásokból álló rendezvénysorozatot kívánunk megvalósítani, amely valós szükségleteikre épül és azt a célt szolgálja, hogy ez a célcsoport a gyermekvédelmi rendszerből kikerülve a társadalom hasznos tagjává tudjon válni, felkészüljön az önálló, felelősségteljes felnőtt életre és ne függjön a későbbiekben a jóléti juttatásokon.

A klubfoglalkozás helyszíne

Debreceni Reménysugár Otthon Pákász u. 11. sz. alatti lakásotthona

1. foglalkozás

Időpontja: 2015. 09. 19. (szombat) tömbösített formában

A megvalósítás háttere:

Az első foglalkozásra a Debreceni Reménysugár Otthon Pákász u. 11. sz. alatti lakásotthonában került sor. A szakmai egység vezetőjével egyeztetésre került, hogy hány ellátott részvételére lesz szükség, a klubsorozat milyen témákkal foglalkozik és a klubnak milyen eszközigénye van. A részvevő gyermekek több lakásotthonból jöttek, de egy gyermekotthoni egységbe tartoznak. Az eredeti megállapodás szerint a foglalkozások helyszíne a Kálmán utca 28. sz. alatti lakásotthon lett volna, de ott éppen felújítási munkák zajlanak, amelyek az egyeztetett időpontra nem fejeződtek be. A vezetőnek az volt a meglátása, hogy praktikusabb, ha egy másik lakásotthonban tartjuk meg az első foglalkozást, a gyermekek utaztatását pedig megoldják. A foglalkozáson részvevő gyermekek mind kiskorúak, többségük csak néhány éve nevelkedik a gyermekvédelem rendszerében, egy fiú volt kivétel, aki már több lakásotthonban is nevelkedett, és hosszabb ideje van nevelésbe véve. Mivel a gyermekek részére októbertől hétvégenként egy saját szervezésű programsorozat indul foglalkozásokkal, kirándulásokkal, praktikusabbnak láttuk a klubsorozat tömbösített megoldását. Másfelől, mivel több lakásotthonból jönnek, költséghatékonyabb, ha két alkalommal kell utaztatni a gyermekeket. A gyermekotthon vezető meglátása szerint célszerűbb, ha az időpontok között kevés idő telik el, mert így a fiatalok jobban tudják koncentrálni figyelmüket.

Az első foglalkozás témái:

Részletesebben utalunk az első klubsorozat első foglalkozásában leírt témáira, azzal megegyező jelen esetben is.

Az első foglalkozás célja:

Ezek a fiatalok néhány éve nevelkednek a gyermekvédelem rendszerében, nagykorúság előtt állnak mindannyian, többségük szakiskolás. Az önálló életkezdés előtt állnak, azonban tudatosan nem foglalkoznak a kérdéskörrel, mert még a rendszerbe kerülés élménye is friss számukra. Mindannyian abban az életkorban vannak, amikor kinyílik a világ számukra, ismerkednek, szórakoznak, kísérleteznek önmagukkal saját helyüket keresve mindeközben. Némelyiküknek van párkapcsolata, de a többségüknek még nincs, éppen próbálgatják, milyen is lehet valakivel összetartozni. Minden gyermek iskolába jár, vagy éppen most éli meg a pályaeorientáció döntését, vagy pedig már szakmát tanul, és látja ennek kapcsán a jövőjét. Az önálló életkezdés témájának aktualitása éppen ezért vitathatatlan ebben a környezetben.

Ebben a kontextusban az első foglalkozás céljai a következők:

- Fontos ismereteket nyújtani a kommunikáció tartalmi és személyes jellegéről. Láttatni szükséges velük, hogy a kommunikáció kontextusa és az egyéni jelleg hogyan is befolyásolhatja a kontaktusokat, valamint a tartalmi és személyes jelleg egységét tudatosítani szükséges számukra, hogy a networking fogalmi kategóriáival tisztába legyenek. Tudatosan használják a verbális és a non-verbális kommunikáció eszközeit az adott helyzetnek megfelelően.
- A konfliktushelyzetek tipizálásának segítségével könnyebben be fognak tudni azonosítani egy problémát, és így talán kevésbé vesznek el az konfliktusrendezésre irányuló eszközrendszerek tengerében. El kell érni, hogy konfliktushelyzeteikről nyíltan tudjanak beszélni, elindítva ezzel a hatékony konfliktuskezelésre irányuló igényt.
- Fontos, hogy baráti, párkapcsolati és családi konfliktushelyzetekre a lehetőség szerint leghatékonyabb problémamegoldással tudjanak reagálni. Éppen ezért esetükben nagyon fontos a konfliktuskezelési technikák megismertetése és rögzítése. A fogalmak tisztázása bátoríthatja őket, így egymás között is rácsodálkozhatnak az ismerős helyzetekre. A tudatosítás által kapcsolataikban is meg fog jelenni a konfliktus kezelésére irányuló igény, amely által fejlődhet a problémamegoldó repertoárjuk is, melynek segítségével kapcsolatrendszerük is bővíülhet.
- A devianciákról, az alkoholról és szenvedélybetegségekről való beszélgetés által a felgyülemlett tudásuk kifejezésre juthat, hiszen személyes tapasztalat alapján, vagy a környezetükből már igen sok információval rendelkezhetnek. A társas kapcsolatok segítő erejét szükséges hangsúlyozni, természetes

erőforrásaikra kell támaszkodni, annak erősítésével meg tudják különböztetni a destruktív megküzdési stratégiákat a hatékony stratégiáktól, elérhetjük, hogy eszközökből válasszanak.

- A családtervezéssel kapcsolatos információk eljutásának nagyon nagy szerepe van, hiszen a távolabbi jövőben mindannyian családalapítás előtt állnak. Ők úgy érzik, hogy számukra ez a téma még nem aktuális, de ez csak azért van így, mert tudatosan nem foglalkoznak a kérdéskörrel. Fontos tisztázni a pozitív családtervezés lépéseit, de esetükben talán egy kicsit fontosabb a negatív családtervezés ismereteinek eljuttatása, azok tudatosítása. Fontos, hogy információval rendelkezzenek arról, hogy milyen szempontok figyelembe vételével döntünk a gyermekvállalás mellett, vagy éppen ellene.

A foglalkozás eszközigénye:

Részletesebben utalunk az első klubsorozat első foglalkozásában leírt eszközigényére, azzal megegyező jelen esetben is.

Az első foglalkozás óraterve:

Részletesebben utalunk az első klubsorozat első foglalkozásában leírt óratervére, azzal megegyező jelen esetben is.

Időkeret:

A foglalkozás klubdélelőtti formájában szünetekkel együtt négy órát igényelt. Az egyes témakörök feldolgozására 2x45 percben került sor.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

Az első foglalkozáson hét fő vett részt. Egyikük később érkezett, a bemelegítő játék folyamán kapcsolódott be a foglalkozásba. Egy fiú és egy lány is érkezett közben, de ők nem jöttek be a foglalkozásra, az ebédlőben várták meg társaikat.

A kezdetektől fogva oldott volt a hangulat. Érezhető volt, hogy a gyermekek szívesen jöttek, nyitottak voltak a foglalkozásra. Amikor az időtényezőről beszéltünk egy kicsit, elbizonytalanodtak, de egy rövid szünetben állapotunk meg, hogy délben mindenki tudjon ebédelni menni. A bemelegítő gyakorlatnak tervezett „Szájról szájra” játék közelebb hozta a különböző lakásotthonban nevelkedő gyermekeket. A játék szövege ezúttal is túl komplex volt a gyermekek életkorához, azonban nem változtattunk rajta, így is kitűnően megoldották a feladatot. A játék jól reprezentálta, hogy mennyi tényező befolyásolja az információ eljutását az adótól a vevőig. Meglepődve tapasztaltuk, hogy a gyermekeknek voltak előzetes ismereteik a kommunikáció elemeiről, így azokat csak össze kellett foglalni, ezáltal tudták ezeket az információkat tudatosítani. Nagyon jól működött, amikor valamilyen hozzájuk közel álló helyzetre kellett példát mondaniuk, és arról kellett beszélgetni. Ilyenkor megnyíltak, és személyes tapasztalatokról is be

tudtak számolni, főleg a devianciák, a barátkozás és ehhez köthetően a konfliktushelyzetek terén. Esetükben kevés alkalommal kellett a beszélgetést vezető saját példáját beemlíteni, érezni lehetett, hogy a témákkal kapcsolatos fogalom-rendszerekben már otthonosan mozognak. Kisebbrávezetéssel szinte mindenre tudtak személyes példát mondani. A szenvedélybetegségek témakörében már irányítani is alig kellett a beszélgetést, egymásnak mondták érveiket, nézőpontjaikat, ügyesen megfogalmazták azokat. Szenvedélybetegségek témakörében igen sok információval rendelkeznek, de azt tapasztaltuk, hogy ez a tudás nem rendszerezett, éppen ezért sokszor bizonytalanok is voltak tudásukban.

A konfliktushelyzetekről viszonylag kevés információval rendelkeztek, azok lényegi elemeit meg tudták fogalmazni, de a konfliktuskezelési technikák rendszerét nem látták át, éppen ezért nagyon tanulságos volt a témakörben levezetett két játék. Noha idő csak a hajótörés játékra és a szókártyás játékra volt a témában, így is kitűnően modellezték a megoldási módokat. A kiválasztott játékok abban nagy segítségre voltak, hogy egy csoportba gyűjtötték számukra a konfliktusmegoldási módokat. A játékok alatt világossá vált, hogy értik mit is kell csinálni, tehát az információk birtokában voltak már, csak ezt még nem rendszerezték, nem tudatosult bennük, hogy az adott szituációkat többféle módon is meglehet oldani. A játékok után már személyes példákat is tudtak mondani, amely azt bizonyítja, hogy a rendszerbe szedett ismereteket már minden bizonnyal tudják alkalmazni. Személyes példák elmesélésével a csoportkohézió erősödött, és egymásnak is tudtak mondani megoldási módokat, amelynek hatására talán tudatosodott bennük, hogy egymás támogató közege lehetnek. A játékokat meg lehetett valósítani csoportbontásban, ahol az egyes csoportok együtt dolgoztak a megoldáson, egymás megoldásait kívülről szemügyre vehették és egy másik aspektusból is megvilágíthatták az adott szituációt. Ezáltal remélhetőleg világossá vált számukra az is, hogy az egyéni és a környezeti tényezőknek is mekkora szerepe lehet egy konfliktushelyzet kialakulásában, valamint annak megoldásában. A problémaelemző készségekre mindenféleképpen jó hatással volt a csoportbontás a különböző nézőpontok miatt, így talán a problémamegoldó eszköztárunk is bővült.

A játékok is hangsúlyozták és a beszélgetések alapján mi is felhívtuk a figyelmet a kapcsolati háló segítő jellegére. Ez különösen kijött, amikor devianciákról és a szenvedélybetegségekről beszélgettünk. A „Hogyan segíts barátodon” játék lényegét azonnal megértették, itt tudatosult bennük a konfliktushelyzetek, stresszhelyzetek és azok megoldási módjai és a társas támogatottság közötti összefüggés. Meg tudták fogalmazni a kitalált történet kapcsán, hogy mi lenne a hatásos segítségnyújtás a fiktív személy számára. Értették, hogy jó irányba kell befolyásolni társukat, megfogalmazták, hogy egy ilyen helyzetben a túlzott alkoholfogyasztás, a szerhez nyúlás nem megoldás, mert azzal csak elfedik a problémát, nem vesznek tudomást róla. Mindannyian a probléma közös megbeszélését, és barátjuk figyelmének elterelését tartották jó megoldásnak, és értették, hogy ezt egyedül nem, csakis társakkal lehetséges megvalósítani.

A családtervezés témájánál az aktivitásuk csökkent egy kicsit, amely talán annak tudható be, hogy távolinak érzik még a témát maguktól. Ugyanakkor a fogamzásgátló módszerekkel kapcsolatos kötetlen beszélgetés kapcsán megfogalmazták, hogy értik, hogy miért is van ennek most aktualitása. Erről a témáról egyébként meglepően

kötetlenül tudtunk beszélgetni, amely talán azért van, mert még számukra is viszonylag új a téma, és érdeklődnek iránta, minél több információval szeretnének rendelkezni. Kifejezetten élvezték (ugyan pironkodva), amikor ezeket a módszereket egy csokorba gyűjtöttük, kérdéseiket itt már bátran megfogalmazták. Az abortuszos játékot is próbáltuk csoportbontásban megvalósítani, de ez nem működött, amely valószínűsíthetően a téma általuk távolinak ítélt jellege miatt volt. Így a játékot közösen oldották meg, ahol az előzetesen átbeszélt kritériumok mentén pro és kontra tudtak megfogalmazni érveket. Ebben a játékban azonban a csoportot vezetőnek nagyobb szerep jutott, hiszen az ismeretek hiánya miatt itt többször kellett a gyermekeket rávezetni a gondolkodás irányára.

Sajnos minden játékra nem volt idő. A Tau Ceti III tanulságos lett volna, hiszen a családtervezés dilemmáit járja körbe, de a másik játék kapcsán is ezekről beszélgettünk. A Ki kit győz meg játékot is kihagytuk, mert hasonló tanulságokat nyújt, mint a Hajótörés játék. A drogellenes plakát sem készült el, mert a gyermekek nagyon élvezték ebben a témakörben a beszélgetést, amely annyira elhúzódott időben, hogy erre már nem maradt idő.

Erre a foglalkozásra az volt jellemző, hogy a gyermekek nagyon érdeklődőek voltak az összes téma iránt, amely abból adódhat, hogy ezeknek a dolgoknak a többsége még előttük áll. Információnyújtással, azok rendszerezésével, játékos iránymutatással elérhető, hogy ismeretszerző- és elemző készségük fejlődjön. Amennyiben ez megtörténik, később képesek lesznek a saját életüket érintő kérdésekben megfontolt döntések meghozatalára.

2. foglalkozás

Időpontja: 2015. 09. 26. (szombat) tömbösített formában

A második foglalkozás témái:

- Személyes és környezeti higiéné / szabadidő hasznos eltöltésének támogatása. Ezen belül külön kitérünk a személyes és környezeti higiéné fogalmára, fontosságára, kialakítására, a célcsoport szokásaira. Továbbá feltérképezzük, mivel töltik a 14-18 év közötti fiatalok a szabadidejüket, megjelenik-e benne a tudatosság, a tervezés. A szabadidő hasznos eltöltésének támogatása érdekében az alábbi témákra fókuszálunk: szabadidő értelmezése, funkciói, a szabadidőt befolyásoló tényezők összegyűjtése, a szabadidő tartalmi lehetőségei, tevékenységei és színterei, a szabadidő szervezése.
- Iskolai pályafutás támogatása, munkakeresés, munkavállalás. Ezen belül külön kitérünk az iskolai tanulmányok és végzettség, a munkakeresés és a munkavállalás szerepére, fontosságára az egyéni életutak alakulásában. Nagy hang-

súlyt helyezünk az iskolai tanulmányok fontosságának a tudatosítására és az önéletrajz készítésére.

- Pénzkezelés, hivatalos ügyek intézése, megtakarítások, bevásárlás. Ezen belül külön kitérünk a célcsoport bevételi forrására (zsebpénzre), felhasználásának módjára. Felhívjuk a figyelmet a megtakarítások fontosságára, a tudatos és költségkímélő vásárlásra/bevásárlásra. Összegyűjtjük a hivatalos ügyek intézésével kapcsolatos főbb tudnivalókat.

A második foglalkozás célja:

A foglalkozáson részt vevő 14-18 év közötti fiatalok a nagykorúság és az önálló életkezdés előtt állnak. Az előttük álló kihívásokkal való sikeres megküzdés és a gondolkodásmódjuk saját élethelyzetükre, sorsukra is hatással lesz, nagymértékben befolyásolja azt. A 14-18 év közötti fiatalokat képessé, informálttá és tájékozottá kell tenni annak érdekében, hogy a saját maguk és későbbiekben a családjuk jövőjét tudatosan és felelősségteljesen alakítsák. A személyes és környezeti higiéné kialakítását már kisgyermekkorban szükséges elkezdni, illetve tudatosítani a gyermekekben. Az egészség védelme mind az egyes emberek és mind a társadalomnak is alapvető érdeke. Fontos az egyének öntudatos, aktív egészségvédelme és a mások egészségéért vállalt (társadalmi) felelősség. Az egészség megőrzéséhez szükséges a megfelelő ismertek megszerzése és a helyes egészségvédő magatartás kialakítása egyaránt. Az egészség egyik fő feltétele a tisztaság, a higiénia, amely magában foglalja a testünk és egész környezetünk, ruházatunk, otthonunk tisztaságát.

A szabadidő hasznos eltöltésének módja életkoronként és élethelyzetenként változik. A szocializáció folyamatában sajátíthatók el, tanulhatók meg az aktív alkalmazkodás szabályai, miközben szükség van azon terek és időkeretek megkeresésére, amelyek a nem szabályozott elfoglaltságokat jelentik. A gyermekek és a fiatalok életrendje, életmódja és annak szervezése a szülők (család), a nevelők, a kortárs csoport, a pedagógusok segítségével alakítható ki és formálható.

Az iskolai végzettségnek fontos szerepe van az egyén életútjának alakulásában. Meghatározza az egyén munkaerő-piaci helyzetét, esélyeit, jövedelmét, továbbá összefügg a társadalmi státusszal, presztízzsel egyaránt. A hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű, mélyszegénységben élő fiatalok számára a középfokú tanulmányok befejezése, az érettségi és a szakma megszerzése jelentené a nagy előrelépést, amely elősegítené a munkaerőpiacon való elhelyezkedésüket, és ezáltal képesek lennének önmaguk és később a gyermekük, családjuk számára biztosítani az alapvető szükségleteket.

A pénzkezelési ismeretek oktatására és elsajátíttatására nagy szüksége van minden egyes fiatalnak már gyermekkortól kezdődően. A pénzügyi ismeretek oktatását már az általános iskolában, illetve iskolás kortól el kellene kezdeni annak érdekében, hogy a felnövekvő fiatal generáció a szolgáltatásokat magasabb szintű pénzügyi kultúrával, felelősen és hozzáértően vegye igénybe, de különösen hiánypótló az ismeret átadása a lakásotthonban élő 14-18 éves fiatalok számára.

A második foglalkozás céljai a következők:

Ebben a kontextusban a második foglalkozás specifikus célkitűzései megegyeznek az első klubsorozattal (19-25 évesek, lakásotthonban nevelkedők) második foglalkozásában leírt specifikus céljaival, azzal a különbséggel, hogy 14-18 éves korosztályra vonatkoznak.

A foglalkozás eszközigénye:

- Toll
- A4-es lapok
- Fénymásolt feladatlapok

A második foglalkozás óraterve:

- *Bevezetés, tájékoztatás.* A résztvevők köszöntése, a program céljának és az egyes témák/témakörök rövid ismertetése, felvezetése.
- *Személyes és környezeti higiénia szerepe és jelentősége.* Személyes higiénés és öltözködési szokások, illetve az ápoltság kérdéskörének átbeszélése. Feladat: Szituációs játék formájában minden egyes résztvevő mutogasson/játsszon el 1-2 tisztálkodási formát, ami a személyes higiénéhez feltétlenül hozzátartozik (fésülködés, fogmosás, mosakodás, fürdés stb.)
- Mentálhigiéné és a mozgás fontosságának a hangsúlyozása. Feladat: meséljék el ki és mit sportol, és milyen előnye van a sportolásnak, a rendszeres testmozgásnak!
- Öltözködési tanácsok és szabályok összegyűjtése. Feladat: Gyűjtsék össze, hogy évszakonként milyen ruhadarabokat szükséges viselni az egészségük megőrzése érdekében.
- Személyes higiénés és öltözködési szokások és a lakásotthon napirendje és házirendje közötti kapcsolat.
- Környezeti higiénés szabályok ismerete (takarítás, környezetvédelem, udvarrendezés stb.).

- *Kinek mit jelent a szabadidő?* Feladat: Sorolj fel 7 tevékenységet, amit szeretsz csinálni! A résztvevők egyenként ismertessék, hogy mely tevékenységeket végzik szívesen szabadidejükben és milyen célból. Cél az aktív és a passzív pihenés közötti különbségek ismertetése, a szabadban eltöltött idő és tevékenységek ösztönzése. Célként jelenik meg felismertetni: 1) a tartalmasan eltöltött szabadidő örömét, hasznosságát, 2) a közös élmények, a közösségben, a közösségért végzett tevékenységek felfokozó hatását, 3) a szabadidő helytelen eltöltésének kedvezőtlen hatásait.
- *Iskolai pályafutás, munkakeresés, munkavállalás.* Célként jelenik meg, hogy minden egyes résztvevő gondolkodjon el azon, hogy a sikeres iskolai végzettség, a szakmaszerzés érdekében milyen feladatokat, tevékenységeket és lépéseket kell megvalósítania. Feltérképezzük, hogy jövőbeni munkavállalás, a munkaerőpiacon való elhelyezkedés érdekében milyen feladatokat és lépéseket kell megvalósítani annak érdekében, hogy a kitűzött céljait elérjék (iskolai végzettség megszerzése, iskola befejezése, gyakorlóhelyeken aktív részvétel, további képzések, tanfolyamok vállalása, munkakeresés, elhelyezkedés, álmim munkája).
- A résztvevők mondják el, hogy ki hol és mit tanul. Melyek (voltak) a képzés, a szakma választásakor a főbb szempontok? Továbbá fejezzék be a következő mondatot: Azt szeretem az iskolában, hogy... Befejezem az iskolát, mert...
- Önéletrajz készítése. Átbeszélésre kerül az önéletrajz célja, annak formai és tartalmi elemei, illetve a tartalmának általános szabályai. A résztvevők feladata, hogy készítsék el a saját önéletrajzukat a kapott instrukciók alapján.
- Állásokról való tájékozódási lehetőségek feltérképezése. Hol érdemes és célszerű állásokat nézegetni (pl.: ismerősök megkeresése, interneten keresztül, újságban hirdetett állások, hirdetések feladása, állami munkaügyi szervezet, munkáltatók közvetlen megkeresése, szórólapok, kirakatok hirdetései, Facebookon lévő csoportokhoz csatlakozás)?
- *Pénzkezelés, hivatalos ügyek intézése, megtakarítások, bevásárlás.* Átbeszéljük, hogy a résztvevők számára mit jelent a pénzkezelés, és havonta kb. mennyi összegből gazdálkodnak, és az miből tevődik össze. Gondolják végig, hogy mire költik az adott hónapban a bevételt (zsebpénz/ösztöndíj stb.). Mitől függ, hogy mit vásárolnak az adott hónapban? A bankszámla és a bankkártyahasználat legfontosabb tudnivalói. Feladat: tippek, ötletek összegyűjtése a költséghatékony vásárlás érdekében (pl.: akciós újságok átnézése, turkálóban vásárlás, ruhák cseréje, kisbolt és a multi cégek árai stb.) Mire elég a zsebpénz, hogyan lehet tartalékolni belőle, vagy egyáltalán meddig elég? Tippek, jó példák összegyűjtése a takarékoskodás érdekében (pl.: malacpersely, aprópénz gyűjtése, pl.: 50-es, 100-as stb.). Hivatalos ügyek intézése, hitelek, a kölcsönkérés hátrányai, veszélyei.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

A foglalkozáson résztvevők száma 7+1 fő. Az első alkalomhoz képest változott a foglalkozáson résztvevők személye. Egy fő jelezte, hogy személyes okok miatt nem szeretne részt venni a foglalkozáson, de becsatlakozott egy lány és egy fiú. A foglalkozás kezdetben 7 fővel indult, de egy fél óra elteltével egy 14 év alatti fiú kérte, hogy had vegyen rajta ő is részt. A foglalkozás résztvevőinek a száma végül 8 fő lett.

A megérkezésünkkor a fiatalok jó kedvűek, vidámak voltak, ami jó alapot jelentett a foglalkozás indításához és sikerességéhez, sőt a foglalkozás teljes ideje alatt megmaradt. Továbbá a csoportmunka előnyére vált a 14 év alatti fiatal becsatlakozása. A 10 éves fiatal annyira örült, hogy bekerülhetett a „nagyok” csoportjába, hogy a szituációs, játékos feladatoknál elsőként jelentkezett, nagyon aktív volt és nagy érdeklődéssel hallgatta és figyelte, amit a „nagyok” mondanak. A 14 év alatti fiatal bevonása a foglalkozásba megerősítette azt, hogy minél korábban, már gyermekkorban szükséges elkezdni az önálló életre nevelést, természetesen az életkornak megfelelően feldolgozandó feladatok mentén. A prevenciónak azért is kiemelt fontosságú a szerepe, mert a gyermekek, fiatalok érdeklődőbbek, aktívabbak és a játékos feladatok mentén sokkal könnyebb a kívánt ismeret és információ elsajátíttatása és a gyakorlatba való átültetése.

A programsorozat második tömbösített alkalmát a *személyes és környezeti higiéné és a szabadidő hasznos eltöltése* tárgyú témakör feldolgozásával kezdtük. A témaválasztás jó volt kezdésnek is. A téma bemutatása, felvezetése nem jelentett nehézséget, mert a résztvevők ismerték és tudatosan használták a higiéné fogalmát.

A higiéné fogalmát átbeszéltük, és szituációs játék keretében minden egyes résztvevő legalább 2 tevékenységet, tisztálkodási formát eljátszott, elmutogatott, ami szükséges a személyes higiénéhez. A szituációs játék elérte a célját a csoportban, mert egyrészt a tisztálkodási formákat eljátszották (fogmosás, mosakodás, fürdés, hajmosás, fésülködés, körömvágás, fültisztítás, borotválkozás, kézmosás stb.). Másrészt a mutogatás, az imitálás jó hangulatot teremtett, és igyekeztek minél jobban elmutogatni a tevékenységet, valamint elsőként kitalálni, megfejteti azt. Harmadrészt a példákkal való alátámasztás, elmutogatás segítséget jelentett abban a tekintetben, hogy a személyi és környezeti higiéné kapcsán minél több példát, hasznos tanácsot lehessen megemlíteni és tudatosítani. A konkrét példák, a résztvevők személyes tapasztalatai gondolkodásra, ötletelésre sarkallták a fiatalokat. Továbbá jelzésértékűnek számított az is, hogy első körben mi jut eszébe a résztvevőknek a fogalom kapcsán. Azt tapasztaltuk, hogy a fogalom mellé elsőként azokat a tevékenységeket társítják, melyeket rendszeresen végeznek, és majd csak a második körben körvonalazódnak, kerülnek említésre a rendszertelen, ad hoc, illetve alkalomhoz, eseményhez kötődő tevékenységek. Megítélésünk szerint, a második körös tevékenységek erősítése kiemelten fontos, hogy a fiatalok mindennapjaiban azok is tudatosan beépüljenek.

A személyes higiénés és öltözködési szokások átbeszélésekor a lányok és a fiúk egyaránt aktívak és tájékozottak voltak. Sőt a 14 év feletti lányok igyekeztek a csoportban résztvevő velük egykorú fiúk (2) elvárásainak megfelelni. A fiúk hangsúlyozták, hogy tisztaságmániások, sokat adnak a külsejükre, és ezt a lányoktól is

elvárják. A fiúk külön hangsúlyozták a kellemetlen testszag problémát, amit elsőként naponta egyszeri vagy többszöri fürdéssel, mosakodással és izzadásgátló dezodorok használatával kell kezelni és kerülendő a túlzott, émelyítő szagú parfümök használata a tisztálkodás rovására. Problémaként említették, hogy a testnevelés órát követő 5-10 perces szünet nem teszi lehetővé, hogy zuhanyozzanak. Ugyanakkor a „macskamosdás” és az izzadásgátló dezodor ebben az esetben részleges megoldást jelent. A résztvevők az egyes tevékenységek megfejtése mellett, azok előnyeit és hátrányait is összegyűjtötték, továbbá javaslatokat fogalmaztak meg, hogy mit célszerű kerülni az adott tevékenység végzésekor (például fültisztításkor óvatosan szabad használni a fültisztító pálcát, nehogy megsérüljön a dobhártya, helyette inkább törölközővel kell tisztítani stb.)

Az illatszerek és az illatos tisztálkodási szerek használata elterjedt a körükben, az egyéb kozmetikumok használatával pedig most ismerkednek. Felhívtuk a figyelmüket a főbb vásárlási szempontokra, a használati tudnivalókra. A szituációs feladat további előnye volt, hogy plusz példákra, tevékenységekre lehetett rávezetni a fiatalokat, valamint sikerült eljutni az öltözködés és a mentálhigiénére fontosságára, szerepére.

A mentálhigiéné aktualitásának hangsúlyozásakor a mozgás szerepét is átbeszéltük. A sport, a mozgás, a szabadban eltöltött idő nem csak a testnevelés órákra korlátozódik, hanem szabadidős tevékenységként is jelen van, bár egyénenként változó mértékben és intenzitással. A fiatalok rendszeresen részt vesznek a lakásotthon körüli feladatok ellátásában, mint például udvarrendezés, virágültetés, locsolás, kertszépítés stb. Mindemellett a lányok közül is többen fociznak, a fiúk edzenek, és szívesen sétálnak a szabadban is. Egy résztvevő jelezte, hogy mindig feltöltődve érzi magát, ha a nagymamájához elutazhat és meglátogathatja őt.

A főbb öltözködési szabályokat a fiatalok ismerik és alkalmazzák is, mint például időjárásnak, évszaknak és tevékenységnek megfelelő, és alkalomhoz illő öltözködés. Különbséget tesznek az iskolai és az „otthoni” ruha között. A ruha választásánál, bár megjelenik a divat, a trendek követése, ugyanakkor nem tartják „cikinek” a sál, sapka, kesztyű és bakancs hordását a téli időszakban. Inkább szempont az évszaknak megfelelő és kényelmes ruha, mintsem a testhez feszülő, kényelmetlen, rövid vagy mély kivágású ruhák viselete.

A környezeti higiéné esetében említésre kerültek mindazok a lakásotthonon belüli és kívüli feladatok, melyeket rendszeresen végeznek: takarítás, udvarrendezés – gyomlálás, falevelek összeszedése, virágok ültetése, plántálása stb.). Kitértünk a környezet fokozott védelmére és óvására, a környezettudatosságra is, és érveket gyűjtöttünk a szelektív hulladékgyűjtés mellett, ami jelenleg még nem megoldott a lakásotthonban. Az említett fogalmakat ismerik, példákat, tevékenységeket tudnak hozzájuk társítani, de szükség van a tudatosság hangsúlyozására. A tudatosság és a rendszeresség kialakításához szükséges, hogy minél korábban, de az életkornak megfelelő elméleti és gyakorlati útmutatást kapjanak a témában. A környezetvédelem területén hiányosak az ismereteik, viszont nagyon érdeklődőek. Interaktív feladatokkal lehetőség van a hiányok pótlására és tudatosítani lehet bennük a cselekvések fontosságát. A 10 éves

csoporttag például jelezte, hogy megkeresi az otthon közelében lévő szelektív hulladéktárolót, oda fogja vinni a szemetet, és az osztálytársainak is jelezni fogja az iskolában.

Összességében elmondható, hogy a személyes és környezeti higiéné szokásrendszeré formálása időigényes és több szereplős folyamat eredményeként jöhet létre, melynek kialakításán már a korai életkortól kezdődően dolgozni kell.

A fiatalok összegyűjtötték azokat a főbb tevékenységek, melyeket szívesen végeznek iskola után, hétvégén, szünetben. A kedvelt szabadidős tevékenységek között szerepelt a tévénézés, a facebookozás, a játszás, a focizás, a társasjátékozás, az edzés, barátok/barátnők/nagyszülő meglátogatása, a vásárlás. A tervezés elvétve, illetve kezdetlegesen jelenik meg. A tervezés a rendszeresen sportolók körében jelenik meg, mint például a futballozó lánynál, és az edző fiúknál. Az iskola utáni időbeosztásukat úgy állítják össze, hogy naponta tudjanak a kedvenc időtöltésükre időt fordítani és közben az egyéb dolgokra is maradjon idő, mint tanulás, baráti kapcsolatok ápolása, tévénézés stb. Az aktív és a passzív pihenés is szerepet kap a mindennapjaikban, bár a résztvevők több mint a felénél a passzív pihenés van jelen napi szinten.

A 14-18 év közötti fiatalok visszajelzése alapján a téma hasznos volt. Ismereteiket felelevenítették és új információt kaptak. A 14-18 év közötti fiatalokat életkorukból adódóan kifejezetten érdekelte a téma, és volt személyes tapasztalatuk, véleményük.

Az *iskolai pályafutás, a munkakeresés és a munkavállalás* témakör leginkább az iskolai tanulmányok miatt volt aktuális. Az iskolai végzettség megszerzése, egy jó szakma elsajátítása fontos, de esetenként szükség van a motiválásra.

Az iskola befejezése, az iskolai végzettség és egy szakma megszerzése minden egyes résztvevőnél elérendő célként jelent meg. A résztvevők köre heterogén volt. A résztvevők egy része még általános iskolás, pályaválasztás előtt álló fiatal. A többség viszont középfokú tanulmányait folytatja. A szakmunkásképzőben tanulók asztalos, gyógy- és sportmasszőr, szakács, cukrász szakon tanulnak, cél a tanult szakma elsajátítása és a szakmai siker. Jelen van az érettségi megszerzésének a gondolata, ami erősíteni kell a résztvevőkben.

Befejezett és legalább középfokú végzettségre van szükségük ahhoz, hogy jók legyenek a tanult szakmában („szeretném megtanulni, hogy kell szép és különleges tortákat, süteményeket készíteni”). Segítséget jelent a külföldi munkavállalásban (az egyik fiú asztalosként szeretne Németországban dolgozni), és a jó munka és a jó fizetés elérésében. A szakma választásában elvétve, de jelen vannak a munkaerő-piaci szempontok (pl.: „asztalosra mindig szükség van”, „jól lehet vele keresni”, „külföldön is lehet vele dolgozni”).

A résztvevők hallottak már az önéletrajz funkciójáról, de a foglalkozás volt az első olyan alkalom, amikor instrukciók, szabályok ismertetése mellett elkészítették a saját önéletrajzukat. A munkakeresés és a munkavállalás jelenleg nem aktuális, de preventív jelleggel összegyűjtöttük, hogy hogyan és milyen formában juttatható el az önéletrajz a

leendő munkáltatónak, illetve hol, milyen fórumokon, csatornákon tájékozódhatunk az álláslehetőségekről. A nemek tekintetében eltérés abban mutatkozott, hogy a fiúk a munkakereséskor elsőként az ismerősöket, barátokat keresnek meg, míg a lányok az újsághirdetéseket, a Facebookot. A különbség oka, hogy a fiúk sportolás közben új ismerősöket szereznek, és a csapattársak között a munkavállalás, a külföldi munka aktuális téma.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a résztvevők korábbi munkatapasztalattal nem rendelkeznek, de örömmel beszéltek a jövőbeli terveikről, álmaikról. Az álmok megvalósításához szükséges főbb iskolai, munkaerő-piaci ismereteket összegyűjtöttük, rendszereztük. Az önéletrajznak különösen örültek, mert „később úgyis szükség lesz rá” és „egyszer úgyis kell írni egyet”. A tervek megvalósítása érdekében akár az iskolai pályafutás, akár a munkakeresés, akár a munkavállalás területén további specifikus programokat igényelnek a résztvevők.

A pénzkezelés, hivatalos ügyek intézése, megtakarítások, bevásárlás című témakörrel zárult a programsorozat. A bevétel alapja a zsebpénz, amit havonta kapnak és havonta maradéktalanul el is költenek. A zsebpénzből leginkább parfümöt, dezodort, édességet vásárolnak, feltöltik a telefonjukat, illetve ajándékot a barátnak/barátnőnek, vagy buszjegyet a nagymama meglátogatására és neki apró ajándék, meglepetés vásárlására. A konkrét vásárlási szempont részleges, a saját és barátnők/barátok szükségleteit helyezik előtérbe. A barát és barátnő esetében ugyanakkor megjelenik a másiktól való tudatos gondoskodás, odafigyelés.

A költséghatékony vásárlás tudatosítása érdekében átbeszéltük, hol lehet olcsóbban, jó minőségű ruhát vásárolni, figyeljék az akciós újságokat, tudatosan nézzék meg hol és mi mennyibe kerül. Bár jelenleg élelmiszerre nem kell költeniük, de felhívtuk a figyelmet a magyar termékek vásárlására, a hazai gyümölcs és zöldségfélék vásárlására.

A lakásotthonban élő 14-18 év közötti fiatalok megtakarítással nem rendelkeznek vagy csak csekély összeggel (pár száz forinttal). A havi, de csekély összegű bevételt egyéntől függően 1 nap és 1 hét alatt költik el, de van, akinek akár egy hónapig is kitart.

A hitelek, hitel esélyességekről a médiából és az ismerősök révén értesülnek, de szükség volt a részinformációk kiegészítésére és pontosítására különös tekintettel a hitelek veszélyeire, és a felelősségteljes bankkártyahasználatra. Hivatalos ügyeket önmaguk nem intézhetnek, ezért a későbbiekben az álláskeresés, a pénzgazdálkodás területén további komplex programokra lenne szükségük.

Összességében azt tapasztaltuk, hogy a személyi és környezeti higiéné, és az iskolai pályafutás és munkavállalás témák iránt az életkorukból és a tapasztalataikból, tájékozottságukból, élethelyzetükből adódóan érdeklődőbben voltak, mint a pénzkezelés feldolgozásakor, hiszen jelenleg az alacsony összegű zsebpénz jelenti számukra az egyetlen bevételi forrást. Ugyanakkor mindhárom témát fontosnak és hasznosnak tartották, ami abban is megmutatkozott, hogy megkérdezték, folytatódik-e még a klub.

3. klubsorozat: 15-25 év közötti fiatalok önálló életre való felkészítése a nevelőszülői ellátásban

A klubsorozat küldetése:

Részletesebben utalunk az előző kettő klubsorozat küldetésére, azzal megegyező jelen klubsorozat küldetése is.

A klubfoglalkozás helyszíne

- 1) foglalkozás: Hajdú-Bihar Megyei Gyermekvédelmi Igazgatóság és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat, Debrecen, Vármegyeháza u. 9. sz.
- 2) foglalkozás: Hajdú-Bihar Megyei Gyermekvédelmi Igazgatóság és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat, Debrecen, Vármegyeháza u. 9. sz.

1. foglalkozás

Időpontja: 2015. 10. 09. (péntek) tömbösített formában

A megvalósítás háttere:

Az első foglalkozásra a Hajdú-Bihar Megyei Gyermekvédelmi Igazgatóság és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat, Debrecen, Vármegyeháza u. 9. sz. alatt került sor. Jelen klubsorozat célcsoportja vegyes korosztály. A csoportfoglalkozáson egyaránt részt vettek kiskorúak és 18. életévüket betöltött fiatal felnőttek is. A nevelőszülői hálózat vezetőjével egyeztetésre kerültek a kitűzött célok, és a szakszolgálat egyik termében kaptunk engedélyt a foglalkozások megvalósítására. A részvevő gyermekek és fiatalok nevelőszülőknél nevelkednek. A kiválasztás szempontja a vegyes életkori szempont figyelembe vétele mellett az volt, hogy a gyermekek könnyen megközelíthessék a klubsorozat helyszínét. Elsősorban debreceni, valamint a városkörnyéki nevelőszülőktől jöttek a gyermekek és fiatalok. A csoportból három gyermek jelezte, hogy szalagtűzőre való készülés miatt elég sűrű a programja, ezért praktikusabbnak láttuk a klubsorozat tömbösített megoldását. Másfelől, mivel több nevelőszülőtől jöttek, egyszerűbbnek tűnt, ha csak két alkalommal kell utaztatni a gyermekeket. Meglátásunk szerint célszerűbb volt az alkalmakat úgy megszervezni, hogy a két alkalom között csak egy hét teljen el, mert így a fiatalok jobban tudtak gazdálkodni az iskolában eltöltött idejükkel és a szabadidejükkel.

Az első foglalkozás témái:

Részletesebben utalunk az előző kettő klubsorozat első foglalkozásában leírt témáira, azzal megegyező jelen esetben is.

Az első foglalkozás célja:

Ezek a nevelőszülőnél nevelkedő gyermekek és fiatal felnőttek mindannyian több éve nevelkednek a gyermekvédelem rendszerében, egy részük nagykorúság előtt áll (3 fő), a többiek (szintén 3 fő) már utógondozói ellátottként nevelkednek nevelőszülőnél. Az önálló életkezdés előtt állnak mindannyian, és sokat foglalkoztatja őket ez a kérdéskör, főleg a nagykorúakat. Minden gyermek iskolába jár, éppen ezért az önálló életkezdés témájának aktualitása vitathatatlan ebben a környezetben.

Ebben a kontextusban az első foglalkozás céljai megegyeznek a második klubsorozat (15-18 évesek, lakásotthonban nevelkedők) első foglalkozásában leírt specifikált céljaival.

A foglalkozás eszközigénye:

Részletesebben utalunk az előző kettő klubsorozat első foglalkozásában leírt eszköz-igényére, azzal megegyező jelen esetben is.

Az első foglalkozás óraterve:

Részletesebben utalunk az előző kettő klubsorozat első foglalkozásában leírt óratervére, azzal megegyező jelen esetben is.

Időkeret:

Részletesebben utalunk az első klubsorozat (18-25 évesek, lakásotthonban nevelkedők) időkeretére, azzal megegyező jelen esetben is.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

Az első foglalkozáson hat fő vett részt. Kezdetben érezni lehetett egy kis ellenérzést a programmal kapcsolatban, hiszen jelezték, hogy számos más dolguk lett volna. Egy kis idő elteltével azonban oldódtak, és az időkeretben megjelölt idő észrevétlenül el is telt. Érezni lehetett, hogy nyitottak voltak a foglalkozásra. Egy rövid szünetben állapodtunk meg, hiszen a tömbösítés miatt a program kora estig tartott, így még mindenki kényelmesen haza tudott jutni a klubfoglalkozás után. A bemelegítő gyakorlatnak tervezett „Szájról szájra” játék közben már felszabadultak voltak a gyermekek, és gyakorlatilag a foglalkozás végéig rendkívül aktívak maradtak, szerencsés helyzet alakult ki. A klubfoglalkozáson derült fény arra, hogy három gyermek ugyanabban az iskolában tanul, de jóformán korábbról már mindannyian ismerték egymást. A bemelegítő játék összekovácsoló jellege így gyakorlatilag elveszett, de helyette az elejétől nagyon oldott hangulat volt jelen. Úgy ítéltük meg, hogy jelen esetben a játék szövege nem szorul egyszerűsítésre, a komplex szöveg ellenére is kiválóan megol-

dották a feladatot. A játék kitűnően reprezentálta, hogy mennyi tényező befolyásolja az információ eljutását az adótól a vevőig. A tapasztalat az volt, hogy a gyermekek tisztában voltak azzal, hogy mi is a játék célja. A játék után megfogalmazták ügyesen, hogy miért fordult el az információ tartalma, ismerték a kommunikációs alapfogalmakat is. Többségük jelezte is, hogy az iskolában már régen tanulták ezeket, valamint arról is beszámoltak, hogy vettek már részt másik csoportfoglalkozáson, ahol hasonlóan már játszottak. Meglepődve tapasztaltuk, hogy kérdés nélkül tudtak saját életükből példát mondani, amikor a fogalmi kategóriákat tisztáztuk kötetlen beszélgetés formájában. Ügyesen hoztak példákat a devianciák, a barátkozás-párkapcsolat és ehhez köthetően a konfliktushelyzetek terén, de a családtervezési fogalmak tisztázása után, kis rávezetéssel ebben a témában is ügyesen mozogtak. Ez volt az első alkalom, amikor nem kellett a beszélgetést vezetőnek saját példát beemlíteni, világos volt, hogy a témákkal korábban, illetve folyamatosan foglalkoznak, életükben ezek napi szinten jelen vannak. Az irányított beszélgetésnek jelen esetben már csak egyetlen célja volt, hogy az adott témát mederben tartsa, és átvezesse az egyik témakört a másikba.

A konfliktuskezelés témakörében egymással kommunikáltak, egymásnak mondták érveiket, nézőpontjaikat, ügyesen megfogalmazták azokat. Érezni lehetett, hogy a beszélgetés vezetőjétől már nem várnak megerősítést, hiszen már információkkal rendelkeztek a jelenségről. Azt tapasztaltuk, hogy szenvedélybetegségek témakörében ez a csoport is sok információval rendelkezik, bár látható volt, hogy ezirányú tudásuk inkább a nagykorúaknak volt rendszerezettebb. Mindhárom csoportnál megállapítható volt, hogy ebben a témában sok információval rendelkeznek. Ezekből nyilván vannak fals információk is, ez jelen esetben is megjelent. Ettől függetlenül – leszámítva az első klubsorozat célcsoportját – pontosan meg tudják fogalmazni, hogy mitől válik valami szenvedélybetegséggé, valamint azt, hogy mire kell figyelni, milyen veszélyeztető tényezők vannak az életükben a témával kapcsolatosan. Drogellenes plakátot nem rajzoltak, mivel nem volt szükség vezérfonalra a jelenséggel kapcsolatos információik rendszerezésére.

A konfliktushelyzetekről igen sok információval rendelkeztek, azok lényegi elemeit meg tudták fogalmazni. A konfliktuskezelési technikákat tudatosítani kellett esetükben, de azok rendszerét hamar átlátták, és a feladatok kapcsán a tudatosított és rendszerezett tudást kitűnően alkalmazták. Két játékra volt idő a témában (hajótörés, szókártyás játék), melyek segítségével kitűnően modellezték a megoldási módokat. A kiválasztott játékok abban nagy segítségre voltak, hogy egy csokorba gyűjtötték számukra a konfliktusmegoldási módokat. Tapasztalható volt az is, hogy az adott játék alatt is egymásnak mondták személyes példáikat, hogy meggyőzzék a másikat. Ugyan ilyenkor a játékvezető megerősítését kérték, tehát volt bizonytalanság a témában, mégis látható volt, hogy a feladatot könnyen megértették, és értették azt, hogy egy szituációt mennyiféleképpen meg lehet oldani. A játék során világossá vált, hogy a gyermekek a témakörrel bő ismeretekkel rendelkeznek (akárcsak a kommunikáció kérdésköre esetében), és ezeket az ismereteket kis rávezetéssel (játék által) kitűnően tudják alkalmazni. A játékok csoportbontásban kerültek megvalósításra, az egyes csoportok így együtt dolgoztak a megoldáson. Ennek az volt az előnye (a közös megoldással szemben), hogy egymás megoldásait megismerhették, elmondhatták azzal kapcsolatos

véleményüket, így több nézőpontból világíthatták meg az adott szituációt. A tapasztalatok megbeszélése során rá kellett világítani az egyéni és a környezeti tényezők szerepére egy konfliktushelyzet kialakulásában, valamint annak megoldásában. A gyermekek problémaelemző készsége egymás vonatkozásában igencsak kritikus volt, bár hajlamosak voltak elviccelni a dolgokat, ezért sokszor kellett irányítani a kommunikációt. A gyermekek a szituációknak megfelelően tudtak válogatni a problémamegoldó módok között, gyakran viccelődtek inadekvát megoldással is, ami azt bizonyítja, hogy képesek a szituációknak vagy akár az elvárásoknak megfelelően választani problémamegoldó eszközt.

A gyermekek hamar megértették az egyes témák közötti összefüggéseket, éppen ezért egyre kevesebbszer kellett őket arra rávezetni, hogy a tudatosított információkat, tudást használják. A „Hogyan segíts barátodon” játék lényegét azonnal megértették, rögtön látták a konfliktushelyzetek, stresszhelyzetek és azok megoldási módjai és a társas támogatottság közötti összefüggéseket. A játék kapcsán rögtön felszínre került a társas támogatottság jelentősége, hiszen csak ez által lehet segítséget nyújtani. Egy fiatal lány igen aktív volt a témában, mint kiderült szociális gondozó-ápoló szeretne lenni. A segítségnyújtást rávezetéssel össze tudták kapcsolni a problémamegoldással, és innentől kezdve megfogalmazásra kerültek az adekvát és inadekvát beavatkozási irányok. A kicsapongást, az alkohol rendszeres fogyasztását, a szenvedélybetegségeket nem tartották a probléma megoldásának, megfogalmazásuk szerint ezek „elkendőzik” a problémát. Mindannyian a probléma közös megbeszélését és barátjuk figyelmének elterelését tartották jó lépésnek, és értették, hogy ezt egyedül nem, csakis társakkal lehetséges megvalósítani.

A családtervezés témája iránt nagyon érdeklődtek. Feltételezhetően erről formális közegben még keveset hallottak. A stratégia az volt, hogy az abortuszos játék kapcsán fogunk a témáról beszélgetni, időrendiségben visszafelé tekintve. A játékot csoportbontásban lehetett megvalósítani. Megjegyzendő, hogy a két lakásotthoni csoportban ezt nem lehetett kivitelezni, vagy azért, mert komplex volt a feladat a gyermekek számára, vagy pedig azért, mert még nem volt aktuális a téma a csoportban. Az egyik csoport az abortusz mellett, míg a másik az ellen sorakoztatott fel érveket ugyanarra a kitalált történetre. A gyermekek hamar rájöttek, hogy a történetet úgy alakítják, ahogy ők akarják, tehát ugyanabból az alapszituációból két végkifejletet lehetett kihozni. A játék során meglepően kötetlenül tudtunk beszélgetni, amely talán azért van, mert aktuálisnak érzik a témát és érdeklődnek iránta, valamint minél több információval szeretnének rendelkezni róla. A családtervezés szempontjainak összegyűjtésekor az világossá vált számunkra, hogy rá kell őket vezetni arra, hogy miről is kell gondolkodni. Amennyiben ez megtörtént, ugyan megerősítést várva, de már tudtak szempontokat megnevezni. Tudatosítani kellett azt is, hogy a különböző védekezési módokat miért is tekintjük családtervezésnek, hiszen – érvelésük alapján – abban az esetben nem is tervezünk gyermeket. Az abortuszos játék tanulságára fel kellett külön hívni a figyelmüket, átkötvén a témát a védekezési módokra.

Sajnos minden játékra nem volt idő. A Tau Ceti III tanulságos lett volna, hiszen a családtervezés dilemmáit járja körbe, de az a jelen esetben sem került be a foglalkozásba, időhiány miatt. Az abortuszos játék végül is kitűnően modellezte a

családtervezéssel kapcsolatos szempontokat. A Ki kit győz meg játékot és a drogellenes plakátot is kihagytuk, mivel ezekre sem maradt idő, de az alkalmazott játékok mind hasonló tanulságokat nyújtottak.

Erre a foglalkozásra is az volt jellemző, hogy a gyermekek nagyon érdeklődőek voltak szinte az összes téma iránt, amely abból adódhat, hogy ezeknek a dolgoknak a többségével már nap, mint nap szembekerülnek, életük szerves részét képezik. Vannak persze olyan területek (családtervezés), ahol meglátásunk szerint még „információra éheznek”. A nevelőcsalád közvetlen mintanyújtásán túl, talán itt van ezeknek a formális foglalkozásoknak a jelentősége, hiszen információnyújtással, azok rendszerezésével, játékos iránymutatással elérhető, hogy ismeretszerző és elemző készségük fejlődjön.

2. foglalkozás

Időpontja: 2015. 10. 16. (péntek) tömbösített formában

Az első foglalkozás témái, célja, eszközigénye, óraterve:

Részletesebben utalunk az előző kettő klubsorozat második foglalkozásában leírtakra, azzal megegyező jelen esetben is.

Időkeret:

A foglalkozás klubdelután formájában szünetekkel együtt négy és fél órát igényel. Az egyes témakörök feldolgozására 2x45 percben került sor.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

A foglalkozáson résztvevők száma 6 fő. Az első és a második tömbösített foglalkozáson résztvevők létszáma és a résztvevők személye változatlan. Az első alkalom sikerességének tudható be, hogy a nevelőszülőnél nevelkedő fiatalok a megbeszéltek szerint maradéktalanul eljöttek. Voltak, akik a szalagtűző táncpróbáról jöttek el, illetve a többiek a foglalkozás hiányában a barátaikkal találkoztak volna.

A foglalkozás légköre pozitív és jó hangulatú volt. A résztvevőket az aktivitás, az érdeklős, a konstruktivitás jellemezte.

A programsorozat keretében elsőként a *személyes és környezeti higiéné és szabadidő hasznos eltöltése* tárgyú témakör került megbeszélésre. A témaválasztás jó kezdésnek számított itt is. A higiénia kifejezést ismerték a résztvevők, azonban a definiálása, pontos meghatározása segítséget igényelt. A szituációs játék keretében a jelenlévők legalább 2 tevékenységet, tisztálkodási formát játszottak el, illetve mutogattak el, ami szükséges a személyes higiénéhez. A szituációs játék jól működött. A résztvevők számos tisztálkodási formát eljátszottak segítség nélkül (mosakodás, fürdés, hajmosás, fésülködés, körömvágás, borotválkozás, kézmosás stb.), ugyanakkor szükséges volt az egyéb tisztálkodási és higiénés formákra való felhívás, rávezetés is. A fiatalok nem csak

elmutogatták az egyes tevékenységeket, hanem minden egyes tevékenység célját, funkcióját, előnyét és hátrányát, illetve a környezetre és az embertársakra gyakorolt hatását átbeszéltük. A fogmosás és a hajmosás vitát, véleményütközést váltott ki a résztvevők között. Jelzés értékű volt, hogy a résztvevőknek önmaguktól nem jutott eszükbe a fogmosás, a szájhygiéné. A résztvevők állítása szerint ugyan naponta mosnak fogat, de csak 1 fő említette meg a naponta kétszeri fogmosást. Ennek oka, hogy megítélésük szerint elégséges csak este fogat mosni és a többszöri fogmosást nem tartják annyira fontosnak. Átbeszéltük, hogy miért van fontos szerepe a szájhygiénájának, és melyek azok az okok (rossz lehelet, egyes ételek elfogyasztása, társaságban/iskolában/munkahelyen való megjelenés, párkapcsolat esetén), ami miatt kellemetlenséget okozhat a fogmosás elmulasztása. A hajmosásnál viszont a fiúk úgy vélték, hogy naponta szükséges megmosni a haját, míg a lányok a heti egy alkalom mellett érveltek. Összegyűjtöttünk a hajról és a hajmosásáról és annak gyakoriságáról való főbb tudnivalókat. A mutogatás, az imitálás ugyanakkor megalapozta a kezdeti jó hangulatot. A példákkal való alátámasztás segítséget jelentett a személyi- és környezeti higiéné kapcsán minél több példa, hasznos tanács, tudnivaló és érv megemlítésére, pozitív hatásának kifejtésére és tudatosítására. A konkrét példák, a résztvevők személyes tapasztalatai gondolkodásra, ötletelésre sarkallták a fiatalokat.

A személyes higiénés és öltözködési szokások átbeszélésekor a lányok és a fiúk egyaránt aktívak és tájékozottak voltak. A kellemetlen testszag megszüntetésekor a fiatalok elsőként a parfümöt és a stiftet említették és csak utána a fürdést. Felhívtuk a figyelmet a fürdés, mosakodás fontosságára, illetve a dezodorral, parfümmel szembeni előnyeire. Érdekes volt, hogy a parfüm kiválasztásánál a célcsoport nem az illatot jegyezte meg elsőként, hanem az árat és a színt.

Az illatszereket, a tisztálkodási szereket szeretik és használják a fiatalok; a kozmetikumokat, a hajfestékeket is ismerik, viszont még nem használják vagy csak alkalmanként. Felhívtuk a figyelmüket arra, hogy a jövőbeni vásárlás, használat esetén ügyeljenek az alapanyagra, az összetételre, a szavatosságukra, tartósságukra, a színek harmóniájára, kerüljék a vad és túlzott sminkelést, és fokozottan ügyeljenek a smink lemosására. A szituációs feladat további előnye volt, hogy a fiatalok közvetve és vagy közvetlenül rátértek az öltözködés és a mentálhigiéné fontosságára, szerepére.

A testi egészség mellett felhívtuk a figyelmet a lelki egészség és a mentálhigiéné jelentésére, fontosságára, melynek ismertetésekor igyekeztünk a mozgás, a sport, a szabadban eltöltött idő előnyeit hangsúlyozni. Azt tapasztaltuk, hogy a sport, a mozgás, a szabadban eltöltött idő tudatosan inkább a testnevelés órákra korlátozódik, és a rendszeres sportolás nem jelenik meg. 1 fő említette meg szabadidős tevékenységként a kirándulást és a táncolást, míg volt, aki a vásárlást, a tévézést. Egyéb konkrét szabadidős tevékenységet nem említettek, melyet szabadidejükben szívesen és rendszeresen gyakorolnának, vagyis nincs konkrét hasznos és tudatos hobbijuk. Az olvasást, mint lehetőséget egyöntetűen elutasították. Egy résztvevő jelezte, hogy önmagától csak az interneten rábukkanva egy-egy cikkre olvasgat.

A fiatalok hétvégeente részt vesznek a lakás körüli feladatok ellátásában. A résztvevők családi házban élnek, illetve 1 fő tanyán. Egyetértettek abban, hogy szívesebben végeznek lakáson kívüli tevékenységet, mint lakáson belülit. A lakáson belüli

tevékenységek közül (mosogatnak, porszívóznak, kitakarítják/rendbe teszik a szobájukat), de ez kötelező feladatot jelent a számukra, amit nem szeretnek. Elmondásuk alapján a saját szobájukat csak akkor takarítják ki, amikor már nagyon nagy a rendetlenség és a kosz. Fontos, hogy minél fiatalabb életkorba bevonjuk a fiatalokat a ház körüli teendők ellátásába és ösztönözzük őket a rend szeretetére, igényére, a saját szoba rendben tartására, hogy a későbbiekben a gyermekeiket is úgy szocializálják majd.

A főbb öltözködési szabályokat elsajátították a fiatalok, vagyis törekszenek az időjárásnak, az évszaknak megfelelő öltözködésre. Megjelenik a tevékenységeknek megfelelő öltözködés is. A ruha választásánál pedig fontos számukra a divat, a trendek követése.

A környezeti higiéné esetében megemlítették és elmutogattak minden olyan feladatot, amit végeznek: takarítás, mosás, portörölés, porszívózás, felmosás, udvar rendben tartása. A szelektív hulladékgyűjtés fogalmát ismerik, de a gyakorlatban nem alkalmazzák. Kitértünk a környezetvédelem és a szelektív hulladékgyűjtés fontosságára, a környezet fokozott védelmére és óvására, a környezettudatosságra is. Azt tapasztaltuk, hogy az említett fogalmak nagyrészt ismertek számukra, és számos példát, tevékenységet tudnak összegyűjteni. Ezen a területen az egyes tevékenységek előnyeinek és a hátrányainak az összegyűjtése jelentett újdonságot a fiatalok számára, vagyis hogy tudatosan mire ügyeljenek a jövőben, és mi az, ami kerülendő. A környezeti higiénés szokások kialakításában már óvodás kortól szükség lenne a környezetvédelemmel, a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatos információk, ismeretek átadására és azok gyakoroltatására például rajzolás keretében, órákon, foglalkozásokon. A leírtakat alátámasztja, hogy a szelektív hulladékgyűjtésről, a környezetvédelemről relatíve kevés információval rendelkeztek a fiatalok, és annyira nem is voltak érdeklődők. Ebben a korban sem késő tudatosítani a fiatalokban, hogy szelektíven gyűjtsék a szemetet, és vigyék el azt a legközelebbi szelektív gyűjtőbe.

Összességében elmondható, hogy az iskolai tanulmányok, a nevelőszülőnél nevelkedés segítséget nyújt a személyes és környezeti higiénés feladatok, tevékenységek megismerésében, alkalmazásában, de a rendszeresség és a folyamatosság érdekében már a korai életkortól kezdődően preventív jelleggel, nagyobb hangsúlyt kellene helyezni ezekre. Ennek hiányában nem lehetséges a személyes és környezeti higiénét szokásrendszerre formálni.

A szabadidő eltöltésénél a tervezés csak nagyon kezdetlegesen jelenik meg, hiszen nem is igazán tudtak konkrét, rendszeres szabadidős tevékenységet mondani, amit gyakorolnának. Az aktív pihenés és a passzív pihenés is megjelenik a mindennapjaikban, bár a résztvevők többségénél a passzív a domináns (tévézés, face-bookozás).

Az iskolai pályafutás, a munkakeresés és a munkavállalás témakör a célcsoport életkorából adódóan aktuális és kiemelt jelentőségű, különösen az iskolai pályafutás tekintetében. Azt tapasztaltuk, hogy az iskolai végzettség megszerzését fontosnak tartják a tanulók. A résztvevők mindegyike befejezte az általános iskolát és megkezdte a középfokú

tanulmányait. Ugyanakkor bár a tanulók iskolába járnak, iskolai végzettséget kívánnak szerezni, de a szakmaválasztás rossz, téves volt az esetükben. A tanult szakmában nem szeretnének elhelyezkedni a jövőben. 2 fő pedig jelezte, hogy a jogszabályi, oktatáspolitikai változásoknak köszönhetően csak érettségit fognak szerezni és már nem biztosított a tanulók részére, hogy ötödéven megszerezzék a közbiztonsági, közvédelmi képzettséget. A leírtak azt igazolják, hogy a résztvevők esetében hiányzott a pályaaorientációs szolgáltatás, és ennek következtében ad hoc módon, ismerősök/tanárok tanácsára választottak iskolát és szakot. Az iskolában töltött idő pozitívuma, hogy képességeket, készségeket sajátínak el, összefüggő nyári szakmai gyakorlatot teljesítenek, és remélhetőleg befejezik a középfokú tanulmányaikat. Hiányossága, hogy a résztvevők közül ketten táncosok és koreográfusok szerettek volna lenni, de a kereskedelmi szakmában egyáltalán nem szeretnének dolgozni és 2 fő várhatóan májusban érettségivel fog rendelkezni, szakmával nem és még nem tudják milyen szakmát szeretnének majd tanulni.

A résztvevők egy része tudja, mit dolgozna szívesen a jövőben, milyen munkakört szeretne betölteni, ugyanakkor a célok elérése érdekében semmilyen lépést nem tettek. A foglalkozás jó lehetőség volt arra, hogy egyrészt megnézzük, mi a tanult szakmának az erőssége, hol lehet elhelyezkedni vele a munkaerőpiacon, illetve motiváltuk a résztvevőket, hogy gyűjtsék össze azokat a tényezőket, információkat, melyek az álmaik, jövőbeli szakmájuk megszerzéséhez, eléréséhez szükség (mit kell tenni, kihez kell fordulni, milyen határidőket kell betartani). Másrészt átbeszéltük, kinél, milyen formában és hogyan valósul meg az összefüggő nyári szakmai gyakorlat. A fiatalok összességében azt a gyakorlati helyet tartják jónak, ahol a dogozók partnereként, kvázi munkatársként bánnak velük és hasznos munkát végeznek. Nehezen telt el a gyakorlat azokon a gyakorló helyeken, ahol nem kellett végezni szinte semmit, vagy csak alkalmanként. Mivel az iskolákban a tanuló választja meg a gyakorlóléhselyet és ő is veszi fel a kapcsolatot a gyakorlóléhselyel, ezért összegyűjtöttük, milyen főbb szempontokat mérlegelve célszerű gyakorló helyet választani. A feladat tanulsága az volt, hogy a gyakorlóléhsely választásakor törekedjenek a fiatalok olyan gyakorlóléhsely választására, ahol a későbbiekben is szívesen dolgoznának és egyéb, plusz kiegészítő ismeretekre, hasznos tapasztalatra tehetnek szert.

A munkakeresés és a munkavállalás jelenleg nem aktuális a célcsoportnál – jelenleg még nem is gondolkodtak rajta – ugyanakkor preventív jelleggel összegyűjtöttük, hogy mi szükséges ahhoz, hogy a későbbiekben el tudjanak helyezkedni és mit kell most tenni annak érdekében, hogy később könnyebb legyen a munkakeresés és a munkavállalás. Erre jó átvezetés volt a gyakorlóléhselyek átbeszélése, mert utalni lehetett arra, hogy hogyan viselkedünk a gyakorlat egyeztetésekor, mire ügyelünk a megjelenéskor, hogyan kommunikálunk, illetve referenciaként vagy leendő munkahelyként szolgálhat az adott gyakorlóléhsely.

Az iskola befejezése, iskolai végzettség és egy szakma megszerzése minden egyes résztvevőnél elérendő célként jelent meg. Az érettségi megszerzését kevésbé tartják fontosnak, mint az álmaik szakmáját. Ha viszont az „álom” szakra sikerülne felvételt nyerni vagy előfeltétele lenne az érettségi, akkor elmondásaik alapján vállalnák a megszerzését.

A szakma választásakor ugyanakkor nem jelent meg a jó fizetés, a munkaerőpiacon való elhelyezkedés, csak az, hogy azért szeretné azt az adott szakmát tanulni, mert ehhez van kedve.

A résztvevők korábban még nem készítették önéletrajzot, de hallottak már az önéletrajzról és nagyvonalakban tájékozottak voltak, hogy mit kell tartalmaznia az önéletrajznak. A kiosztott önéletrajzminta alapján átbeszéltük az önéletrajzírással kapcsolatos főbb tudnivalókat (önéletrajz célja, formai és tartalmi elemek, általános szabályok). A résztvevők a kapott instrukciók alapján elkészítették és vagy elmondták a saját önéletrajzukat, amely a foglalkozás szintén egyik pozitívumának, erősségének tekinthető.

Az önéletrajz írását követően körbejártuk hol célszerű tájékozódni az álláslehetőségekről, hol lehet nézelődni. Megemlítették az újságot, a hirdetőtáblát, a Facebookot, ismerősöket, a gyakorlóhelyeket. Átbeszéltük milyen további lehetőségek vannak és mik azoknak az előnyei. Végül megvitattuk, hogy hogyan juttatnák el és milyen formában az önéletrajzukat a későbbiekben egy munkáltatónak (személyesen, levélben, e-mailben).

A foglalkozáson részt vevők egy fő rendelkezett munkatapasztalattal, diákmunkásként dolgozott egy hetet a nyári szünetben. Felhívtuk a figyelmet a diákmunka és az önkéntes munka fontosságára, előnyeire. A témakörön belül az iskola befejezése, az iskolai pályafutás volt a legaktuálisabb, bár a munkakeresés és a munkavállalás is érdekelte őket.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a témát fontosnak és aktuálisnak tartották, de szükség lenne további kiscsoportos foglalkozásokra annak érdekében, hogy a fiatalok megvalósíthassák a kitűzött céljaikat, vagyis sikeresen befejezzék iskolai tanulmányaikat, szakmát szerezzenek, és segítséget, információt, tájékoztatást kapjanak a későbbi munkakeresésben és az elhelyezkedés megkönnyítésében.

Az utolsó témakör a *pénzkezelés, hivatalos ügyek intézése, megtakarítások, bevásárlás* címet viselte. A foglalkozáson résztvevők bevételét a zsebpénz, az ösztöndíj, diákmunka jelentette. A tanulók zsebpénze havonta kb. 5100 Ft. Tanulmányi ösztöndíjban 2 fő részesül, akik félévente egy összegben 40.000 Ft-ot kapnak.

A havi bevételt a fiatalok mind elköltik, bár azt nem igazán tudták megmondani, hogy konkrétan mire. A rendelkezésre álló pénzösszegeből vásároltak már parfümöt, dezodort, édességet, cipőt, ajándékot, buszjegyet. Azt veszik meg a zsebpénzből, ami kitelik belőle és éppen mit szeretnének. Konkrét szempont és sorrend nem igazán jelenik meg a résztvevőknél a pénzköltésnél, a saját szükségleteiket helyezik előtérbe. A barát és barátnő, testvér, szülők stb. esetében fontos megemlíteni, hogy bár csekély összegről van szó, de nem igazán jelenik meg a másiktól való tudatos gondoskodás, odafigyelés.

A költséghatékony vásárlás érdekében összegyűjtöttük, hogyan gazdálkodhatnak okosan a pénzükkel jelenleg és a jövőben mire célszerű odafigyelni. A fiatalok esetében leginkább a divat, a kortársak öltözködése jelenik meg mintaként, követendő példaként. Élelmiszereket nem igazán vásárolnak, ezért fel kellett hívni a figyelmet

arra, hogy mire ügyeljenek. Ebben a feladatban a 2 kereskedelmi végzettségű diák sok segítséget tudott nyújtani a társainak.

A fiatalok megtakarítással nem rendelkeznek, bár ez nagyon hasznos lenne. Az élelmiszert és az alapvető tisztálkodási szereket megkapják, így nem tanulják meg a nevelőszülőknél sem, hogy hogyan kell majd boldogulniuk, gazdálkodniuk a pénzükkel a jövőben; vagyis melyek azok a havonta felmerülő fix kiadások, melyekről gondoskodniuk kell majd (pl.: lakhatási költségek, közüzemi számlák fizetése, tisztítószeres, élelmiszer stb.)

A hitelekéről és azok fajtáiról a televízióból, rádióból értesülnek és rendelkeznek részinformációval. Felhívtuk a figyelmet a hitelek veszélyeire, illetve a bankkártya tudatos és felelősségteljes használatára. Hivatalos ügyeket önmaguk nem intéznek.

Összességében azt tapasztaltuk, hogy a személyi és környezeti higiéné, és az iskolai pályafutás és munkavállalás témák iránt az életkorukból és a tapasztalataikból, tájékozottságukból, élethelyzetükből adódóan érdeklődőbben voltak, mint a pénzkezelés feldolgozásakor, hiszen jelenleg az alacsony összegű zsebpénz jelenti számukra az egyetlen bevételi forrást.

Mindhárom téma kapcsán az életkoruknak megfelelő információval és jártassággal rendelkeztek a fiatalok, melyre jól lehetett építeni és hiányosságok pótlása is részben megvalósulhatott.

Vidéki klubsorozatok során használt eszközök

1. számú melléklet: Tulajdonságlista

érdekes	unalmas
tapintatos	tapintatlan
aktív	passzív
elutasító	elfogadó
önállótlan	önálló
szorgalmas	lusta
vidám	szomorú
elégedett	elégedetlen
egészséges	beteg
zárkózott	nyitott
bizalom-teli	gyanakvó
nyugalmas	fáradozó, nyüzsgő
fékezett	lendületes
befelé forduló	kifelé forduló
harcos	beletörődő
barátságos	ellenséges
feszült	oldott

2. számú melléklet: Önéletrajzminta

ÖNÉLETRAJZ

SZEMÉLYES ADATAIM:

Név: Álláskereső Éva

Születési dátum: 1995. augusztus 20.

Lakcím: 4444 Debrecen, Palócleves u. 5.

Telefonszám: 06/7-255-25-25

E-mail: allaskeresoeva@gmail.com

MEGPÁLYÁZOTT ÁLLÁS: bolti eladó

ISKOLAI VÉGZETTSÉG:

- Ruhaipari szakközépiskola – ruhaipari szakmunkás, Nyíregyháza, 2013

TANFOLYAMI VÉGZETTSÉG:

- ECDL tanfolyam, Rátót Képző Kft., Debrecen 2012

MUNKATAPASZTALATAIM:

- *Eladó, vendéglátó munkakörben – feladataim:*
 - fagyaltok készítése és árusítása
- *Betanított munkakörben – feladataim:*
 - az előírt munkafolyamatok pontos betartása
 - gyártó gépek, eszközök szakszerű kezelése
 - gyártási folyamat ellenőrzése, hibák kijavítása

MUNKAHELYEIM:

- Juharos Kft., 4024 Debrecen, Piac u. 2. 42-43. – fagyalt árusítása
- GÖCS, 4003 Debrecen, Göcs u. 6. – betanított munkás

SZEMÉLYES INFORMÁCIÓK:

Munkámat pontosan és gyorsan végzem. Szeretek az emberekkel foglalkozni, másoknak segíteni. Szívesen tanulok meg új feladatokat. Szabadidőmben kertészkedek, kaktuszokat gyűjtök. Szívesen kirándulok és olvasok.

Debrecen, 2015. 09. 25.

Álláskereső Éva

3. számú melléklet: Hirdetések (minta)

Kőműves és burkoló szakmával, B. kategóriás jogosítvánnyal munkát keresek. Karbantartó állás is érdekel. Érd: 06-30/62-77-777

Okleveles győgymasszőr végzettséggel és gyakorlattal állást keresek.
„Kedves, aranyos fiatal hölgy” jelige

Személy-, vagyonőr munkát keres. Megbízható, leinformálható vagyok. Autóval és kutyával rendelkezem. Érd: 06-30/62-77-776

Szakképzett egészségügyi végzettségű hölgy idősgondozást, főzést, mosást, takarítást vállal. Érd: 06-30/62-97-999

4. klubsorozat: 14-18 évesek önálló életre való felkészítése Budapesten

A klubsorozat küldetése:

Célcsoportunkat a család nélkül, a gyermekvédelmi rendszerben felnövő, alacsony önbizalommal és önértékeléssel, valamint gyenge érdekérvényesítő képességgel, szűkös jövőbeli kilátásokkal rendelkező, fővárosban élőgyermek (14-18 évesek) adják.

A klubfoglalkozás helyszíne:

1021 Budapest, Hűvösvölgyi gyermekotthon, Hűvösvölgyi út 165.

A klubfoglalkozás időpontjai:

A foglalkozásokra öt alkalommal, 2x45 perces időkeretben került sor. Első foglalkozás: 2015.10.01., 16.00-17.30-ig, majd ezután október minden hétfőjén ugyanebben az időpontban.

1. foglalkozás

Időpontja: 2015. október 1. csütörtök, 16-17.30-ig. 2x45 perc.

A megvalósítás háttere:

A Hűvösvölgyi Gyermekotthon kiválasztásánál az egyik fontos szempont volt, hogy mindkét célcsoport megfelelő számban volt jelen az intézményben. Az intézet vezetőjével előzetes egyeztetés során, melyben ismertettük a klubfoglalkozás céljait, kiválasztottuk azokat a résztvevőket, akik a meghatározott időpontban jelen tudnak lenni a foglalkozásokon. Miután igen sűrű kötelező programjaik vannak még a délutáni órákban is, kimenőidejüket pedig nem szívesen adják fel, így került sor az időpont kiválasztására. Leginkább az egy csoportban élő gyermekek tudtak alkalmazkodni ehhez, de más csoportokból is rendszeresen részt tudtak venni a foglalkozásokon. 6-8 fővel tudtuk rendszeresen megtartani a foglalkozást, egy gyermek csak az elsőn vett részt, majd állandósult a résztvevők létszáma és személye. Ebben a korcsoportban többségük régóta a gyermekvédelmi rendszerben él, több intézményben is éltek, mielőtt ide kerültek. Kevesebben közülük néhány éve kerültek családi okok miatt az intézménybe. Iskoláikat különböző helyeken végzik.

Az intézmény vezetőjével egyeztettük, hogy milyen helyiséget szeretnénk a foglalkozásoknak, milyen eszközigényünk van, és kértük a segítségét abban, hogy a gyermekek tudjanak jelen lenni a foglalkozásokon. Az elsőre kiválasztott szoba nem bizonyult megfelelőnek, a másodiktól kezdve egy tágasabb klubszobában tudtuk tartani a foglalkozásokat, ahol szituációs játékokra, mozgásra és kötetlenebb beszélgetésekre is sor kerülhetett. Az intézmény és a csoport vezetőitől minden segítséget megkaptunk a foglalkozások megtartásához.

Foglalkozásainkat a fókuszcsoporthoz beszélgetésre alapoztuk, az abban hangsúlyosan megjelenő problémákat választottuk a klubfoglalkozás céljai közül.

Az első foglalkozás célja:

Ezek a fiatalok különböző ideje nevelkednek a gyermekvédelmi rendszerben, többségük nagykorúság előtt áll, van közöttük, aki még most fejezi be az általános iskolát, de többségük szakiskolás. Az önálló életkezdés előtt állnak, azonban tudatosan nem foglalkoznak a kérdéskörrel, legfeljebb vágyaik, álmaik jelennek meg ebben a kérdéskörben, a mindennapjaikban. A nem régóta bent lévőeknek, vagy a más intézményből ide kerülteknek még beilleszkedési problémáik vannak, valamint a családból érkezettek számára még tart ennek a feldolgozása, ez meghatározza elsődleges érdeklődésüket. Mindannyian abban az életkorban vannak, amikor kinyílik a világ számukra, ismerkednek, szórakoznak, kísérleteznek önmagukkal saját helyüket keresve mindeközben. Némelyiküknek van párkapcsolata, de a többségüknek még nincs, éppen próbálgatják, milyen is lehet valakivel összetartozni. Sokaknak még az elvesztett család, vagy a nem működő, vagy hiányzó családi kapcsolatai nagy jelentőséggel bírnak. Vegyesen foglalkoznak a pályaválasztással, vannak közöttük, akik a szakiskolával már döntöttek, vagy éppen most állnak e döntés előtt. Mindenképp fontosnak tartottunk egy olyan foglalkozást, ahol önismereti tréninggel, a pályaválasztást segítő beszélgetéssel járulunk ehhez hozzá. Ehhez múltjuk, jelenük és elképzelésük megismerését, arról alkotott képüket foglalkoztattuk meg közösen.

Ebben a kontextusban az első foglalkozás céljai a következők:

- Élethelyzetük értelmezésében történő segítségnyújtás, olyan gyakorlati példák beemelésével, amelyeket saját helyzetükkel tudnak azonosítani. Amennyiben ismerősnek tűnik számukra a helyzet, jobban tudnak egymásra figyelni, kezdeti szorongásuk, bizalmatlanságuk oldódik.
- Problémáikról, konfliktushelyzeteikről nyíltan tudjanak beszélni, amelyben segítséget nyújt, hogy nagyon sok esetben hasonló helyzetben vannak, mindnyájan megélik nehéz és problémás élethelyzeteket, ezek feltárásával egymásnak is tudnak támogatást, megértést biztosítani.
- Önismeretük feltárása, az önismeret fontossága, értelmezése annak érdekében, hogy pályaválasztásaikat, életcéljaikat ennek ismeretében keressék, reális és elérhető célokat tűzzenek ki maguk elé.

A foglalkozás eszközigénye:

- tollak
- színes ceruzák

- fénymásolt lap, melyen egy fa köré rendezve különböző ábrákon kellett magukat elhelyezni (1. sz. melléklet)

Az első foglalkozás óraterve:

- Bemutakozás, a klubfoglalkozás céljának, témájának ismertetése.
- A fénymásolt lap ismertetése, a feladat pontosítása, majd annak önálló kitöltése.
- A kitöltés után három témakörben a múltjukról, jelenükről és jövőjükéről alkotott önképük megbeszélése, annak értelmezése, az abban keletkezett problémák, konfliktusok észlelése, lehetőség szerint ezek csatolása a rajz alapján elképzelt önismeretükhöz.
- Tapasztalatok megbeszélése: az önismeret fontossága, jelentősége a későbbi életük, pályaválasztásuk szempontjából.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

Az első foglalkozás kicsit nehezen indult. Az elsőre számunkra kijelölt szoba behatárolta a lehetőségeinket, a szűk térben nem volt mód mozgásra, játékokra, ami oldottabbá, könnyebbé tette volna a résztvevők helyzetét. Ezért választottunk olyan feladatot, melyet meg lehetett oldani az adott keretek között. A fókuszcsoporthoz beszélgetés során többük már jelen volt, ott megtörtént a bemutatkozás, de az állandó csoportban változások voltak, így nem történt még meg mindegyikük részéről, valamint az is problémát jelentett számukra, hogy többségében ismerték egymást, és nem igazán értették, miért van szükség erre. Kicsit érződött, hogy bizalmatlanok, nem értik pontosan, mi történik most velük, mi a foglalkozás célja. Elsőre besorolták a kötelezően előírt programok közé, ezért kellemtlenség is megjelent. Egy fő el is hagyta a foglalkozást még az elején. Nem szívesen beszéltek magukról még egy ekkora, és ismert közösségben sem, nehezen fogalmazták meg gondolataikat. Volt, aki nagyon szűkszavúan, csak az alap tényeket mondta el magáról, és volt, aki nagyon szívesen és igen részletesen beszélt akár a bemutatkozáson túl is. A foglalkozásvezetőknek leggyakrabban az első részben segíteni kellett abban, hogy mi is tartozik a bemutatkozáshoz, mi az, amit egy ilyen helyzetben magunkról elmondhatunk, és melyek azok a témák, melyeket nem fontos, sőt, időnként nem is kell magunkról megosztanunk.

A fénymásolt rajz feladatának pontos ismertetése után el kezdték azt kitölteni. Folyamatosan kérdeztek közben, segítséget kértek a megoldásban, de ez oldotta is a légkört, felszabadultak, mindegyikük kitöltötte az ábrát. Megnyugtatta őket, hogy nem értékelni fogjuk a feladatot, hanem kötetlenül fogunk beszélgetni, és maguknál tarthatják az ábrát. A beszélgetés végére a bizalmatlanságuk eloszlott, nem voltak fenntartásaik.

Első körben a rajz alapján a múltjukat, ebben személyes életüket, érzelmeiket tudták elmondani. A rajz segített ebben, ezen keresztül nem érezték, hogy saját maguk a rajz szereplői, tudtak kívülről tekinteni önmagukra.

A múltról alkotott képük szinte egységesen egy idilli kép, ami nem mindig valós (szinte mindnyájan a hintázó gyermek képében látták önmagukat). Ez az idilli kép a szülőkkel töltött kisgyermekkorot jelenti. Akkor is ide képzeltek magukat, amikor nem is voltak emlékeik a saját családjukról, többen kisgyermekkoruk óta élnek a gyermekvédelmi rendszerben. A csoportban többeknek lakhatási problémák miatt kellett gondozásba kerülniük, vagy elhanyagolás miatt, egyetlen esetben volt menekülés, saját kérésre történő család elhagyás. Az ok viselkedési zavarok, kábítószer volt. A háttérben itt is családi konfliktusok húzódtak meg.

A jelenüket életük céljához vezető félútnak tartják. Racionálisan úgy érzik, valami pozitív úton indultak el, akkor is, ha ez az út szinte kivétel nélkül mindegyik gyermek számára rengeteg problémát és gondot rejt. A gondozási helyen töltött idő legtöbbjüknek egy biztonságot nyújtó hely, ugyanakkor a külső, a családdal történő kapcsolataik miatt ez igen vegyes és sok konfliktust és nehezen feldolgozható helyzetet takar. Sérüléseik elég nyilvánvalóak, mindegyik élete mögött a családi kapcsolatai, kapcsolattartásai, annak hiánya igen meghatározó.

A csoportban szinte általánosan elmondható, hogy legfontosabb céljuknak az adott iskola elvégzését látják. A jövőbeni céljuk ebben fogalmazódik meg. Van, akinek konkrét elképzelése van a jövőjéről, és ő tudatosan készül is erre, valószínűsíthető a sikeressége. Ehhez megkap minden segítséget (futballista akar lenni). Többségüknek vágya az ún. „normális munkahely” elérése. Erről nincsenek konkrét ismereteik, a normális szó értelmezése ez esetben nem takar konkrét foglalkozást, célt, fizetést, megélhetést. Általánosságban ez egy kivételtől eltekintve, nem motiváltak, nincsenek konkrét céljaik, nincsenek tisztában azzal, mely reális utak lehetnének számukra járhatóak. Önismeretük változó. Van, aki korához képest érettebb, ugyanakkor ez az érettség nagyon sok sérülést takar. Voltak, akik meg tudtak jeleníteni maguk előtt célokat, viszont azok valószínűsíthetően nem reálisak, hiszen még semmit nem tettek annak elérése érdekében. Egyik résztvevő például énekes szeretne lenni, de semmilyen zenei tanulás nem áll ezen cél mögött. Ennek a beszélgetésnek az érdekessége, hogy az egyik résztvevő önmagát a menekültekhez hasonlította, amit meg is tudott indokolni. Indokai között több olyan utcán, a külső közegben megjelenő konfliktushelyzet volt, mely őt érte származása és ismert (intézetis) jelene miatt. Üldözöttnak érezte magát.

Az első foglalkozás tanulsága, hogy a fiatal korosztállyal nehéz volt az indulás, folyamatosan kellett figyelmüket ébren tartani, több esetben szabadulni akartak a feladatoktól, tehernek érezték azok végrehajtását. Ebben szerepet játszott, hogy egymás közötti ismerősségük miatt többször korrigálták egymást, nem figyeltek egymásra, és időnként személyes viszonyaik miatt többször ez a korrigálás agresszív is tudott lenni. Ennek ellenére, mintha ez megszokott lenne egymás között, az agresszivitásra viszont agresszivitással reagáltak, de látszólag nem tulajdonítottak ennek jelentőséget.

A foglalkozásvezetők viszont azt érezték, hogy ez rontja a bizalmi viszonyt egymás között.

2. foglalkozás

Időpontja: 2015. 10.05. 16.00-17.30-ig

A foglalkozás helyszíne:

A második foglalkozásunkra, az előző tapasztalataiból kiindulva, egy tágasabb klubszobát kértünk az otthon vezetőjétől, hogy foglalkozásunk keretében minél több játékos és figyelmet lekötő tematikus feladatot tudjunk megoldani. A foglalkozáson 7 fő vett részt, egy fő később csatlakozott.

A második foglalkozás céljai:

- Networking, személyes kapcsolatok ápolása, segítségnyújtás a baráti kapcsolatok kialakításában és a vérszerinti családdal való kapcsolat rendezésében. Ezen belül külön kitérünk a kommunikáció fogalomrendszerére, a társas konfliktusok típusaira, konfliktusmegoldási technikákra.
- Konfliktusok kezelése, kommunikációs technikákkal való ismerkedés, azok játékos alkalmazása, a kommunikáció jelentősége a mindennapi élethelyzetek, konfliktusok, problémamegoldások területén.
- Ezen belül kitértünk a kommunikáció fogalomrendszerére, típusaira, a verbális és nonverbális kommunikáció szerepére a meggyőzés, a konfliktuskezelés, a probléma felismerés és megoldás területén. Külön szituációs játékokkal készültünk a konfliktusmegoldási technikákra, valamint a stressz szerepére a konfliktushelyzetekben.

A második foglalkozás menete:

- Kötetlen beszélgetés formájában a kommunikáció fogalmi kereteinek tisztázása (adó-vevő, csatorna, üzenet, verbális, non-verbális kommunikáció). Igyekeztünk e szakszavakat helyettesíteni, és egy szabad beszélgetés formájában ezeket megemlíteni.
- Első játékunkban a metakommunikációs példa bemutatásával arra kértük őket, tegyék összeszorított öklüket az arcuk alá. Egyetlen résztvevő érzékelte, és azonnal szóvá tette, hogy a foglalkozásvezető nem azt tette, amire felszólított, azaz nem az arca alá, hanem az álla alá tette a kezét. Ez teremtett alkalmat, hogy a metakommunikáció különböző formáit érzékeltessük. Arra kértük őket, arcukkal különböző érzelmeket fejezzenek ki, és a többiek próbálják kitalálni, mit jelentenek ezek a mimikai jelek. Gesztusokkal segíthettek az értelmezésben.

- Ezt követően két egymással kommunikáló ember figyelmének felhívása, kizökkentése volt a feladat, azaz a figyelem elnyerése.
- A hídőr játék: amikor is a hídőrt egy történettel meg kellett győzni arról, hogy a tiltás ellenére engedje át a lezárt hídon.
- Majd egy BKV járaton való ellenőr és jegy nélkül utazó pár kommunikációját imitáltuk, melyben arra kellett törekedni, hogy ne büntesse meg az ellenőr a jegy nélkül utazót.
- A szinonimajátékban 3 rövid mondatot tartalmazó történetet kellett elmondani, szavak ismétlése nélkül.
- Végül a foglalkozásvezető egy rövid történetet mondott el két szereplőnek, akiknek nem lehetett a történet elmesélésében csak számokat, gesztusokat használni, a többieknek ki kellett találni, hogy milyen történetet adnak elő.

Mindegyik játék után megbeszéltük a játék tanulságait, nehézségeit, jelentőségét. A tapasztalatok alapján sorba vettük, hogy bizonyos helyzetekben milyen jelentősége van egy-egy adott mimikának, hanglejtésnek, gesztusnak, fellépésnek az eredményes feladat végrehajtása során.

A játékok során az egymásra utaltság, az egymás segítése a feladatok megoldásában hangsúlyos szerepet kapott, majd a feladatok eljátszása után ezeket külön megbeszéltük.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

A foglalkozáson 7 fő vett részt, bár egyik résztvevő kicsit később csatlakozott. A második foglalkozás oldottan indult, egyrészt az első után már nem idegenkedtek, sőt vártak minket a bejáratnál.

Szinte azonnal tudtunk kezdeni, most nem kellett feloldani és a dőcögős beszélgetéseket ismételni. Inkább szabadon, kissé szertelenül fogadták a feladatokat.

Az első rész, a kommunikáció fogalmával való ismerkedés interaktív, kérdés-felelet formájában, szabad közbeszólással történt. Jelezték néhányan, hogy az iskolában is tanulják ezt, és nem kedvelik, ha arra emlékeztetjük őket. Később ez már nem merült fel, a játékok, melyekben habitusuknak megfelelően, különböző aktivitással vettek részt, nem emlékeztette őket többé az iskolai foglalkozásra. A kommunikáció formáit végig tudtuk beszélni, voltak olyan fogalmak, melyeket nem ismertek, ugyanakkor, mint kommunikációs eszközt használtak, és örültek, hogy azok meg lettek nevezve. Nagyon jól reagáltak a dicséretekre, ez minden esetben felszabadítóan hatott rájuk.

Szinte minden játékot (kivéve a szinonima) élveztek, ha nem is jelentkezett mindenki az aktuális szereplőnek, láthatóan élvezte a többiek szereplését. A feladatmegoldásokban mindnyájan igyekeztek részt venni.

Ugyanakkor nagyon rövid ideig lehet a figyelmüket még azokkal a játékokkal is lekötni, melyek először érdeklődést váltanak ki bennük.

A feladatok megoldása során érzékelhető az egymás közötti kapcsolatok jelentősége. Voltak olyan helyzetek, amikor nem a feladatmegoldás sikeressége befolyásolta a résztvevőt, hanem a másikkal éppen akkor aktuális érzelmi hozzáállása. Tehát nem volt egységes, hogy minden feladat egy közös munka, melynek eredménye közös siker, hanem kifejezetten érezhető volt, hogy kinek akartak segíteni, kinek pedig minden helyzetben akadályokat állítani. Ezek egyértelműen leképezték az egymás között meghúzódó konfliktusokat.

Minden feladatot egyénileg elemeztünk, és végigbeszéltük a feladtból adódó kommunikációs nehézségeket, problémákat, a sikerességek okait, a rejtőző konfliktusokat jeleztük, de nem kívántunk ezek okaira és eredetére rátérni, de megbeszéltük, hogy a sikertelenség oka több esetben a konfliktus megléte volt.

A játékok során a részt vevők közül hárman nagyon aktívak voltak, nagyon élvezték, a játékok sikeres végrehajtásában voltak érdekeltek, nagyon jól tudták megoldani a feladatokat, és kifejezetten inspirálta őket a siker a következő feladatra való jelentkezésre is.

A játékok módját adták arra is, hogy a csoport munkája, az egymás segítése mennyiben tudja segíteni, gyorsítani egy-egy feladat megoldását.

Megemlítendő, hogy több esetben feltűnt, ha az adott feladat nem fogta meg valamelyik résztvevőt, ő többé nem figyelt társaira, sőt, néhány esetben zavaró eszközt, vagy módot is talált arra, hogy ennek hangot adjon.

A tapasztalataink közé tartozott az is, hogy egymással igen nyersegek, sőt időnként kifejezetten ellenségesek, több esetben gúnyolják is egymást. Ez látszólag nem okoz konfliktust, úgy tűnik, ez egy természetes, egymás előtt vállalható kommunikációs mód. A háttérben minden esetben tapasztalható, hogy az egymás mellett élés, együttélés nyilvánul meg ilyenkor, és nem az adott helyzetnek szól minden esetben a jelzés. Több esetben feltűnt, hogy kifelé keményebb és durvább a megnyilvánulás, mint a valószínű érzelmi viszony egymás között. Mintha ez lenne az elfogadott minta és megnyilvánulás. Ugyanakkor ebben a védekezés, az igazi érzelmek elrejtése érzékelhető, mely mögött szinte minden esetben súlyos sérüléseket lehet érzékelni.

3. foglalkozás

Időpontja: 2015. 10.12. 16.00-17.30-ig

A foglalkozáson 6 fő vett részt.

A harmadik foglalkozás céljai:

Előzetes tapasztalataink során nyilvánvalóvá vált, hogy a csoport résztvevői a mindennapokban nagyon sok konfliktushelyzetet, agressziót élnek át, mind az intézményen belüli együttélés, mind pedig a saját családjukhoz való viszonyuk során. A legtöbb konfliktusos helyzetet mégis az utcai, a külső kapcsolataik során fogalmaztak meg, és éltek át. Ennek következtében tartottuk fontosnak, hogy ezt a foglalkozást e téma köré csoportosítsuk.

- Harmadik foglalkozásunk témája a konfliktusok, az agresszió kezelése, előre, vagy általuk elmesélt konfliktusos helyzetek, vagy agresszív megnyilvánulások átbeszélése, majd különböző technikák alkalmazása azok sikeres megoldására, elkerülésére.
- A foglalkozás keretében beszélgettünk az agresszió fogalmáról, fajtáiról, lehetséges kezelési módjairól. Személyes példákat meséltek el, és ezen személyes példákon keresztül a foglalkozás keretében interaktív játékos formában próbáltuk ki a konfliktusok kezelésének különböző módjait.

A harmadik foglalkozás menete:

- Legelőször a konfliktus szó értelmezése körül szinonimákat kerestünk a helyzet leírására, ezek megbeszélése, árnyalatok megkülönböztetése.
- Az agresszió különböző fajtáinak megjelenése a saját életükben, a szűkebb, a tágabb környezetükben, ezekre példák felidézése, elmesélése. Arra kértük őket, jellemezzenek helyzeteket, mit értenek agresszió alatt. Jellemezzék magukat, azokat, akiket agresszívnek tartanak. Kifejezéseket, különböző megfogalmazásokat, konkrét helyzeteket kértünk az agresszív magatartás, viselkedés leírására. Saját, látott, vagy elképzelt agressziót is vázolhattak.
- Az agresszió kezelésére alkalmazható technikák gyakorlása, eljátszása különböző megtörtént, vagy a foglalkozást irányító vezető által bemutatott helyzet alapján. A játék során a különböző kezelési technikák fogalmát megbeszéltük, értelmeztük, szerepcsere játékokkal azokat gyakoroltuk.

A technikák bemutatása, eljátszása különböző feladatok tükrében:

- Az első feladat az volt, hogy saját maguk agresszív viselkedését mutassák be azon keresztül, hogy önmaguk milyen testrészét használják ennek kifejezésére.
- A második feladat keretében, az előző beszélgetés folytatásaként olyan jeleket, gesztusokat, mozdulatokat kellett egymás felé mutatniuk, melyben agressziójukat fejezik ki, de nem érhetnek egymáshoz. Itt utaltunk vissza a szóban megfogalmazott előző feladatra.
- A harmadik feladat keretében a személyes térbe való engedés határait játszották el, szerepcserével. Egy kijelölt társukhoz kellett közeledniük, aki egy felemelt kézmozdulattal jelezte, ahol a közeledőnek meg kellett állnia. Itt mindegyik szerepben kipróbálhatták magukat.
- A negyedik feladat az ún. ökölnyitós játék volt, melynek keretében párokban kellett kétféle módon a társukat a zárt ököl kinyitására rávenni. Az egyik esetben csakis verbális kommunikációval, a másik esetben csakis gesztusokkal, esetleg érintéssel lehetett eredményt elérni.

Mindegyik játék után megbeszéltük, hogy bizonyos helyzetekben miért tudott valaki sikeres lenni, mi lehetett a sikertelenség oka, hogyan ítélik meg, jól értelmezték-e az adott feladatot. A feladatok végzése különböző nehézségek elé állította őket, melyeket értelmezni próbáltunk, és átbeszéltük, miből adódtak a nehézségek. Megbeszéltük, hogy miért van olyan feladat, amit senki nem vállal szívesen, míg bizonyosakat örömmel vállalnak, szívesen vesznek benne részt.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

Harmadik foglalkozásunkon már ismerősként fogadtak, a kötetlen beszélgetés azonnal kezdődhetett. Legelőször ismertettük, hogy az adott napon milyen témákkal szeretnénk foglalkozni, és ezt miért tartjuk fontosnak.

Az első feladat keretében a konfliktus szó értelmezése, megnevezése, szinonimák keresése, konfliktusos helyzetek elmondása szinte kedvére való volt a csoportnak. Több esetben nem is tudták egymást kívárni, egymás szavába vágva mondták a különböző szinonimákat, (vita, nézeteltérés, összeütközés, ütközés, szembenállás) a konfliktusos helyzetek igen bő tárházát tudták felsorakoztatni életük különböző területeiről. Itt nem vártunk tőlük hosszú leírásokat, inkább csak a fogalom tisztázása volt a fontos a további feladatok szempontjából. Konszenzusra jutottunk, hogy a konfliktusos helyzetek, melyben csak a saját szempontjaikat próbálják meg érvényesíteni, agresszióhoz vezethetnek.

Leginkább az agresszióval kívántunk foglalkozni, mert a foglalkozások alatt is feltűnt, hogy mindennapos közöttük a verbális agresszió, melynek mélységét, igazi tartalmát nem ismertük. Ezért külön hangsúlyt fektettünk a foglalkozás keretében az agresszió jeleinek felismerésére, megnyilvánulási lehetőségeire, helyeire, az agresszió különböző módzataira.

Legelőször mindegyik résztvevő elmesélte magáról, milyen az, mikor saját magát látja agresszívnek. Ezt verbálisan, gesztusokkal, mozdulatokkal is megmutathatták. Ha saját agresszív viselkedésüket kellett bemutatni, leginkább úgy jellemezték magukat: kibújik belőlem az állat, ordítok, verem a fejem a falba, csapkodom az ajtót.

A konkrét példák elmesélése, bemutatása során szinte az agresszió összes fajtája előkerült. A megalázás, a lekezelés, a sértegetés, cigányozás, migránsozás, a tömegközlekedési eszközökön a mellőlük való elülés, beszólások, a fizikai agresszió. Konkrét példákat meséltek, a cigányozás, az intézetis, rendszeresen előforduló sértegetési lehetőségek, melyek belőlük agressziót váltanak ki. Több esetben ezekben a helyzetekben a fizikai erőszak lehetősége is felmerült. A külső környezet, a külső beszólások, a mellőlük való elülések szinte természetes velejárójaként jelentek meg a konfliktusos helyzetek ismertetésekor, inkább nevettek ezeken a helyzeteken, miközben valószínűsíthető, hogy csak a megszokottságuk miatt tekintenek erre ilyen engedékenyen.

Az első feladat keretében a résztvevők mindegyike megmutatta, hogy saját maga hogyan reagál, mit tesz, mikor agresszívnek gondolja magát. Feltűnő volt, hogy az első

megnyilvánulás minden esetben a durva, káromkodó, hangos szavak ismételtetése volt. Majd jeleztük, hogy ezeket nem lehet használni, egyetlen durva szót nem lehet kiejteni. Minden egyes jelet, hangot, mozdulatot értelmeztünk, együttesen megbeszéltünk, miért lehet fenyegető és agresszív a viselkedés. Minden esetben konszenzus volt a viselkedés agresszivitásáról, és értették is a jeleket. Minden résztvevő az elemzés során be tudta mutatni, hogy az agressziót önmagában mely testrészében, hangjában, arckifejezésében találja meg. Példáknak a láb, az ököl, a lesújtó kéz, felemelt hang jelent meg.

A foglalkozást irányító által elképzelt szituációs játékokban egy adott konfliktushelyzetet kellett a három különböző (agresszív, az alárendelő, az érdekérvényesítő) technikával megoldani. A legkönnyebben az agresszív technika ment minden résztvevőnek. Az alárendelő, a megadó technikát kevesebben tudták érvényesíteni. Az érdekérvényesítő, érvekkel alátámasztott, konszenzuskereső megoldás senkinek sem sikerült.

A feladatok végrehajtása után megbeszéltük az adott technikák jellegzetességét, eredményességét, hasznosságát.

A harmadik feladat keretében, a saját térbe való engedés helyzeteivel az egymás viselkedésének, közeledésének értelmezését, a társuk felé megnyilvánuló bizalom vagy bizalmatlanság okait beszéltük meg, és egyenként elemeztük a feladatokat.

A negyedik feladat során, az ökölnyitások játék kapcsán felfedezték, hogy a verbális kommunikáció nehéz, de ugyanakkor, ha megtalálják egymáshoz a megfelelő hangot, motivációt, eredményes lehet.

A verbalitás nélküli, csak gesztusokra, érintésekre épülő helyzetmegoldó technikák nehezen mentek. Az érintések, melyeket használtak, inkább zavaró tényező volt számukra.

Az óra lezárásaként visszautaltunk, hogy milyen technikákat lehet alkalmazni a különböző konfliktus helyzetek megoldására.

A foglalkozás tapasztalata, hogy nagyon sok agresszió halmozódott fel a résztvevőkben, melyeket nem nagyon tudnak kezelni. Külsőleg nagyon sokat kell elviselniük, ezekre habitusuktól függően reagálnak, ezért többször kerülnek veszélyes helyzetbe. A visszahúzódó, önbizalom-hiányosak pedig nagyon sokszor áldozataivá válnak a külső agresszióknak. Nagyon sok foglalkozás, példa lenne szükséges számukra, hogy ezeket kezelni tudják. Jelenleg ezt egy kulcsfontosságú kérdésnek lehet látni ebben a korosztályban, a csoport résztvevői között.

4. foglalkozás

Időpontja: 2015. 10.19. 16.00-17.30-ig.

Létszám 6 fő. A résztvevők az előző foglalkozáson is jelen voltak, állandó részvétel alakult ki.

A negyedik foglalkozásunk témája:

- Saját jövőjük lehetőségei, ezen belül jövőendő életük elképzeléseiről, családról alkotott fogalmaikról, családtervezésről, társas kapcsolataikról, a társas kapcsolatok jelentőségéről, a közösségi magatartás formáiról, lehetőségeiről tartottuk kötetlen beszélgetésünket, melyet ismert szituációs játékok alapján végeztünk el.
- A családtervezés fogalma, pozitív, negatív családtervezés lehetőségeinek példán keresztül bemutatása, ezen fogalmak keretein belül kötetlen beszélgetés a gyermekvállalásról, családról alkotott elképzelésekről, vágyaikról.
- A családdal kapcsolatos pozitív és negatív érzelmek meghatározása.
- Az egymásra utaltság, a társas kapcsolatok jelentősége, az együttélés szabályainak meghatározása, az önmagunk és a mások számára előírható szabályok elfogadása és megfogalmazása.

A negyedik foglalkozás menete:

- Az első foglalkozás keretében egy A/4-es lapra kértük a résztvevőket, képzeljék el magukat 10 év múlva. Rajzolják le, hol, hogyan, kivel, milyen helyen és hogyan élnek.
- A második témakörben ezt a rajzot felhasználva a családról, gyermekvállalásról, felelősségről, a család lehetséges formáiról kötetlenül beszélgettünk. Arra kértük őket, képzeljék magukat a rajz keretei közé, és próbálják érzelmeiket meghatározni ennek kapcsán.
- A harmadik feladat a Sziget játék, (Bús, 2003) mely szerint minden résztvevőnek fel kellett sorolni azt az öt dolgot, amit magával vinne a szigetre, majd azután konszenzust kellett kialakítani a résztvevőknek az öt egységes tárgyról.
- A negyedik feladat az Expedíció játék volt. E játék keretében meg kellett alkotni a sziget törvényeit, melyet konszenzussal kellett meghozniuk.

A két első feladat a rajzot követő megbeszélés, annak értelmezése körül zajlott. A következő két feladatot pedig egymás közötti alkudozások, érvelések, meggyőzések alapján, a témavezetők moderálása és esetleges segítség szerint hajtották végre. Mindegyik feladatot határozottan örömmel végezték.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

A negyedik foglalkozás már teljesen zökkenőmentesen kezdődött, nem voltak kelletlenek, és végig a foglalkozás alatt együttműködők voltak, nem vonakodtak a feladatoktól.

Az első feladat keretében szinte minden résztvevő ugyanazt rajzolta. Kertés ház, rendezett udvar, úszómedence, néhol kerítés, esetleg kutya. Egyenként elmondták részletesen is, hogy hogyan képzelik magukat az adott helyre, hol lesz az a hely, kivel fognak ott élni, mit fognak csinálni. A résztvevők közül ketten konkrétan külföldi országot neveztek meg lakóhelyüknek. Egy csereprogram keretében egyikük már járt Hollandiában, ott szeretne élni, a másik kifejezetten a roma származása miatti sérelmei, valamint a gazdagabb élet reménye miatt akar más országban élni. A többiek Budapesten vagy környékén képzelik el jövőbeli életüket. Egy kivétellel mindegyik párkapcsolatban és gyermekkel szeretne már élni 10 év múlva. A résztvevők fele vagy szüleit, testvéreit, esetleg vagy édesanyját, vagy édesapját is magával vinné leendő lakhelyére. Mindegyik jól fizető munkát képzel el magának, van, ki ezért menne külföldre, és az ott keresett pénzből támogatná szüleit.

A gyermekvállalással kapcsolatban kerestük az okokat, hogy ki, miért tartja fontosnak, hogy gyermeke legyen, milyen életet képzel el gyermekének. Nem volt egyetlen résztvevő sem, aki negatív módon kijelentette volna, hogy nem akar gyermeket. A résztvevők hangsúlyozták minden esetben, annyi gyermeket szeretnének vállalni, amennyit biztonsággal fel tudnak nevelni. Ezért mindegyik 10 év múlva egy gyermekkel képzelte el magát, de a beszélgetés keretében jelezte, ha lehetősége lenne, többet is szívesen vállalna. A család többeknél nemcsak a saját leendő társát és gyermekét jelentette, hanem a jelenlegi, vérszerinti családjukat is, vagy magukkal vinnék őket, vagy támogatnák anyagiilag szüleiket, testvéreiket. Csak ketten nem beszéltek vérszerinti családjukról, és nem szerepelt sem a rajzaikon sem a személyes történeteikben.

A második körben kértük őket, határozzák meg érzelmeiket a rajzzal kapcsolatban, azaz csukják be szemüket, képzeljék magukat oda, és fogalmazzák meg, milyen érzelmeket váltanak ki belőlük ezek a képek.

A legtöbbször elhangzó szavak: boldog, jó érzés, szép lesz, vidám, vicces, gazdag, szüleinek is jobb lesz. Érzelmek helyét mindnyájan a szívükben határozták meg, szívükkel élik át ezeket az érzelmeket. Mindegyik pozitív, idilli képet képzel el jövőjéről.

A harmadik, a Sziget játék keretében először mindegyik résztvevőnek le kellett írni az öt fontos tárgyat, amit a lakatlan szigetre magával vinne. Ezeket ismertették társaik előtt is. A tárgyak rendkívül változatosak voltak, valószínű az adott pillanatban a számára leghamarabb eszébe jutó és fontossággal bíró tárgyat nevezte meg, kevesen

gondolták át a szituációt, hogy mi lehetne egy ilyen helyzetben a túlélés záloga. A dohányzók cigit, volt ki ékszer, labdát is vitt volna magával. Többségükben mindennapi használati tárgyakat, ételt neveztek meg. Étél, ruha, tisztálkodószer többeknél megjelent. Néhányan gondoltak bele a szituációba, és ennek megfelelő eszközt terveztek be. Érdekes, hogy ezeket később a konszenzus keresésnélfogadták. Egyetlen esetben vitt volna valaki magával barátot, és egy valaki képet vitt volna családjáról.

A konszenzussal megállapított öt tárgy a fontossági sorrendben a következő volt: 1. telefon, 2. kép a családról, 3. jelzőrakéta, 4. ruha, 5. csónak.

Érdekes volt, hogy a két tárgy, amit ugyan csak egy-egy személy vitt volna magával, bekerült a legfontosabbak közé. Mindenki próbált érvelni tárgyai fontossága mellett, de elég hamar konszenzust tudtak kialakítani, hogy mit is jelenthet a lakatlan környezet, miért nem az élelem, a sátor a fontos, (a szigeten volt élővilág), milyen tárgynak milyen jelentősége van. A konszenzussal megalkotott tárgyak mind arra voltak szükségesek, hogy a külvilággal kapcsolatot teremtsenek, megmeneküljenek. Egyetlen tárgy volt, ami nem ezt a célt szolgálta, a kép a családról, és mégis bekerült a legfontosabbak közé, mégpedig a 2. helyre.

A negyedik feladat, az Expedíció játék keretében törvényeket kellett alkotni arra az időre, amíg a szigeten tartózkodnak.

Itt kellett egy rövidebb magyarázat, melyben megértették, mit is jelent a törvénykezés, milyen szabályokat szoktak törvényben rögzíteni, mit jelent az közösségi és egyéni szabályok betartása, hogyan lehet olyan törvényeket alkotni, melyeket mindenki elfogad, de senki nem érzi terhesnek annak betartását.

Kezdetekben tréfás, nem komolyan vehető javaslataik is voltak, de végül megértették a lényegét, és elkezdődött az alkudozás. Mindenki először azt sorolta fel, mi az, ami őt rendkívül zavarná, ha együtt kellene élniük. Legelőször a zavaró tényezőket akarták rögzíteni. A beszélgetés során végül kialakult egy konszenzus, melyben meg tudtak egyezni, hogy mi az, ami mindnyájuknak fontos, és azokat mindenkinek be kell tartania. Érdekes volt, hogy a második esetben sem volt nehéz ezt kialakítani, elég hamar felállították saját törvényeiket.

Legelső helyen a tisztaságot, a rend betartását rögzítették törvényben, mely szerint mindenkinek saját magát, valamint környezetét tisztán kell tartania.

Második helyen az összetartás szükségességét fogalmazták meg, mely szerint az egymásra figyelés, a közös cél (a szabadulás) érdekében mindenben együtt kell működniük egymással.

Harmadik helyen törvényben rögzítették a munkamegosztást, azaz pontosan kívánták szabályozni, hogy kinek, mi a dolga, mit kell tennie, milyen rész jut neki az együttes munkából.

Negyedik helyen az együttélés szabályait kívánták rögzíteni, amelyben azt szabályozták, kinek, mihez van joga, kinek meddig terjed a személyes tere, szabadsága. Mi az, amit meg lehet tenni, és mi az, ami mindenképp tilos.

Ezt a négy törvényt tudták megalkotni. A foglalkozásvezetők annyiban segítettek a feladatoknál, hogy a speciális helyzetüket segítettek értelmezni, bizonyos felvetődött kérdésekre nagyobb figyelmet fordítani. A konszenzus keresésben is időnként szükség volt alaposabban megtárgyalni egy-egy kérdést.

A negyedik foglalkozás legfontosabb tapasztalata volt, hogy a fiatal korosztályban mostanra alakult ki egy olyan bizalmi légkör, amiben minden nehézség nélkül lehetett együtt dolgozni. Most lehetett érezni, hogy ezek a kérdések fontosak számukra, külső, számukra ismeretlen emberek előtt tudnak olyan témákról is beszélni, amit talán a megszokott közegükben nem tesznek. Nem egymással voltak leginkább elfoglalva, nem egymás viselkedését csúfolták, vagy értelmezték, hanem az adott feladat megoldásán gondolkodtak, együttműködőek voltak. Nem szégyelltek álmaikat, vágyaikat előtárni, azokról beszélni.

5. foglalkozás

Időpontja: 2015. 10.26. 16.00-17.30-ig.

A létszám 6 fő.

Az ötödik, egyben utolsó foglalkozásunk célja, témája:

- Az ajándékozás, az ünnepek témaköre. Mivel a fiatalabb korosztály figyelmének lekötése minden esetben nehezebb feladat elé állított minket, ezért választottuk ezt a témát, feltételezve annak fontosságát. Speciális helyzetükből adódóan eltérhetnek az ajándékozás fogalmának értelmezései, lehetőségei, mint a nem gyermekotthonban, lakásotthonban, nevelőszülőknél élő társaiké. Célunk az ajándékozás körében használt fogalmak és szavak értelmezése, az ajándékozás valódi értelmének, szükségességének, örömének feltárása, és annak felderítése, számukra milyen jelentőséggel és érzelmi töltődéssel, vagy problémával jár ez a fogalomkör, mit jelent számukra, és hogyan élik meg elmaradását.
- A korcsoport jellegéből, valamint a nehezen leköthető figyelmük miatt választottuk ezt a témát erre az alkalomra. Első foglalkozásunk után nem érezték, miért van szükség ezekre a foglalkozásokra, egy oldottabb, számukra nagyobb jelentőséggel, de ugyanakkor több tanúsággal járó témával próbáltuk élvezhetővé is tenni a délutánt. Többeknek nagyon fárasztó az iskola, szinte minden nap kötelező elfoglaltságuk van, ezért szabadidejüket nehezen áldozzák fel. A téma sikeresnek bizonyult, szívesebben szóltak hozzá, kevesebb feszültség és gúnyolódás nyilvánult meg egymás irányában.

A foglalkozás menete:

Beszélgetés, interaktív és szituációs játékok keretében ismerkedtünk az alábbi fogalmakkal, majd egymás között megmutatták, hogyan, mi módon viselkednek egy adott ajándékozási helyzetben. Ezeket a jeleneteket megbeszéltük.

- legelőször az ajándék, a jutalom, az adomány fogalmát értelmeztük, majd személyes és ismert példákkal beszéltük meg ezek jelentőségét, értelmét, fontosságát
- a megvesztegetés, a zsarolás fajtáit értelmeztük, példákon keresztül ismerkedtünk a fogalmakkal
- az ünnep fogalmát próbáltuk értelmezni, az ajándékozási alkalmakat soroltuk fel
- mit tartanak a saját életükben ajándéknak, mi számukra a legfontosabb
- mi a jobb, adni vagy kapni?
- hogyan kell az ajándékot átadni, mi a legfontosabb ilyen alkalmakkor

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

Legelőször az *ajándék* fogalmára kértünk saját meghatározásokat, mit tartanak annak. Nem jelentett problémát ennek meghatározása, szinte azonnal megfogalmazták a lényegét. Számukra az az ajándék, ha valakinek szeretetből örömet okoznak. Felsorolták, kiknek szeretnek ők ajándékot adni. A család mindenkinél első helyen szerepelt, bár többen a család esetében megnevezték konkrétan, hogy anyáról, apáról, testvérről van-e szó, és többször említettek olyan családtagot, akinek semmilyen körülmények között nem adnának ajándékot. Az ajándékozottak között sokaknál szerepelt nevelő, volt, akinél első helyen. Barátoknak, szerelmüknek is adnának ajándékot. Minden esetben, amikor kizártak valakit az ajándékozottak közül, konkrétan az okokat is elmondták. Leginkább azokat a családtagokat említették, akiket azzal vádoltak, hogy elhagyták őket, nem törődtek velük.

A *jutalom* is elég egyértelmű volt számukra. Tudták, hogy jutalom akkor kapható, ha valamiben jól teljesítenek, valamit elismernek akár tanulásban, akár cselekedetekben.

Az *adomány* fogalmát ismerték, ugyanakkor nehezen találtak rá példát. Majd némi segítséggel a saját példájuk alapján tudták megnevezni, hogy az intézményük szokott adományokat kapni, megfogalmazásuk szerint idegenektől. Ezeket az adományokat, mint ajándékot, számukra átadják.

A *megvesztegetés, érzelmi zsarolás* ismerős volt mindnyájuknak, bár saját életükből nem tudtak példát felhozni. A beszélgetés során viszont maguk értelmezték a fogalmakat, és tudtak külső, vagy filmekben látott példákat hozni különböző zsarolási típusokra. Kis idő elteltével szinte mindegyikük tudott már felhozni példát arra, őt mikor, milyen

helyzetben tették ki érzelmi zsarolásnak. Ezek minden esetben erős érzelmeket és emlékeket idéztek fel bennük, és nem szívesen beszéltek róla.

Az *ünnep*, mint fogalom csakis konkrét megnevezésekkel volt értelmezhető számukra. Csakis olyan ünnepeket tudtak felsorolni, amelyekhez valamilyen érzelmi kötődésük, vagy már létező tapasztalatuk van. Ezek közül mindenki számára az első és legtöbbet említett a Karácsony, Húsvét. Más konkrét ünnepeket maguktól nem soroltak ide. Az állami, nemzeti ünnepeket nem említették, de nem is volt célunk ezeket az ismereteket bővíteni, sokkal inkább érzelmi kötődésük, ünnepeik megélése volt számunkra fontos. Személyes életükhöz kapcsolódó fontos napokat nem soroltak az ünnepek közé, mint születés- és névnap, ugyanakkor kiemelkedő jelentőségű, várakozással teli mindnyájuk számára. Akár saját, akár egy szeretett személy napja fontos számukra, de szinte minden esetben sok csalódás, be nem teljesülés is kapcsolódott ezekhez a napokhoz.

Az ajándékozási alkalmak számos példáját hozták fel, és ez esetben szívesen mondták el saját ajándékozásaikat is. Többször említették, hogy szeretik, a „csak úgy” alkalmakat. De leginkább a születésnapokat, az ünnepeket, baba születését tartották a leggyakoribb ajándékozási alkalomnak, de a szeretet megnyilvánulásának kifejezésére is fontosnak tartják az ajándékozást.

Minden résztvevőtől kértünk egy személyes történetet, melyik volt számára a legfontosabb és legemlékezetesebb ajándék, amit kapott, és mi volt az, amit ő adott. Majdnem minden résztvevő meg tudott nevezni konkrétumot. Volt olyan résztvevő, aki leginkább csalódásait, várakozásait be nem teljesülését mondta el. Ezek leginkább a Karácsonyhoz kötődtek, mikor nem a vágyott ajándékot kapta meg. A Karácsony kapcsán szinte minden résztvevőben felidéződött valamikori karácsonyi ünnep, mikor együtt volt a család. Mint távoli és legszebb emlékként jelent meg azoknál, akiknek volt ilyen.

A legnagyobb ajándék az egyik résztvevőnek az lett, hogy a nővére szült egy gyermeket, a másoknak az, hogy a jelenlegi gyámja őt választotta, mivel eredetileg egy másik gyám volt kijelölve, és végül mégis mellette döntött, a harmadik résztvevő egy laptopot kapott tanulásához, egyik résztvevő egy értéktelen karkötőt tartott a legfontosabb ajándéknak, amit barátjától kapott, és állandóan viseli. Az egyik fiú számára a 28 ezer Ft-os rokkantnyugdíjból előédesanyjától kapott 3000 Ft a legértékesebb, hiszen fel tudja mérni, micsoda áldozat ez részéről. Számukra minden esetben az ajándék kapásánál nagy jelentőséggel bír, hogy kitől kapja. Az egyik lány az édesanyjától kapott pulóverét állandóan magánál hordja, pedig évekként ezelőtt kapta. Az egyik fiú az anyjától kapott Marlboros dobozt hordja mindig magánál, amit édesanyjától kapott, és azon rajta van az anya neve.

Minden résztvevőtől kértük, ha kívánni lehetne, mint a mesében, mit kérnének. Nem mindenki tudott ilyen konkrét kívánságot megfogalmazni. Többen házat, családot szerettek volna. Volt, aki uralkodói koronát, mert akkor ő befogadna mindenkit (megfogalmazás: a sok csivást), és lenne mindenkinek otthona, háza, nem lenne senki idegen, nem különböztetnének meg senkit a másiktól.

Születésnap, ünnepi ajándékokat már mindenki meg tudott nevezni. Az érdekessége az volt, hogy mindenki használati tárgyat kért volna magának. Erről bővebben beszélgettünk, ennek miertjét akartuk megbeszélni, hiszen az ajándék fogalmi tisztázásánál fel tudták sorolni, mit tekintenek ajándéknak. Maguk tudtak erre válaszolni. Számukra nagyobb jelentőséggel bírnak a használati tárgyak, hiszen ők a helyzetük miatt nem kaphatják meg azokat természetes módon, mint családban élő társaik. Számukra egy-egy jobb ruha, telefon, cipő, melegítő is ajándéknak számít. Szerintük annak, aki otthon él, ezeknek nincs jelentősége, hiszen mindent megkaphatnak, számukra minden esetben ajándék lehet, mert ők nem juthatnak hozzá. A születésnapok kapcsán felmerült, hogy nem a napján tartják, hanem általában összegyűjtik havonta őket, és együtt ünneplik.

Kértük őket, nevezzék meg, ők milyen emlékezetes ajándékot adtak másoknak, miért volt ez fontos számukra. Mindegyikük vagy saját maga által készített tárgyat nevezett meg, vagy olyan személyes tárgyat, ami a sajátja volt, és átadta ajándékként másnak. Ezt nagyon nagydolognak tartották mindnyájan, mert le tudtak mondani egy számukra fontos tárgyról a szeretett személy érdekében.

Szituációs játékkal próbáltuk el, hogyan kell átadni szerelmüknek, barátjuknak egy-egy ajándékot. Párokra oszlottak és szerepcserékkel eljátszották, hogyan, mi módon és mit adnak át a szerep szerinti személyüknek. Itt zavarban voltak, különösen, ha szerelmes párt alkottak, nem is vállalták el ad hoc módon a szerepeket, csak ha választhattak. Maguk választották a képzeletbeli tárgyat, a helyzetet, a szituációt is nekik kellett megnevezni. Kezdetekben ez nehezen ment, de néhány bátrabb és aktívabb résztvevő minden szerepben kipróbálta magát, és volt, aki nem vállalkozott egyik játékra sem, de mint résztvevő később a tapasztalatok megbeszélésében már együttműködött.

A tapasztalat a játékok eredményei alapján, amit segítséggel ugyan, de maguk is le tudtak vonni, hogy egy ajándék átadásánál fontos, hogy olyan ajándékot válasszanak, aminek a megajándékozott tud örülni. Nem mindegy, milyen helyzetben, milyen kísérszöveggel, milyen körülmények között adjuk át. Fontos, hogy az ajándékról látható legyen, hogy ajándék, tehát jó szépen csomagolni, és méltó módon átadni.

A foglalkozás végén arra kértük őket, tudnak-e emlékeiből olyan eseményt felidézni, amikor ajándék nélkül is ünnepnek éltek meg eseményeket, napokat. Legtöbben, akiknek voltak ilyen élményeik, arra emlékeztek, hogy együtt volt a család, és maga az együttlét jelentett boldogságot. Többek közülük olyan régóta élnek a gyermekvédelmi rendszerben, hogy ilyen emléküik nem is lehetett, viszont ők nem is tudtak elmesélni emlékezetes napokat.

Összességében azt tapasztaltuk, hogy az ajándékozási témakör iránt tapasztalataikból, tájékozottságukból, élethelyzetükből adódóan érdeklődőbbek voltak, mint az előző foglalkozásokon. Mindegyikük számára fontos és jelentőséggel bír ez a téma, ugyanakkor szembetűnő, milyen hangsúlyos szerepet kap ez esetben is a vágyott vagy meglévő család. Konkrét tárgyaik, ajándékaik szinte megrendítően fejezik ki ezeket a hiányokat és vágyakat.

A foglalkozások befejeztével jeleztük számukra, hogy ez a továbbiakban nem folytatódik. Úgy gondoljuk, az ötödik foglalkozás után alakult ki közöttünk az a bizalmi viszony, amiben megnyíltak, nem tartották már egy kötelező elfoglaltságnak, szívesen jöttek. A végére szinte minden résztvevő feloldódott, és a kezdetben teljesen passzív résztvevők is kicsit megnyíltak, fontosnak tartották ezeket a találkozásokat. Úgy tapasztaltuk, nagyon nagy szükségük lenne a továbbiakban is hasonló, a klubfoglalkozás célkitűzéseiben megfogalmazott témákban részt venniük, mert elemi igényük van rá. Ha rendszeresen ilyen témájú beszélgetéseken, foglalkozásokon vehetnének részt, sok hasznos ismerettel, a problémáikra reagáló megoldási lehetőségekkel rendelkezhetnének.

1. sz. melléklet:

6. klubsorozat: Utógondozói ellátásban részesülő 19-25 éves korosztály önálló életre való felkészítése Budapesten

A klubsorozat küldetése:

A klubsorozat célcsoportját a család nélkül felnövő, a gyermekvédelmi rendszerben élő, alacsony önbizalommal és önértékeléssel, valamint gyenge érdekérvényesítő képességgel, szűkös jövőbeli kilátásokkal fiatal felnőttek (19-25) adják, akik Budapesten élnek. Éppen ezért számukra egy olyan klubfoglalkozásból álló rendezvénysorozatot kívánunk megvalósítani, amely valós szükségleteikre épül és azt a célt szolgálja, hogy ez a célcsoport a gyermekvédelmi rendszerből kikerülve a társadalom hasznos tagjává tudjon válni, felkészüljön az önálló, felelősségteljes felnőtt életre és ne függjön a későbbiekben a jóléti juttatásokon. Csoportunk felét a gyermekükkel együttes elhelyezésben részesülő, a „Baba-mama” csoport még kiskorúfiatal anyái adják, ezért a számukra megfogalmazott célunk a fentiekén túl, hogy gyermekiket fel tudják majd nevelni. Ez a helyzet speciálissá tette a csoportot. Többségük több éve él a gyermekotthonban, az utógondozói ellátottak is ebben a gyermekotthonban váltak nagykorúvá. Az anyák helyzete speciális, ők a Kmety gyermekotthon anyás részlegének felszámolásakor történt gondozotti helyváltás után, ez év július elsején kerültek erre a helyre.

A klubfoglalkozás helyszíne:

1021 Budapest, Hűvösvölgyi gyermekotthon, Hűvösvölgyi út 165.

A klubfoglalkozás időpontjai:

A foglalkozásokra négy alkalommal, 2x45 perces időkeretben került sor. Első foglalkozás: 2015.10.01., 17.30-19.00-ig, majd ezután október (egy kivételtől eltekintve) minden hétfőjén ugyanebben az időpontban. Egy alkalommal tömbösített formában két foglalkozást tartottunk.

1. foglalkozás

Időpontja: 2015. október 1. csütörtök, 17.30-19.00-ig, 2x45 perc.

A megvalósítás háttere:

A Hűvösvölgyi Gyermekotthon kiválasztásánál az egyik fontos szempont volt, hogy mindkét célcsoport megfelelő számban volt jelen az intézményben. Az intézet vezetőjével előzetes egyeztetés során, melyben ismertettük a klubfoglalkozás céljait, kiválasztottuk azokat a résztvevőket, kik a meghatározott időpontban jelen tudnak lenni a foglalkozásokon. Miután igen sűrű kötelező programjaik vannak még a délutáni órákban is, kimenőidejüket pedig nem szívesen adják fel, így került sor az időpont

kiválasztására. Leginkább az egy csoportban élő fiatalok tudtak alkalmazkodni ehhez, de más csoportokból is részt tudtak venni a foglalkozásokon. 6-8 fővel tudtuk rendszeresen megtartani a foglalkozást. A gyermekükkel együttes elhelyezésben részesülő anyák mindig jelen voltak az intézményben ebben az időpontban, és az intézmény vezetője megadta azt a segítséget, hogy erre az időre felügyelet volt biztosítva a többségében 6-9 hónapos gyermekeknek.

Az intézmény vezetőjével egyeztettük, hogy milyen helyiséget szeretnénk a foglalkozásoknak, milyen eszközigényünk van, és kértük segítségét abban, hogy a fiatal felnőttek tudjanak jelen lenni a foglalkozásokon. Az elsőre kiválasztott szoba nem bizonyult megfelelőnek, a másodiktól kezdve egy tágasabb klubszobában tudtuk tartani a foglalkozásokat, ahol szituációs játékokra, mozgásra és kötetlenebb beszélgetésekre is sor kerülhetett. Az intézmény és a csoport vezetőitől minden segítséget megkaptunk a foglalkozások megtartásához.

Foglalkozásainkat a fókuszcsoportos beszélgetésre alapoztuk, az abban hangsúlyosan megjelenő problémákat választottuk a klubfoglalkozás céljai közül.

A foglalkozás dokumentálása érdekében fotókat készítettünk, ugyanakkor ebben a csoportban is volt olyan részt vevő, aki tiltakozott ez ellen, és nem járult hozzá, hogy róla kép készüljön, annak ellenére, hogy felvilágosítottuk őket, hogy csakis a kutatás céljaira használhatók, és semmilyen nyilvánosságot nem kapnak az itt készített képek. Ezt tudomásul vettük, és nem készült róla fotó.

Az első foglalkozás célja:

Első foglalkozásunk témája ugyanaz volt, mint a fiatal korcsoporté. Ezek a fiatalok, fiatal felnőttek különböző ideje nevelkednek a gyermekvédelmi rendszerben, vagy nagykorúak, illetve olyan fiatal anyák, kik gyermeküket egyedül nevelik az intézmény Baba-mama csoportjában. Többségük még nem fejezte be tanulmányait, szakiskolások, de vannak közöttük, akik éppen munkát keresnek. Egy önálló dolgozó van közöttük, de ő is más területen keresne munkát. Ebben a csoportban mindnyájan az önálló életkezdés előtt állnak, vagy éppen most kezdték el, azonban tudatosan még nem mindenki foglalkozik a kérdéskörrel, de van közöttük, aki még nem fejezte be az általános iskolát sem. A résztvevők közel fele viszont a munkakeresést, az önálló életkezdést tekinti legfontosabb célkitűzésnek, és szinte mindegyik résztvevő előtt tornyosul az a tudat, hogy életkoruk miatt nemsokára a biztonságot nyújtó intézményt is el kell hagyniuk. Némelyiküknek van párkapcsolata, többen különböző párkapcsolati problémát is megéltek, de vannak, akik éppen próbálgatják, milyen is lehet valakivel összetartozni. A gyermekes anyák megtapasztalták, mennyire megváltozott az életük azáltal, hogy gyermekük született. Jelenlegi életüket leginkább ez tölti ki. Többségüknek nincsenek konkrét elképzeléseik a munkáról, a lehetőségeikről, képességeikről. Mindenképp fontosnak tartottunk egy olyan foglalkozást, ahol önismereti tréninggel, a pályaválasztáshoz, a megfelelő munka kiválasztásához segítő beszélgetéssel járulunk hozzá. Ehhez múltjuk, jelenük és elképzelésük megismerését, arról alkotott képüket fogalmaztuk meg közösen.

Ebben a kontextusban az első foglalkozás céljai a következők:

- Élethelyzetük értelmezésében történő segítségnyújtás, olyan gyakorlati példák beemelásával, amelyeket saját helyzetükkel tudnak azonosítani. Amennyiben ismerősnek tűnik számukra a helyzet, jobban tudnak egymásra figyelni, kezdeti szorongásuk, bizalmatlanságuk oldódik.
- Problémáikról, konfliktushelyzeteikről nyíltan tudjanak beszélni, amelyben segítséget nyújt, hogy nagyon sok esetben hasonló helyzetben vannak, mindnyájan megélik nehéz és problémás élethelyzeteket, ezek feltárásával egymásnak is tudnak támogatást, megértést biztosítani.
- Önismeretük feltárása, az önismeret fontossága, értelmezése annak érdekében, hogy pályaválasztásaikat, életcéljaikat ennek ismertetében keressék, reális és elérhető célokat tűzzenek ki maguk elé.

A foglalkozás eszközigénye:

- tollak
- színes ceruzák
- fénymásolt lap, melyen egy fa köré rendezve különböző ábrákon kellett magukat elhelyezni (melléklet ugyanaz, mint a fiatal korcsoport 1. sz.)

Az első foglalkozás óraterve:

- Bemutatkozás, a klubfoglalkozás céljának, témájának ismertetése.
- A fénymásolt lap ismertetése, a feladat pontosítása, majd annak önálló kitöltése.
- A kitöltés után három témakörben a múltjukról, jelenükről és jövőjükéről alkotott önképük megbeszélése, annak értelmezése, az abban keletkezett problémák, konfliktusok észlelése, lehetőség szerint ezek csatolása a rajz alapján elképzelt önismeretükhöz.
- Tapasztalatok megbeszélése: az önismeret fontossága, jelentősége a későbbi életük, pályaválasztásuk, családról alkotott elképzeléseik szempontjából.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

Feltűnő volt a két csoport hozzáállása, a résztvevők aktivitása közötti különbség a foglalkozáson. Itt nem kellett megküzdeni a figyelmükért, igen fegyelmezetten és kíváncsian álltak a feladatok elé, bár a gyermekes anyák kissé nehezményezték, hogy

nem lehetnek együtt ez időben a gyermekeikkel. A feladatot is könnyebben értelmezték, és nem jelentett nehézséget számukra annak megoldása. A múltbeli képük jelentősen eltér a fiatalabb korosztályétól. Egy kivételtől eltekintve a legrosszabb helyzetben látták magukat, majdnem minden esetben a „padlón voltam” kifejezés jelent meg, vagy félelemmel teli, nagyon nehéz helyzetben érezték magukat. Mindegyik résztvevő mögött súlyos családi vagy párkapcsolati probléma húzódik meg, van közöttük, aki drogproblémával küzdött, jelenleg is házi őrizetben van. Megélt konfliktushelyzeteikről önállóan nem szívesen beszélnek, csak abban az esetben, ha egymástól utalást kapnak erre, vagy csatlakozni tudnak a másik által elmondott múltbeli párkapcsolati, családi konfliktushelyzetére. Ebben segítően lépnek fel egymás mellett, támogatják egymást a problémák feltárásában. Bár a résztvevők között volt olyan, aki nem szívesen vette, hogy az általa nem említett problémát más fogalmazza meg helyette, és nem is szeretett arról beszélni.

Mindnyájan céljaik felé vezető úton látják magukat. Érezhető, a hely biztonságot jelent mindnyájuk számára. Olyannak tekintik, ahonnan lehetőségük lehet a továbblépéshez, céljaik eléréséhez. Természetesen itt is vannak konfliktusaik, de érezhető, hogy ezek kezelve vannak, lakhatásuk megoldottsága érezhető megnyugvást jelent számukra. A fiatal anyák, akik nemrég kerültek át másik intézményből, elég hamar beilleszkedtek, megtalálták segítő nevelőiket, többeknek ismerős társaik is voltak, akikkel előző gondozó helyeikről ismerték egymást. Ez nagyban könnyítette jelenlegi helyzetüket. Szinte minden résztvevő a jelenlegi helyét jól ítéli meg, kifejezetten harmonikusnak és megnyugtatónak érzik jelenlegi gondozási helyüket. Láthatóan jó kapcsolatban vannak a csoportok és az intézmény vezetőivel. Időnként egymás közötti konfliktust lehetett felfedezni.

Az iskola befejezése, elvégzése, vagy a szakma megszerzése mindegyikük számára kitűzött cél. Ugyanakkor ezek a célok nem határozottak, nem konkrétak. Általánosságban fogalmazzák meg a „jó munkahely” találását, ennek meghatározása nem foglalkozást, célt jelent, hanem inkább a bizonytalanság, a jövő lehetőségének egyetlen útjának megfogalmazását. Néhány esetben irreális elképzelések is megfogalmazódnak a jövőjükkel, képességeikkel kapcsolatban, ezt egymást ismerő társaik korrigálták, többször vita alakult ki ez ügyben egymás között, és egymást próbálták meggyőzni, vagy felvilágosítani, miért tartják hibásnak, rossz útnak a megjelölt célt. Itt már megjelenik a saját gyermek (ahol már van, annak felnevelése), saját család iránti igény. Mindnyájan erre szeretnének indulni, de nem tudják sem a pontos célt, sem az úton való járás lehetőségeit.

Egyik utógondozott problémája, hogy a szakmájában nem tud elhelyezkedni, nem talál munkát. Mindegyikük feje felett lebeg a félelem, hogy majd egyszer el kell hagyni az intézményt. Lakásügyben irreális elképzeléseik vannak, a pályázatot gondolják megoldásnak. Tisztában vannak annak kevés esélyével, de reálisan nincs is más út számukra, elképzelni sem tudják, hogyan tudnák ezt más módon megoldani. Egyetlen résztvevőnek van örökölt lakása, számára annak fenntartása jelent gondot a jövőben.

Ebben a csoportban már érzékelhető a jövő iránti aggodalom és szorongás. Már van közöttük olyan, aki megtapasztalta, hogy milyen nehéz munkát szerezni, és e nélkül

önálló életet kezdeni. A gyermekes anyák legfontosabb célja, hogy gyermekük mellett maradhassanak, és felneveljék őket, és párt találjanak ehhez.

2-3. foglalkozás (előző heti elmaradás pótlása)

Időpontja: 2015. 10.12. 17.30-20.30-ig (a három órás foglalkozás közepén 15 perc szünetet tartottunk)

A foglalkozás helyszíne:

A második foglalkozásunkra, az előző tapasztalataiból kiindulva, egy tágasabb klubszobát kértünk az otthon vezetőjétől, hogy foglalkozásunk keretében minél több játékos és figyelmet lekötő tematikus feladatot tudjunk megoldani. Ez érezhetően sikeres volt, ugyanakkor a tömbösített forma nem nyerte el tetszésüket, nehezen volt tartható a két foglalkozás, amiatt, hogy túl későre húzódott át.

A foglalkozáson 6 fő vett részt.

A második, tömbösített foglalkozás céljai:

Ebben a csoportban a jelenlegi dupla foglalkozás keretében önismereti feladatokkal és tréninggel készültünk, hogy a pálya- és munkaválasztáshoz nyújtsunk segítséget.

Második-harmadik foglalkozásunk célja, témája az önismeret, az abból fakadó tapasztalatok, ismeretek visszacsatolása. Az önismeret fontossága a pályaválasztás, munkakeresés szempontjából.

A csoport tagjai speciális élethelyzetükből adódóan (3-an gyermekes kismamák, vagy pályaválasztás előtt állnak, munkakeresők) már belekóstoltak az önálló életkezdés nehézségeibe. Különböző párkapcsolatokat éltek meg, szinte mindegyik jelenleg is párkapcsolatban él, vagy éppen azt keresi, próbálgatja. Nagyon sok konfliktust, ebből adódó nehézséget éltek meg eddigi életükben. Ugyanakkor mindegyikük szeretne önálló életre, gyermeknevelésre is alkalmas pályát, munkát találni.

A foglalkozás menete:

- A foglalkozás keretében egy kétoldalas önismereti tesztet töltöttünk ki (1. sz. melléklet)

Ennek időtartama 10-15 perc volt.

- A kérdőív 4 nagyobb témát ölelt fel, melyeket a foglalkozás további részeiben egyenként elemeztünk, két részre osztva, egy beiktatott szünettel.
- A témák: megadott szempontok szerint kellett jellemezniük magukat, a legjobb és a legrosszabb tulajdonságaikat kellett számsoros skálán elhelyezni, különböző tehetségekre, viselkedési formákra, feladatmegoldó képességekre,

személyes jellemzésekre kellett példákból a magukra jellemzőket kiválasztani, röviden le kellett írni, mit gondol arról, mások milyennek látják őt.

A kérdőív kitöltése után részletesen megbeszéltük az adott válaszokat, majd a saját válaszaik után minden társnak lehetősége volt, hogy mennyire tartja érvényesnek az önjellemzést. A feladatot komolyan vették, őszintén válaszoltak, és társaik jellemzésében is aktívan részt vettek. Több esetben nem esett egybe az önjellemzés a társak jellemzésével. A legtöbb esetben az eltérések azt mutatták, hogy szinte mindegyik résztvevőnek rosszabb a képe önmagáról, mint a társaiknak. Ugyanakkor az is jellemző volt, hogy bizonyos negatív tulajdonságokat nem akartak megosztani velünk, de társaik ezeket kritikusan, de nem túl bántóan felsorolták. Ezek a gyermeknevelés, az együttélés és a konfliktusok kezelése területére vonatkoztak.

Az első, önismereti teszt alapján elsősorban önmagukat tanulási nehézségeik, vagy erősségeik alapján értékelték. Személyes tulajdonságok ritkán merültek fel. Azok közül is leginkább a negatív, valószínűleg másoktól hallott jellemzőket mondták magukra. Pl.: hisztis, nyávogós, hirtelen haragú, bekattan hamar. Az egyik résztvevő, ő a legidősebb a csoportban, (24 éves) értékelte önmagát a személyes tulajdonságai alapján. Többet írtak pozitívként segítőkészségüket.

Minden saját magáról vállalt tulajdonság után a társaikat kérdeztük, ők hogyan látják. Itt megkértük őket, személyes tulajdonságaikat említsék. Társaik mind a jó és a rossznak vélt tulajdonságokat fel tudták sorolni. Érdekes volt, hogy az anyasággal kapcsolatban is voltak értékkitételeik. Volt, akit jó anyának, és volt, akit rossz anyának jellemeztek. Ezeket minden esetben megindokolták, és nem volt ellenvetés a felsorolásokkal kapcsolatban. Jellemzően sokkal több jó tulajdonságot tudtak egymásról felsorolni, mint amennyit magukról írtak. Ezt minden esetben megbeszéltük, és hangsúlyoztuk a pozitív, reális énkép fontos szerepét.

A szünet után megbeszéltük, hogy miért van szükség reális énkép ismeretére, mi a jelentősége az önmagunkról alkotott, valamint a valódi és a reális ismereteknek a személyes életükben, pályaválasztásukban, munkakeresésükben. Végigvettük a pozitív és negatív képességeket, és társítottunk hozzájuk életpályákat, foglalkozásokat. A feladatok alapján végigbeszéltük, kinek milyen pálya lehetne ideális, milyen nehézségeket kell ezért leküzdeni, mit kell tenni ennek eléréséért. Azt is egyenként megbeszéltük, kinek, milyen külső vagy belső segítsége van, hogy a kitűzött céljait elérje. Saját maguk és társaik együttesen vettek részt ebben a személyekre szabott beszélgetésben. Az anyás résztvevők mindegyike a gyermeke felnevelését, normális családi élet biztosítását tartotta a legfontosabbnak. Egy kivételtől eltekintve a többiek számára nem voltak ilyen konkrét és egyértelmű célok, a normális munka megnevezés volt a legkonkrétabb terv. Többen már a munkakeresés fázisában vannak, többségük még tanul. A munkakeresés tanácstalansággal, tájékozatlansággal jár. Nem is az önismeret hiánya a legnagyobb nehézség, hanem a célnélküliség.

A foglalkozás végére elfáradtak, nehezebben kommunikáltak, érezhető volt, hogy megterhelő számukra a munka, tanulás után egy ilyen hosszú foglalkozás. Az anyás szülők pedig már készültek gyermekükhöz. Nem volt módunk más napra tenni, a

közös egyeztetés során ez bizonyult a leginkább járható útnak. Ezért néhány tervezett szituációs játékunkat nem tudtuk megtartani.

3. foglalkozás

Időpontja: 2015. 10.19. 17.30-19.00-ig.

A létszám 6 fő. A résztvevők az előző foglalkozáson is jelen voltak, állandó részvétel alakult ki.

A negyedik foglalkozásunk témája:

A negyedik foglalkozásunk témája a munkavállalás, munkakeresés, álláslehetőségek. Célként jelenik meg, hogy minden egyes résztvevő gondolkodjon el azon, hogy a munkavállalás, a munkaerőpiacon való elhelyezkedés érdekében milyen feladatokat és lépéseket kell megvalósítania ahhoz, hogy a kitűzött céljai megvalósuljanak (iskolai végzettség megszerzése, iskola befejezése, képzés vállalása, munkakeresés, elhelyezkedés).

A munka vállalásával kapcsolatos személyes, jogi, anyagi lehetőségek, következmények. Alapvető munkaügyi, jogi fogalmak tisztázása, mint a munka, bér, fizetés, távmunka, jogtisztá munka, munkaszerződés, munkaköri leírás.

A résztvevők kisebb része tudja, mit dolgozna szívesen a jövőben, milyen munkakört szeretne betölteni, ugyanakkor a célok elérése érdekében egy kivételtől eltekintve még igazán nem tettek semmit. A foglalkozás jó lehetőség volt arra, hogy egyrészt megnézzük, mi a tanult szakmának az erőssége, hol lehet elhelyezkedni ezzel a munkaerőpiacon, illetve motiváltuk a résztvevőket, hogy gyűjtsék össze azokat az ismereteket, elképzeléseiket, információkat, melyek az álmaik, jövőbeli szakmájuk megszerzéséhez, eléréséhez szükségesek.

A negyedik foglalkozás menete:

- A munkakeresés lehetőségei, a munkába állás feltételei, ismereteik a pénzkeresetről, munkáról, hogyan fognának hozzá.
- Négy teljesen különböző típusú fénymásolt álláshirdetés értelmezése, a felmerült fogalmak tisztázása, saját álláshirdetés fogalmazása minden esetben.
- A hirdetésben megfogalmazott munkák nyomán felmerült problémák észlelése, a hirdetés valódisága, azok veszélyeinek észrevétele, értelmezése.
- A munkajogi fogalmak tisztázása, azok jelentősége, szükségessége különböző munkalehetőségeknél, hirdetéseknel, munkavállalásnál.
- A bérek, keresetek kapcsán felmerült pénzügyi alapvető fogalmak tisztázása. Megélhetés, megtakarítás, pénzköltés, pazarlás, felesleges holmi.

A beszélgetés kezdeteként számba vettük, hogy a résztvevők milyen ismeretekkel rendelkeznek arról, hogyan, mi módon kezdjenek neki az álláskeresésnek. Milyen lehetőségeket ismernek saját, vagy más szakmákban történő munkába álláshoz, melyek az első lépések a munkavállaláshoz. Honnan tudnak információkhoz jutni, milyen lehetőségeket ismernek. Legtöbbször nevelőiket említették, mint legbiztosabb segítő formát, kivétel nélkül mindegyikük legelőször tőlük kérne segítséget. Többször az internet, a Facebook lehetőségeit, apróhirdetéseket is megemlítették.

Sort kerítettünk arra, hogy különbséget tegyenek a munka- és a pénzkereseti lehetőségek között. Ez nem volt könnyű számukra, konkrét esetek felvetésével próbáltunk alapfogalmakat tisztázni. Kötetlen beszélgetés során végül fel tudtak sorolni olyan pénzkereseti lehetőségeket, melyeket nem számítanak munkának. Így például: véradást, koldulást, reklámokban szerepelni, statisztának jelentkezni. A beszélgetésben felmerült a prostitúció lehetősége. Erről hosszabb vita bontakozott ki. A gyermekes anyák közül ketten azt képviselték, hogy a gyermekükért mindenre képesek lennének, így a prostitúcióra is. Ennek a fogalmával teljesen tisztában voltak. Többségük semmilyen körülmények között nem tartotta elfogadhatónak ezt a pénzkereseti lehetőséget, és abban egységesek voltak, hogy ez nem a munka kategóriájába tartozik.

A munka számukra a vágyott elfoglaltságot, szakmát, pénzkereseti lehetőséget jelentette. Ezeket gondolkodás nélkül mindegyikük fel tudta sorolni. Meg tudtak különböztetni átmeneti jellegű munkavállalást addig, míg a vágyott szakmát ki nem tanulják. Három résztvevőnek esett egybe a választott és a jelenlegi képzési területe. Volt, aki semmilyen körülmények között nem kíván a jelenleg tanult szakmájában elhelyezkedni, és volt, akinek láthatóan nem voltak reális elképzelései saját képességeiről és álmairól.

A beszélgetés során kértük őket, nevezzenek meg olyan foglalkozásokat, munkákat, melyeket semmilyen körülmények között nem vállalnának el. Mindegyikük meg tudott nevezni legalább egyet, melyek megítélésünk szerint összhangban voltak az általunk megismert habitusukkal. A nem vállalt munkák mindegyike a vélt saját gyengeségeiből fakadt. Így, aki rossz volt informatikából, semmiképp nem lenne informatikus. Aki a prostitúciót is elutasította, nem lenne sztriptíztáncos. Érdekes volt minden esetben ezek indoklása. Sok munkát valóban a habitusuk miatt utasítanak el, de több esetben az előítéletek is megjelentek az el nem fogadásban. Morális ellenvetések a prostitúcióval, sztriptíztáncossal, és érdekes módon a pincérrel kapcsolatban is megjelentek. A pincérkedést a lányok közül néhányan olyan foglalkozásnak látták, ahol magukat mutogatni kell, és olyan ruhákban kellene járniuk, melyeket nem szívesen viselnének, azaz ezt is társították a prostitúció bizonyos formájához.

A kötetlen beszélgetést segítették a fénymásolt álláshirdetések. (2. sz. mellékletként csatolva, a szövegben említett sorrendben)

Minden egyes álláshirdetést egyenként beszéltünk meg. Legelőször el kellett olvasni a hirdetést, majd az volt a kérdés, ő elvállalná-e azt a munkát, ha igen miért, ha nem, miért. A hirdetések során felmerülő értelmezések adtak lehetőséget, hogy a foglalkozás

céljának megfelelően tisztázzuk az álláskeresésnél, azaz a munkakeresésnél és -vállalásnál milyen szempontokat kell leginkább szem előtt tartani, milyen típusú munkák, melyeket személy szerint elvállalnának és melyeket soha. Hol vannak azok a buktatók, problémák, melyekre minden munka elkezdéskor, vállalásakor figyelniük kell, milyen alapvető fogalmakkal kell tisztában lenniük a munkavállalás során.

Az első hirdetés egy kopasz hajvágáshoz keresett női modelleket. Ennek során tisztáztuk, hogy ez pénzkereseti lehetőség, egyszeri alkalom, és következményei vannak.

Mindegyikük számára kedvezőnek tűnt, mert igen magas, 100 ezer Ft-ot jelölt meg díjazásként. Mindegyikük elvállalta volna azonnal. Később végigbeszéltük ennek következményeit, és hogy annak tudatában is vállalnák-e. Nem tartották olyan súlyúnak a következményeket, hogy visszaléptek volna, mivel ezért az összegért azok megérték volna nekik.

A második hirdetés: „Munkát keresek” címet viselte, amit olyan szempontból elemeztünk, hogy a hirdetés feladója vajon e szöveg alapján talál-e olyan embert, aki tudja, mit is szeretne. Ennek kapcsán elemeztük, hogy egy munkára jelentkezőnek milyen alapvető információkat kell magáról közölnie ahhoz, hogy világos és egyértelmű legyen, milyen munkát, milyen területen, milyen feltételekkel, hol, milyen szakmai végzettséggel és gyakorlattal akar vállalni.

Minden résztvevőt megkértünk, hogy fogalmazza meg saját álláshirdetését. Ez egyedül senkinek nem ment, egyetlen résztvevő tudott néhány alapszót megfogalmazni önállóan, a többi résztvevővel közösen csináltuk meg hirdetésüket.

Tisztáztuk, hogy ilyenkor saját maguk munkaerejét, munkaképességét, szakmáját hirdetik. Hogy egy hirdetés figyelemfelkeltő legyen, különböző megfogalmazási különbségeket, lehetőségeket foglaltunk meg.

A harmadik hirdetés a „Te jelentkeznél erre a munkára?” címet viselte. A résztvevők vegyesen válaszoltak. Leginkább tanácstalanok voltak. A szövegben voltak vonzó megfogalmazások, melyek elterelték figyelmüket, hogy tulajdonképpen milyen munkáról, milyen szakmai tudásról van szó, milyen fizetéssel, mennyi időkeretben, mennyi mennyiségű munkát kellene végezni. Ezeket csak a közös szövegelemzéssel és értelmezéssel vették észre.

A negyedik hirdetés egy valós munkát tartalmazott, olyan fogalmak kerültek elő ezen hirdetés kapcsán, melyek alapvető információkkal bírtak egy valódi munkalehetőség és munkavállalás kapcsán.

A *távmunka* fogalma nem volt teljesen ismeretlen számukra, de vegyesen értelmezték, és volt, akinek teljesen más elképzelései voltak róla. Végül együttesen meg tudták fogalmazni, mit is érthetünk ezen a munka szempontjából.

A *kezdőtőke* fogalmát értették, de nem tudták ez mihez szükséges, milyen munkák lehetnek azok, melyek ezt igénylik. Néhány példával értelmezni tudtuk ezt a fogalmat.

A *munkabér*, *kereset* fogalma világos volt számukra, arra voltunk kíváncsiak, mekkora összegeket tartanak jól megfizetettnek, elegendőnek saját maguk számára. El-

képzeléseik igen reálisak voltak, bár nem mindenki tudott számot mondani. A heti 15-20 ezer, havi 60-80 ezer Ft. számukra a jól megfizetett kategóriába tartozik.

A *jogtiszta munka*(hirdetésben szerepelt) nem volt világos számukra. A foglalkozásvezetők kezdő segítségével végül meg tudtak nevezni több dolgot, amit ez a fogalom takar. A legelső a bejelentett munka volt. Majd a beszélgetés, a segítség folyamán maguk is felsorolták, mi tartozik a jogtiszta munkához, és miért fontosak ezek a munkavállaló szempontjából. A fontosságnál volt, aki meg tudta nevezni, hogy fontos lesz a nyugdíj, a társadalombiztosítás szempontjából. Volt, aki a kölcsön felvétele miatt tartotta fontosnak. A felmerült fogalmakat egyenként végigbeszéltük és értelmeztük. Mit jelent a bejelentés, miért fontos a nyugdíj szempontjából, mit jelent a társadalombiztosítás, a próbaidő, az iskolai végzettség, és a fizetés meghatározása a jogtiszta munka során. Milyen feltételek mellett lehet egy munka jogtiszta, milyen elengedhetetlen kellékei vannak.

Így felmerült a *munkaszerveződés* és a *munkaköri leírás*értelmezése, annak szükségessége. A beszélgetés során példákon mutattuk meg, milyen problémák adódhatnak, ha ez a két elengedhetetlen feltétel nem áll a munkavállaló rendelkezésére. A beszélgetés során arra a végkövetkeztetésre jutottunk, hogy alapvető érdekük, hogy mindig jogtiszta munkát vállaljanak, és milyen veszélyek rejlenek abban, ha nem ilyen körülmények között állnak munkába.

A foglalkozás végkövetkeztetése volt, hogy a munka világából nagyon keveset ismernek, miközben már konkrét munkakeresők vannak közöttük, és többüknek hamarosan ezzel a problémával kell szembe nézniük. Sokkal több ismerettel és tudással kellene rendelkezniük ahhoz, hogy munkába állásuk kapcsán elkerüljék a rájuk leselkedő veszélyeket alapvető ismereteik hiányában.

4. foglalkozás

Időpontja:2015. 10.26. 17.30-19.00-ig.

Alétszám szintén 6 fő.

Az ötödik foglalkozásunk célja, témája:

Ötödik, egyben utolsó foglalkozásunk témája az előző problémakörben felvetett munka- és álláskereséssel kapcsolatosan az önéletrajz, a motivációs levél, a szakmai önéletrajz fogalmainak megbeszélése, legfontosabb elemeinek rögzítése, gyakorlati kipróbálás. Ehhez kapcsolódóan az állásinterjú, az azzal kapcsolatos tartalmi elemek megbeszélése, fogalmak tisztázása.

Célként jelenik meg, hogy minden egyes résztvevő legyen azzal tisztában, hogy az álláskeresés során milyen konkrét ismeretek, lépések szükségesek ahhoz, hogy eséllyel versenyezzenek egy olyan munkaerőpiacon, ahol többen vannak egy időben, akik munkát remélnek, mint amennyien megkaphatják a kiszemelt lehetőséget. Legyenek

azzal tisztában, hogy a munkaerőpiacon való elhelyezkedés érdekében milyen feladatokat és lépéseket kell megvalósítaniuk, melyek a mindennapos, ehhez kapcsolódó ismeretek.

Az ötödik foglalkozás óraterve:

- Legelőször a kitűzött témákhoz kapcsolódó kötetlen beszélgetés keretében az önéletrajz szükségességéről, tartalmi, formai elemeinek követelményéről, ezeknek általános szabályairól beszélgettünk.
- A beszélgetés eredményeként a kiosztott papírlapon mindenkinek el kellett készítenie saját önéletrajzát.
- Az elkészült önéletrajzot követően átbeszéltük annak a munkaadóhoz való eljuttatásnak lehetőségeit (személyesen, levélben, e-mailben), azok előnyeit és hátrányait; továbbá az önéletrajz elküldésének alapszabályait.
- Az állásinterjú fogalmának tisztázása, annak jelentősége a személyes találkozás szempontjából a munkaadóval.
- A hatékony bemutatkozó beszélgetés technikája, célja, a bemutatkozás, a beszélgetés, mint lehetőség.
- Felvételi interjú célja, előkészítése (cégismeret), felkészülés a felvételi interjú gyakorlására az alábbi kérdések megválaszolásával, mint pl.: Beszéljen magáról! Miért kíván az adott munkakörben dolgozni? Végzett-e korábban ilyen jellegű munkát? Milyen fizetést szeretne? Mikortól tudna munkába állni?
- Az állásinterjún való megjelenés, öltözködés, első benyomás, kapcsolat-teremtés jelentősége. Utalás előző foglalkozásunkból az önérvényesítő kommunikáció jelentőségére.

A foglalkozás megvalósítása, tapasztalatok összegzése:

Előző foglalkozásunk alapján következtettünk arra, hogy ez a téma is fontos lesz a résztvevők számára, és szívesen vesznek részt a beszélgetésekben és a feladatok megoldásában. Általános tapasztalat volt végig, hogy az utógondozotti csoporttal mindig könnyebben és konfliktusok, nehézségek nélkül tudtuk a foglalkozást mederben tartani, ritkán merültek fel olyan problémák, melyek akadályozták volna a foglalkozást. A résztvevők sohasem azonos aktivitással vettek részt, itt, az utolsó foglalkozáson a kezdetben szinte csak passzív résztvevők is valamilyen formában aktívabbak lettek, minden feladatban közreműködtek.

Az önéletrajz alapvető elemeit, szükségességét kötetlen beszélgetés formájában beszéltük végig. Többen már rendelkeztek ez ügyben tapasztalatokkal, volt, aki nem ismerte magát a fogalmat sem, és természetesen még soha nem készített. Ugyanakkor nyitottak voltak, és kifejezetten kértük, hogy a tapasztalattal bírók adjanak elsőbbséget

a fogalommal ismerkedőknek, hogy mit jelent, miért lehet erre szükség, és mit kell tartalmaznia, hogyan kell formailag és tartalmilag jó önéletrajzot készíteni. A beszélgetésben meg tudták fogalmazni, hogy nyilván alapadatokat kell tartalmaznia önmagukról, iskolai végzettségükről, szakképesítésükről. Azt is megfogalmazták, hogy azt kell tartalmaznia, amiben jók, amihez értenek, amiben jobbak lehetnek, mint mások, akik az adott feladatra jelentkeznek. Erre példákat kértünk tőlük, és segítséggel önismeretüket, jó képességeiket kértük megfogalmazni, amit egy elképzelt, vagy már konkrétan vágyott munkához kell majd igénybe venniük. Ez alapján néha korrigálták egymást, nem fogadták el azokat a hangsúlyokat, melyeket nem tartottak érvényesnek társuknál. Ez mind pozitív, mind negatív értelemben észrevételezték. A legszembe-tűnőbb, hogy kevés pozitív tulajdonságot tudnak magukról felsorolni még abban az esetben is, ha már kitűzött foglalkozásra, vagy munkára vágnak.

A beszélgetésben a motivációs levél, a szakmai önéletrajz fogalmát is megtárgyaltuk, jelentőségét, célját, tartalmi elemeit megbeszéltük.

A legnagyobb problémát a motivációs levél jelentette. Érzékelhető volt, hogy a motiváció fogalma nemcsak azért jelent nehézséget számukra, mert nem ismerik, hanem nincsenek alapvető motivációik egy-egy munka vagy szakma elvégzéséhez. Vannak álomfoglalkozások számukra, de ezeket nem tartják reálisan elérhető célnak, mert iskolai végzettségük, jelenleg tanult szakmájuk nem egyezik ezzel. Néhányan rendelkeztek a lehetőségeiknek és jelenlegi tanulmányuknak, végzettségüknek megfelelő céllal (2 fő).

E téma befejezéseként mindenkinek el kellett készítenie saját életrajzát. A társaság fele önállóan meg tudta oldani a beszélgetés után, a másik fele segítséggel ugyan, de elkészítette. Ezeket egyenként elemeztük, végigbeszéltük pozitív oldalát és esetleges hiányosságát az életrajzuknak.

A következő részben kötetlen beszélgetés keretében arra kerestünk választ, ezt hogyan, mi módon juttatják el a munkaadóhoz, melyek az általános szabályai az eljuttatásnak. Megbeszéltük, hogy milyen lehetőségeik és esélyeik vannak, ha elektronikuson, ha személyesen juttatják el, milyen hátrányokat jelenthet, ha csak egy megszokott, elektronikus levél formájában kerül a munkaadóhoz. Néhány példán keresztül érzékeltetni szeretnénk volna, hogy bizonyos munkahelyekre hányan jelentkezhetnek, hány levél juthat el a döntéshozóhoz, hogyan lehetne ráerősíteni ilyen esetekben, mikor lehet olyan életrajzot készíteni, ami kitűnik, és figyelemre méltó.

Az állásinterjú bemutatására azt a résztvevőt kértük, aki már került ilyen helyzetbe. Vele elejétől végéig elmeséltettük, mi történt, hogyan ment be, hogyan köszönt, hogyan fogadták, mit kérdeztek tőle. Majd megbeszéltük az állásinterjúk eredményességének lehetőségeit, milyen tényezők befolyásolhatják a jelentkező és az interjúzó között zajló kommunikáció pozitív végeredményét. Sorra vettük azokat a tényezőket, amelyek egy ilyen helyzetben jelentőséggel bírnak. Kértük, maguk sorolják ezeket. Szinte minden tényezőt fel tudtak sorolni. Azaz: első benyomás, öltözködés, köszönés, kézfogás, kommunikációs képesség, megfelelő kontaktus az interjúvolóval.

A következő szituációs játékban állásra jelentkező és interjúvoló szerepekben kipróbálhatták egymást. Az elején senki nem vállalkozott munkaadónak, azt első játékban a két foglalkozásvezető átvállalta, majd ezután a kezdeti húzódozás után, már

mindegyik szerepet kipróbálták, majd elemezték a szereplők hatékony fellépését, és dönteniük kellett, hogy egy ilyen interjú után az adott munkakörbe felvették volna-e. Ezek nem minden esetben voltak reális értékelések, de meg tudták fogalmazni, hogy kinek, miben kellett volna máshogyan hangsúlyoznia dolgokat, mi volt a gond a köszönéssel, a kapcsolatfelvétellel. A pozitívumokat is értékelni tudták. Ismét visszatoltunk az önérvényesítő kommunikáció jelentőségére és szerepére.

Az állásinterjún való megjelenésről, öltözködésről beszélgettünk még kötetlenül. Először csak azt tudták megfogalmazni, hogy nem lehet feltűnő, kívárgott, mini ruhában megjelenni, ezt maguktól mondták. Majd különböző munkákat jelöltünk meg, és arra kértük őket, írják le, oda hogyan öltöznének. Szinte mindig konszenzusra jutottak, hogy milyen típusú munkához, milyen lehetséges öltözködési forma szükséges.

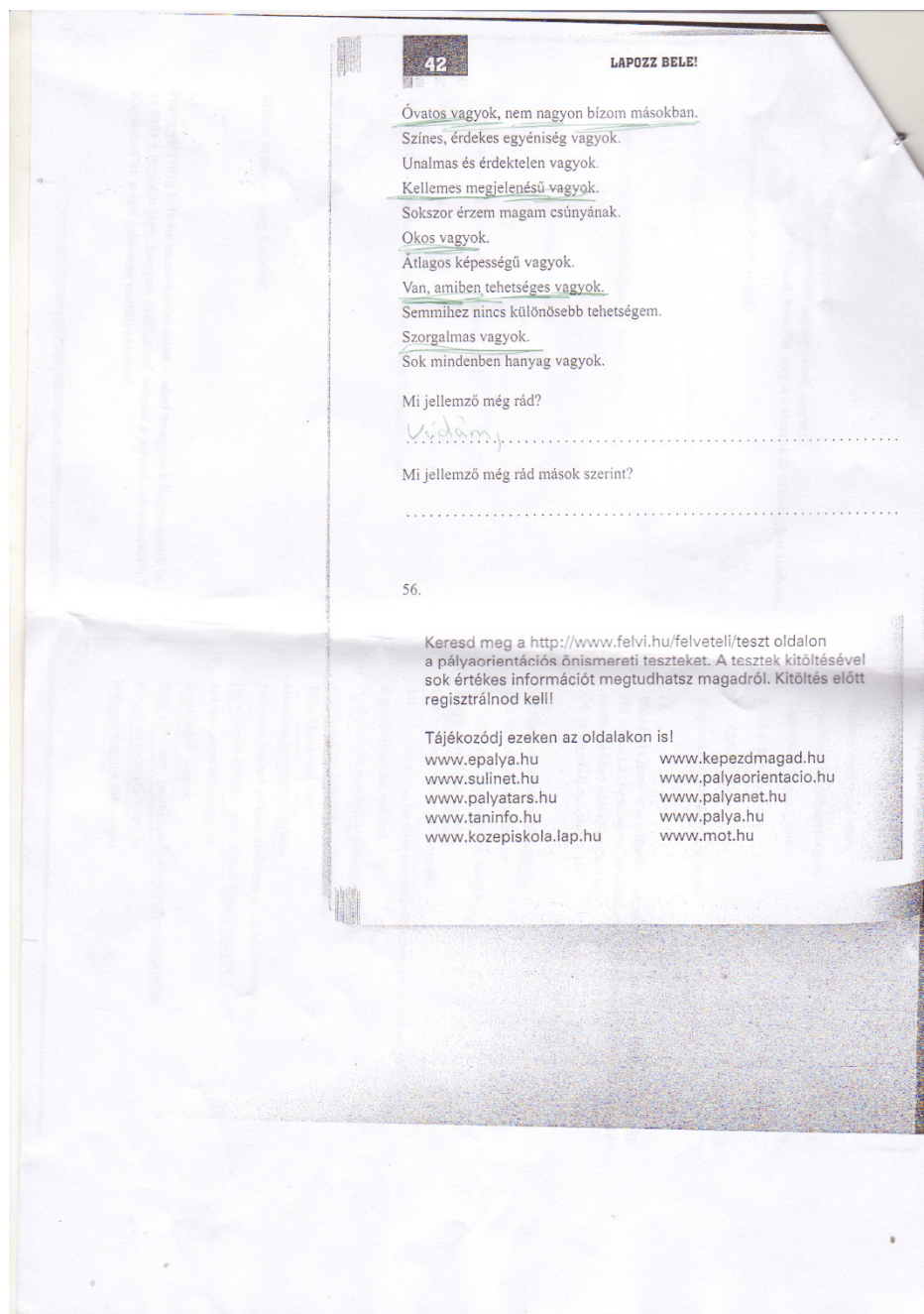
A higiéné jelentősége is szóba került ez alkalommal. Tisztáztuk, mit jelent számukra a személyes higiéné, mit éreznek ehhez tartozónak jelen esetben. A tisztaság, mosott haj, ápoltság, tiszta ruha minden esetben említésre kerül. A kozmetikumok használata, azok milyensége és jelentősége is szóba került. Mindnyájan hangsúlyozták, ilyenkor mindenképp szolid és nem kihívó arcfestés, illat szükséges.

Érdekes volt megfigyelni, hogy bár a kötetlen beszélgetés során tisztáztuk, hogy az álláskeresés keretében a munkabért mindig tisztázni kell, ez esetben egyik résztvevő sem kérdezett rá a lehetséges fizetésre.

A beszélgetés és a szituációs játékok a foglalkozás végére egy oldott hangulatot teremtettek, kifejezetten örültek a témának. Többen megfogalmazták, hogy egy ilyen foglalkozás után nem tudnának önállóan életrajzot készíteni, nevelők segítségét kérnék minden esetben. Mindenképp hasznosnak találták és szívesen vettek benne részt. Mikor bejelentettük, hogy ez volt az utolsó alkalom, sajnálkoztak, ők szívesen vették volna a folytatást.

Úgy gondoljuk, az ötödik foglalkozás után alakult ki közöttünk az a bizalmi viszony, amiben megnyíltak, szívesen jöttek. A végére szinte minden résztvevő feloldódott, és a kezdetben teljesen passzív résztvevők is kicsit megnyíltak, fontosnak tartották ezeket a találkozásokat. Ebben a csoportban a munkakereséshez, az ahhoz kapcsolódó fogalmakkal való ismerkedést kifejezetten hasznosnak találták, ezt jelezték is a foglalkozásvezetők számára. Ezeket a klubfoglalkozásokat folytatásra érdemesnek találjuk, most indult el egy olyan folyamat, melyben világossá vált, hogy a résztvevőknek elemi szükséglete van az ilyen típusú együttes gondolkodásra, a program indulásakor megfogalmazott célok megvalósítása érdekében.

LAPÖZS BELÉ!		LAPÖZS BELÉ!	
53.	a)	Tébeli tájékozódásom:	1 2 3 4 5
Mennyire ismered önmagad?		Nyelvi kifejezőképességem:	1 2 3 4 5
Értékeld magad a megadott szempontok szerint!		Számolási képességem:	1 2 3 4 5
Ha elkészültél a kitöltéssel, beszéld meg a válaszokat néhány barátoddal, ismerősséddel!		Fizikai teherbírási képességem:	1 2 3 4 5
Ök is ugyanígy látnak téged?		Kézességem:	1 2 3 4 5
Sorold fel azokat a képességeidet, amelyekben jó vagy!		Kapcsolatteremtő képességem:	1 2 3 4 5
Sorold fel azokat a képességeidet, amelyekben gyengébb vagy!		c)	
Írd le, melyek a jó tulajdonságaid!		Írd le azokat az állításokat, amelyek szerinted jellemzőek rád!	
Írd le, melyek a kevésbé jó tulajdonságaid!		Ha végeztél, beszéljess az aláhúzott tulajdonságokról a barátoddal, ismerősséddel!	
Ha munkát keresnél, mely tulajdonságaidat hangsúlyoznád?		Ök is úgy látják, ahogy te?	
Miben vagy sikeres?		Álmódó, természetjáró vagyok.	
Miben szeretnél még fejlődni?		Sok és értékes ötletem van.	
b)		Mindent nagyon alaposan csinálok.	
Ha egyből át kellene osztályozni adnod, ahol az egyes a legrosszabb és az ötös a legjobb jegy, hogyan értékelnéd magad a következő témákban?		Kicsit aporolékos vagyok.	
Kattintázd be a rád jellemző osztályozásokat!		Barátságos természetű vagyok.	
		Inkább magamra forduló természetem van, nem osztom meg a gondolataimat másokkal.	
		Nyílt, közlekedő kifejező forduló vagyok.	
		Látározatlan haladok a céljaim felé.	
		Erős akaratom van.	
		Hamar elbizonytalanodom.	
		Nehézzen tudniuk mások elvárásait a szándékaimról.	
		Ha valami eldöntöttem, abban kitartó vagyok.	
		Sok mindent felbontok.	
		Segítéskész vagyok.	
		Nem szeretem, ha mások beszéljenek a dolgaimból.	
		Vidván természetű vagyok.	
		Sokszor vagyok lehangolt.	

2. sz. melléklet: 1-3-ig terjedő álláshirdetés

59. **Próbihirdetés**
Te jelentkeznél erre a munkára?

Kopasz hajvágáshoz keresek női modelleket. Előny a csinos arc és a hosszú haj. A hajvágás egy fotóstúdióban zajlik, amiről videofelvétel készül. A munka során a hosszú hajból egy-két kopasz elemet tartalmazó extrém frizurát vágunk. Az elkészült frizurák nem utcai hajviseletek. A munka végére a modell kopasz lesz. Fizetés: 100 000 Ft. Jelentkezni fényképes e-mailben a fodraszjozsi@memonet.hu e-mail címen lehet.

84. **Olvas** a véleményed róla? Lehetne ezt kicsit rövidebben is megírni? Te mit hagynál ki vagy írnál másképp?

Munkát keresek!

Elhelyezkednék büfében, kávézóban, étkezdében, konyhán, tálalóként, pultosként, szakács mellé kisegítőnek. Imádok és tudok is főzni, szeretem a tisztaságot, a rendet, gyorsan dolgozom, szeretem a szép tálalást, a kiszolgálást, a vendégekkel történő kapcsolatteremtést, gyorsan tanulok. Bizalomért bizalmat adok! 44 éves komoly, értelmes, megbízható, szorgalmas, magamra és a környezetemre is igényes nő vagyok. Semmilyen káros szenvedélyem nincs!

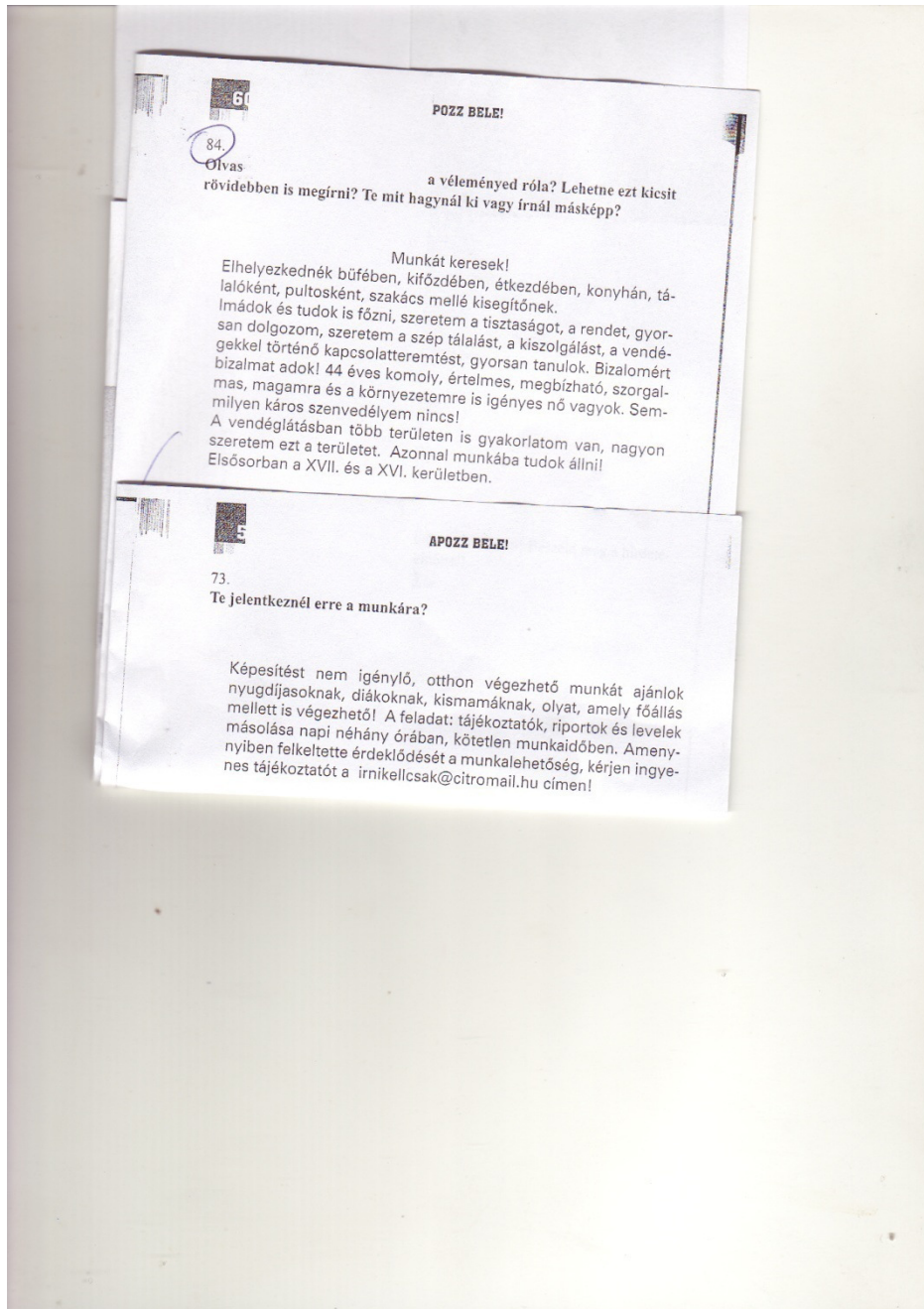
A vendéglátásban több területen is gyakorlatom van, nagyon szeretem ezt a területet. Azonnal munkába tudok állni! Elsősorban a XVII. és a XVI. kerületben.

61. **Próbihirdetés**
Te jelentkeznél erre a hirdetésre?

Otthon végezhető távmunka annak, akinek van néhány óra szabadideje. Nincs szükség kezdő tőkére, csak internetre és minimális számítógépes ismeretre, szorgalomra, kitartásra. Heti kereset: akár 15-20 ezer forint is lehet. Jogtisztta munka. Bővebb információért küldj egy e-mailt a következő címre: jomunka@citromail.hu

Milyen feltételei vannak a munkának? *adatok hiányában*

4-5. hirdetések

Tapasztalatok összegzése

- Hiányoznak az intézményen belüli külső és belső önálló életre felkészítő programok, pedig igény lenne rá a célcsoport részéről, különös tekintettel a 14-18 év közötti fiatalok esetében.
- A tapasztalat alapján már a kisiskolásokat is be kellene vonni a programba az életkoruknak megfelelő játékok, feladatok alkalmazásával, illetve életkornak megfelelő mennyiségű információ, részismeret átadásával.
- A célcsoport esetében hiányzik a tudatos pályaválasztás, amihez a pályorientációs szolgáltatás hiánya is társul.
- A tervezés nem vagy csak részlegesen jelenik meg a célcsoportnál (pl.: álláskeresés, munkavállalás, pénzgazdálkodás, megtakarítás, szabadidő hasznos eltöltése, családtervezés).
- Hiányoznak a vegyes korosztály bevonásával megvalósuló programok, miközben a tapasztalatok azt mutatják, hogy jól működnek, és az eltérő korcsoport kiegészíti egymást.
- Az adott célcsoport ismereteire, képességeire, készségeire kell szabni a programokat, ezen célcsoport tudásbeli lemaradásával szükséges számolni.
- Fontos a gyermekek és fiatalok meghallgatása és olyan nyelvezet megválasztása a velük való munka során, amelyek a fiatalok nyelvén szólítják meg őket, ezzel könnyítve az értelmezést is és kifejezniazt, hogy fontos szerepük van az önálló felnőtté válásban, tehát ez nem egy olyan folyamat, amelynek passzív szereplői, vagy áldozatai, hanem éppen ellenkezőleg, főszereplői.
- Probléma, hogy a gyermekek, fiatalok számtalan iskolai kudarccal szembesültek már a hagyományos oktatási rendszerben. Olyan programokra van szükség, amelyek a célcsoport igényeire alapoznak, és a feladatok teljesítése sikert nyújt a gyermekek és fiatalok számára, és ez által az önbizalmuk is növekszik.
- Problémát jelent, hogy a feldolgozott témakörök kapcsán a pénzgazdálkodás terén rendelkezett a célcsoport a legkevesebb információval és gyakorlati tapasztalattal. A foglalkozások, a programok sikerességének az alapja, hogy a célcsoport konkrét példával, személyes tapasztalattal rendelkezzen, mert csak ez által lehet őket motiválásra, ötletelésre, gondolkodásra, odafigyelésre sarkallni.

- Az oktatási rendszer és a programok hiányossága általában, hogy a hagyományos iskolai előadás formájában kívánja átadni az ismeretet a célcsoportnak az önálló életre nevelés területén is, nem pedig projekt-módszerrel, interaktív feladatokkal. A szituációs, interaktív játékok nagy előnye, hogy fenntartja a célcsoport figyelmét, aktivizál és az élménypedagógia elemeit használva könnyebben rögzül az információ és mindemellett jó hangulatot teremt.
- Az önálló életre nevelő programok sikerességéhez hozzátartozik a támogató környezet biztosítása. A pozitív légkör kialakításához szükséges egy kiscsoportos klubszoba és a célcsoporttal foglalkozó szakember pozitív beállítottsága a programok célja iránt, aki ráhangolja a programra a fiatalokat.
- Probléma, hogy a gyermekek és fiatalok többségének nincs konkrét hasznos, aktivizáló, tudatos hobbi, ezáltal szabadidejükben kallódnak, illetve lefoglaltságuk hiányában könnyebben kerülnek rossz társaságba, konfliktusba társaikkal.
- Mindenki által elérhető, szervezett szabadidős programok bővítésére lenne szükség az intézményen belül és kívül egyaránt.
- A passzív szabadidős tevékenységek helyett a célcsoporttal foglalkozó szakembereknek az aktív tevékenységeket kellene szorgalmazniuk.
- Az iskola, a lakásotthon, a gyermekotthon és a nevelőszülő napirendje és házirendje elősegíti a személyes és környezeti higiénés feladatok, tevékenységek megismerését, alkalmazását, de a rendszerességhez, a folyamatossághoz, a szokásrendszerre váláshoz már a korai életkortól kezdődően preventív jelleggel nagyobb hangsúlyt kellene helyezni.
- A konfliktuskezelési technikák hiánya nagyon szembetűnő.
- Iskolai környezetben leginkább egyéni feladatokat kapnak a tanulók és a csoportos munka korlátozott mértékben van jelen. Az önálló életre felkészítés csoportos munkamódszerrel sokkal inkább segíti a kitűzött cél megvalósítást, mint az egyéni foglalkozás.
- A klubszorozatok tapasztalatai szerint a fiatalok többségének nincsenek konkrét elképzeléseik a munkáról, a lehetőségeikről, képességeikről, általában önmagukról, sokszor a múlt is feldolgozatlan, különösen a családban történt negatív események. Mindenképp fontosnak tartanánk olyan foglalkozásokat, ahol önismereti tréninggel, a pályaválasztáshoz, a megfelelő munka kiválasztásához segítő beszélgetéssel járulnának a szakemberek hozzá. Ehhez múltjuk, jelenük és elképzelésük megismerését, arról alkotott képüket szükséges közösen megfogalmazni.

- A jövőt illetően az iskola befejezése, elvégzése, vagy a szakma megszerzése mindegyikük számára kitűzött cél. Ugyanakkor ezek a célok nem határozottak, nem konkrétak. Általánosságban fogalmazzák meg a „jó munkahely” találását, ennek meghatározása nem foglalkozást, célt jelent, hanem inkább a bizonytalanság, a jövő lehetőségének egyetlen útjának artikulálását. Néhány esetben irreális elképzelések is megfogalmazódnak a jövőjükkel, képességeikkel kapcsolatban.
- A fiatal felnőttek esetében már érzékelhető a jövő iránti aggodalom és szorongás. A gyermekes anyák legfontosabb célja, hogy gyermekük mellett maradhassanak, és felneveljék őket, és ehhez párt találjanak.

Klubsorozataink során azt tapasztaltuk, nagyon nagy szükségük lenne a továbbiakban is hasonló, a klubfoglalkozás célkitűzéseiben megfogalmazott témák feldolgozásában részt venniük, mert elemi igényük van rá. Ha rendszeresen ilyen témájú beszélgetéseken, foglalkozásokon vehetnének részt, sok hasznos ismerettel, a problémáikra reagáló megoldási készletekkel rendelkezhetnének.

SWOT-analízis a felnőtté válás szakszerű támogatásához

Erősségek	Gyengeségek
• Tiszta, gondozott, biztonságos ellátási környezet az intézményes és a nevelőszülői ellátásban. • A szakemberek és a nevelőszülők elvi szinten elkötelezettek a felnőtté válás elősegítésében. • A szakellátás dolgozói és a nevelőszülők nyitottak az új kezdeményezésekre, újítások alkalmazására, problémák kezelésére. • A témák kidolgozásában a gyermekvédelmi gondozásban élő gyermekeknek és fiatal felnőtteknek is szerepe van. • A gyermekvédelmi gondozásban élő gyermekek és fiatal felnőttek, valamint a témával foglalkozó szakemberek, külső civil szervezetek képviselői közötti kapcsolat jól alakítható, könnyű egy támogató, bizalmi alapon működő, őszinte kapcsolatot kiépíteni. • Nyitott a külső szereplők, szervezetek és programok bevonására a szükséges lehetőségek miatt.	• Az önálló életre való felkészítésben mind a szakemberek, mind az ellátottak számára az oktatási anyagok (könyvek, filmek), szakmai információk korlátozottan állnak rendelkezésére. • A felnőtté válás és az önállóság kérdése nem kellő hangsúllyal jelenik meg a szakmai programokban és a szakmai tevékenységben vagy működésben. • A gyermekek és fiatal felnőttek egészséggel, egészséges életmóddal, általában az önálló élet színtereivel kapcsolatos ismeretei hiányosak, a meglévők pedig felszínesek, valamint pontosításra szorulnak. Sokszor olyan alapvető fogalmak nem ismertek, mint a szabadidő vagy a tisztálkodás. • Az intézményes ellátásban nincsenek olyan belső vagy kívülről érkező programok, amelyek megfelelő mennyiségű és minőségű információt nyújtanának, és felkeltenék a célcsoport érdeklődését. • A helyi közösség erőforrásai nincsenek kiaknázva. • A szakemberek szemlélete és az alkalmazott módszerek nem mindig megfelelőek. • A szakellátó helyek a témában sem az elsődleges célcsoportot (gyermekek és fiatal felnőttek),

	sem a másodlagos célcsoportot (vér szerinti családot) nem kezeli partnerként. • Széles körű társadalmi edukációs tevékenység nem társul a téma elmélyítéséhez. • Az ellátottak kezdeményezőkézsége saját szabadidős programjaik tekintetében nagyon alacsony. • A vér szerinti családtagok és a nem szakellátásban érintett formális szereplők kevésbé vesznek részt a gyermekek és fiatal felnőttek életét meghatározó fontos döntések meghozatalában. • Az iskola tovább mélyíti a problémákat, adekvát segítséget nem nyújt a célcsoport számára pl.: a pályaválasztás, tehetséggondozás területén vagy az egészségnevelés terén. • A pénz fogalma esetleges, a jövőkép torz vagy irreális elképzelésekre épül, amelyek korrekciója szakmai segítségre szorul.
Lehetőségek	Veszélyek
• Társszakmák, közösségi erőforrások és vér szerinti családtagok aktív bevonása. • Fiatal életkorban szisztematikus és tematikus foglalkozásokra épülő, spontán és szervezett keretek között megvalósuló tudásátadás beépítése a szakellátó intézmények és nevelőszülők munkájába. • Új oktatási módszerek, információnyújtási módok alkalmazása a téma	• Az önálló életre való felkészülés hiányában a célcsoport társadalmi kirekesztődése fokozottan megjelenik, a társadalmi integráció kerül veszélybe, a jóléti szolgáltatásokon való függőséget alapozza meg a nagykorúak támogatási rendszere, mely így a szakmai célokat nem tudja teljesíteni. • A szakellátásban érintett szakemberek, nevelőszülők szemlélete nem változik, az

feldolgozásában. • Civil kezdeményezések befogadása a gyermekekkel és fiatal felnőttekkel való célzott munkába. • Szakemberek képzése a témában. • Társadalmi kampány a témában. • Eredmények széles körű terjesztése, jó gyakorlatok, sikertörténetek bemutatása a gyermekvédelemben és a szélesebb nyilvánosság számára.	alkalmazott oktatási módszerek nem követik a gyermekek és fiatal felnőttek igényeit, tudásszintjét. • A vér szerinti család ismeretének bővítéséhez a gyermekvédelmi rendszer, az iskola és annak társadalmi környezete nem tud hozzájárulni.
--	--

Mellékletek

Interjúvázlatok

INTERJÚVÁZLAT

a gyermekvédelmi gondoskodásban élő, 15-18 és 19-25 éves fiatalokkal készülő
interjúhoz

I. Alapadatok és a bekerülés körülményei:

- életkor, bekerülés ideje, bekerülés oka, mennyi időt töltött eddig gondoskodásban,
- gondozóhely-váltások ideje, oka (intézmény vagy nevelőszülő)
- családi háttér (szülők, testvérek, kivel élt, ki nevelte, család társadalmi helyzete, mit tud vérszerinti családjáról),
- szülőkkel való kapcsolat (tart-e kapcsolatot, milyen rendszerességgel, milyen a kapcsolat gyakorisága, minősége), családi devianciák (drog, alkohol, öngyilkosság, bűnözés, prostitúció, bántalmazás)

II. Intézményi és nevelőszülőnél való élet, napi program, belső kapcsolatok:

- hétköznapi elmesélése (napi élet, munkamegosztás a nevelkedési helyen)
- szünet egy napjának elmesélése (pl.: nyári szünet) nyaralás, szabadidős programok,
- ünnepnap elmesélése (karácsony, születésnap)
- ami jó, ami rossz a gyermekotthoni / lakásotthoni életben, illetve a nevelőszülőnél való nevelkedésben
- nevelési attitűdök megítélése (mennyire következetesek, ráhagyóak, szigorúak voltak eddigi nevelői, hogyan tudtak rá hatni, mi volt a hatásos módszer)
- milyenek a szobatársak, lakótársak
- nevelőkkel, nevelőszülőkkel való kapcsolat, egymás közötti kommunikáció, problémák kezelése

III. Iskolai pályafutás, munkavállalás:

Általános iskola

- Tanulmányok: hova járt általános iskolába, hogyan tanult, milyenek voltak az eredmények, voltak-e nehézségek?
- Ki segített a tanulásban?
- Járt-e felzárkóztatásra, korrepetálásra, milyen tárgyból, hova, és milyennek ítéli meg annak hasznosságát?
- Járt-e fejlesztésre, az iskolába vagy nevelési tanácsadóba, milyennek gondolja a hasznosságát?
- Ha voltak bukások miért, milyen tárgyból?
- Milyen kedvenc tárgyai voltak, mit szeretett, miből volt jó?
- Járt-e szakkörre, vagy valamilyen különóra, tehetséggondozásra?
- Járt-e sportolni az iskolába?
- Voltak-e meghatározó pozitív, vagy negatív élményei az általános iskolai tanulmányok során?
- Hogyan viszonyultak hozzá a tanárok, diákok gyermekvédelmi gondoskodási háttére miatt? Volt-e ebből konfliktusa? Hogyan kezelte? Egyáltalán beszélt-e arról, hol és hogyan él?
- Pályaválasztásában segítették, megerősítették döntését, vagy lebeszéltek eredeti terveiről, ki segítette a döntésben?

Középiskola

- Miért választotta az adott középiskolát / szakmát, milyennek találja, szereti-e?
- Ki segít a tanulásban?
- Jelenleg jár-e korrepetálásra, felzárkóztatásra, ha igen, milyen tárgyakból?
- Tanulmányi eredményeit milyennek ítéli, elégedett-e vele, sokat tanul, megtesz mindent, vagy nem foglalkozik vele, csak annyira érdekli, hogy ne bukjon meg, vagy az sem érdekli?
- Hogyan viszonyulnak hozzá a tanárok, diákok gyermekvédelmi gondoskodási háttére miatt? Volt-e, van-e ebből konfliktusa? Hogyan kezeli ezeket a helyzeteket? Egyáltalán beszél-e arról, hol és hogyan él?
- Voltak-e meghatározó pozitív, vagy negatív élményei az eddigi középfokú tanulmányai során?

Felsőoktatás

- Miért választotta az adott szakot, milyennek találja, szereti-e?
- Ki segít a tanulásban?
- Tanulmányi eredményeit milyennek ítéli, elégedett-e vele, sokat tanul, megtesz mindent, vagy nem foglalkozik vele, csak annyira érdekli, hogy ne bukjon meg, vagy az sem érdekli?
- Hogyan viszonyulnak hozzá a tanárok, diákok gyermekvédelmi gondoskodási háttere miatt? Volt-e, van-e ebből konfliktusa? Hogyan kezeli ezeket a helyzeteket? Egyáltalán beszél-e arról, hol és hogyan él?
- Voltak-e meghatározó pozitív, vagy negatív élményei az eddigi felsőfokú tanulmányai során?

Dolgozók, álláskereső

- Hogyan talált munkát, milyen a munkája, vannak-e nehézségei a munkavégzés során?
- Ha álláskereső, hogyan keres munkát, ki segít neki, mik a technikái?

IV. Külső világ, kapcsolatok:

- Mennyire nyitott, mennyire könnyen vagy nehezen ismerkedik, barátkozik?
- Iskolában, munkahelyen vannak-e barátai?
- A külső világról való ismereteinek felmérése: mi érdekli, honnan tájékozódik?

V. Tervek, jövő, lehetőségek:

- Van-e vagy volt-e olyan álma, amit szeretne / szeretett volna elérni, mit tesz / tett ennek érdekében, hogy ez sikerüljön?
- Mi akadályozta meg abban, ha nem sikerült, kin, vagy min múltott ennek elbukása?
- Vannak-e még az életében ilyen kitűzött célok, amiért bármit is tesz?
- Segítette-e vagy segíti-e valaki ezen álmok megvalósulását?
- Mennyire látja a jövőjét biztosnak, céljait megvalósíthatónak?
- Mondjon három olyan legfontosabb célt, amit el szeretne és el is tud érni a jövőben?
- Kik voltak eddig a legfontosabb, életét negatív, vagy pozitív irányban befolyásoló emberek?

VI. Elégedettség:

- Mennyire elégedett jelenlegi iskolájával / munkájával, mi az, amit leginkább szeret, és mi az, amit nehezen visel?
- Milyennek látja tanárait, szakmai felkészültségüket, emberi hozzáállásukat? A dolgozók a kollektívát, kollégákat?
- Szeret-e jelenlegi gondozási helyén élni?
- Elégedett-e vérszerinti családjával való kapcsolatával, vagy mást szeretne, mit?
- Párkapcsolatban élők elégedettek-e a párkapcsolat minőségével?
- Mennyire elégedettek az életükkel általában?

VII. Társadalmi integráció feltételei:

- Hogyan készül, kap-e és ha igen, kitől kap segítséget az önálló élet megkezdéséhez?
- Szeretne-e továbbtanulni, milyen képzésben, milyen szakmát szerezne?
- Mit gondol a munkáról, milyen szeretne végezni? Mennyi pénzt szeretne keresni?
- Vágyik-e saját családra, mikor, és azt milyennek képzei?
- Hogyan kívánja a lakhatást megoldani?
- Mire van szüksége az önálló élet megkezdéséhez, mely területek kell erősíteni?
- Fontos-e az alábbi témákról beszélni és miért?
 - o Személyes és környezeti higiéné / szabadidő hasznos eltöltésének támogatása
 - o Iskolai pályafutás támogatása, munkakeresés, munkavállalás
 - o Networking, személyes kapcsolatok ápolása, segítségnyújtás a baráti kapcsolatok kialakításában és a vérszerinti családdal való kapcsolat rendezésében
 - o Pénzkezelés, hivatalos ügyek intézése, megtakarítások, bevásárlás
 - o Családi életre való felkészítés, párválasztás, szexuális felvilágosítás, devianciák: alkohol, drog, játékszenvedély, bűnözés, prostitúció
- Ezekben a gyermekvédelmi rendszer milyen segítséget nyújt, kik a kulcsszereplők, akik segíteni tudnak?
- Mit javasolnak, a klubok milyen témákat érintsenek, hova helyeződjenek a hangsúlyok?

Köszönjük, hogy segítették a klubok megalapozását!

INTERJÚVÁZLAT

a gyermekvédelmi szakemberekkel (nevelőkkel, nevelőszülőkkel, gyermekvédelmi gyámokkal, nevelőszülői tanácsadó, utógondozó) **készülő interjúhoz**

Bemutakozás: gyermekvédelemben betöltött szerep, mióta dolgozik a területen és milyen szakképzettséggel?

Jelenlegi munkájának legfontosabb tartalma, jellege, szakmai munkájának pontos bemutatása, gondozott gyermekek száma, formája.

Véleményük szerint milyen elvek jelennek meg a gyakorlati működésben, ha az egyes célcsoportokra gondol?

- normál szükségletű gyermek
- különleges szükségletű gyermek
- speciális szükségletű gyermek
- kettős szükségletű gyermek
- fiatal felnőttek, akik utógondozói ellátásban részesülnek
- rendszerből kikerült, utógondozást igénybe vevő fiatal felnőttek
- testvérpárok, testvérsorok

Gyermekek helyzete, problémáik általában.

Mit tud a gyermek családjáról, van-e kapcsolat a gyermekükkel, tud-e segíteni a szülőknek a gyermekkel való kapcsolattartásban?

Kitől kap szakmai segítséget nevelői munkája elvégzéséhez, és elégedett-e ezzel a segítséggel?

Mit gondolnak, a szakellátás munkáját segítő módszertani anyagok, protokollok, szakmai szabályozók, szttenderdizációs anyagok segítik-e a gyakorlati munkát? Ezek beépültek-e a gyermekvédelem tudásbázisába, szükségesek-e ezek egyáltalán?

Véleményük szerint a gyermekvédelmi szakellátásban milyen főbb hiányosságok vannak, melyeknek kellene lennie a jövőbeli legfontosabb fejlesztéseknek?

Értékeljék, hogy a hazai rendszerre mennyire igaz-e az, hogy „*Minden gyermek számít!*”

Értékeljék, hogy *jó szülő-e az állam?* Milyen kritériumok mentén kellene működtetni a rendszert? Mit jelent ez a terminológia (*corporateparenting*)?

Mit gondolnak a gyermekvédelmi háttérrel rendelkezők társadalmi integrációs lehetőségeiről? Mit tesz a rendszer?

Társadalmi integráció színterei, ezek értékelése, jó gyakorlatok, példák bemutatása.

Milyen fontos változtatásra lenne azért szükség, hogy a gondoskodásban élő gyermek is eredményesebben tudjon teljesíteni az iskolában, valamint az élet különböző területein?

Mit változtatna meg leginkább, három dolgot soroljanak fel!

Mit javasolnak, a klubok milyen témákat érintsenek, hova helyeződjenek a hangsúlyok?

Köszönjük, hogy segítették a klubok megalapozását!

Néhány jó példa

Útkereső program

A Kompanya Alapítvány által kidolgozott kortárs klubcsoporthoz-célja a többszörösen hátrányos helyzetű fiatalok egészségének fejlesztése személyes és szociális készségek erősítése révén, kortársközösségi eljárások segítségével. A program célcsoportját a veszélyeztetett 12-18 év közötti fiatalok adják. A foglalkozások eredményeként a gyermekek olyan csoportnormákat, viselkedési és kommunikációs stratégiákat sajátítanak el, amelyeket az életben is hatékonyan tudnak alkalmazni. A fiatalok egyre inkább egymás felé fordulnak, egyre könnyebben lépnek interakcióba egymással, a csoport tagjaival és a csoportvezetőkkel. Az 5 éves, heti rendszerességgel működő klubcsoporthoz átlagosan évi 15-25 résztvevővel működnek. www.kompanya.hu

Agressziókezelés, toleranciafejlesztés az iskolában

A szintén a Kompanya Alapítvány által működtetett program célja az általános és középiskolai konfliktusok feltárása és kezelése, biztonságos iskolai légkör kialakítása, támogatása. A diákok körében jelentkező agresszív, illetve előítéletes magatartás felismertetése és csökkentése. A foglalkozásokat speciálisan felkészített kortársoktatók végzik, dramatikus interaktív módszerek segítségével. Fejlesztik a fiatalok szociális kompetenciáit, együttműködő készségét, önismereti és kapcsolati kultúráját, életvezetési stratégiáit, empátiás készségét, javítják az érzelmek és indulatok szabályozási képességét, segítik a hatékonyabb problémakezelést. A program során alkalmazott tevékenységeket az *„Interaktív Játéktár; Agressziókezelés, toleranciafejlesztés az iskolában”* c. kiadványban jelentette meg a Kompanya Alapítvány, amelynek alapján pedagógusok, szociális munkások, egészségfejlesztők, drámapedagógusok, kortárssegítők is megtarthatják a foglalkozásokat. www.kompanya.hu

Holdsugár Program

A Magyarországi Éjféli Sportbajnokság Egyesület (MÉSE) működtetésében megvalósuló program célja a fiatalok hétféle, éjféli utcai csellengésének, illetve az alkohol- és kábítószer-függőség és egyéb kockázatos magatartásformák kialakulásának megelőzése. Célcsoportjába a 12-25 év közötti fiatalok tartoznak. A klubok bizonyos szociális igényt is kielégítenek, hiszen minden klubban meleg van, és az éhes fiatalok

forró teát és zsíros kenyeret is kapnak. Az éjszakai pingpong a legkülönbözőbb munkatársak segítségével valósul meg: családsegítők, orvosok, sportemberek vagy önkormányzatok szervezésében.www.holdsugar.hu

Kamasz-Tanya

A Kamasz-Tanya a Szolnokon élő hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok részére nyújtott komplex szabadidős, reszocializációs, képességfejlesztő és felzárkóztató szolgáltatási rendszer, információk és ismeretanyagok átadásával, annak érdekében, hogy a fiatalok mintákat kapjanak, és életesélyeik növekedjenek. A klubban folyó komplex (szabadidős, egészségügyi, droprevenció, fejlesztő, szinten tartó, kulturális) tevékenységek fontos célja a személyiségfejlesztés, önismeret, önkontroll, a toleranciára nevelés, a kommunikációs képességek, szervezőkészség és érdekérvényesítő képesség fejlesztése. Kiemelt terület az egészségügyi ismeretek, droprevenció, bűnmegelőzés, valamint a családi életre nevelés és az életvezetési tanácsadás.
www.kamasztanya.hu

Óvszer-automata program

Az Országos Egészségfejlesztési Intézet által kidolgozott középiskolai programcélja a nem kívánt terhességek megelőzése, a szexuális úton terjedő betegségek számának csökkentése a középiskolás fiatalok körében. A fiatalok elméleti képzéseelengedhetetlen követelménye az automaták kihelyezésének. A pedagógusok munkájukhoz szakmai irányelveket kapnak az Intézet munkatársaitól.
www.oefi.hu

A magánélet és az egészség kultúrája

Célja a tanárok és a diákok közti párbeszéd elősegítése a párválasztás, a szexualitás és a családi életre nevelés témakörökben, célcsoportja a 11-17 éves korosztály. Az oktatócsomag tanári kézikönyvből, diákoknak szóló munkafüzetből és multimédiás CD-ből áll. Az oktatócsomag a szerelem, a család, a szexualitás, a fogamzásgátlás, az abortusz, a nemi betegségek, a HIV/AIDS, az agresszió, a zaklatás és az erőszak témaköreivel foglalkozik. Igény szerint a Szex Edukációs Alapítvány 40 órás akkreditált képzés keretén belül segíti a pedagógusok elméleti és gyakorlati munkáját.
<http://www.sexeducatio.hu/>

A-HA! Program

Az A-HA! Program alapelve: szexuális és mentálhigiénés edukációban minden gyermeknek és fiatalnak részesülnie kell, tekintet nélkül nemére, nemzetiségi vagy vallási hovatartozására és esetleges fogyatékoságaira. A Szülészeti–Nőgyógyászati Prevenációs Tudományos Társaság szakmai csapata megalkotta az A-HA! modellt, amely a prevenció célú témakommunikációtól a gyógyító-megelőző munkáig rengeteg megoldást kínál a tizenéves korosztály felmerülő problémáira. Az oktatás, a médiában történő felvilágosítás, a játék, a szórakozás és az orvosszakmai tájékoztatás egy-egy önállóan működő kommunikációs csatornát jelent, amelynek segítségével a program üzenetei eljutnak a fiatalokhoz. Felhasználják az országos lefedettséget biztosító középiskolai oktatást, az internet adta távoktatás és webdoktor lehetőségeit, a fiatalok körében népszerű ifjúsági magazinok felvilágosító cikksorozatait, animációs filmsorozatot, mobil telekommunikáció segítségével játszható játékokat, információs broszúrákat, valamint a kifejezetten fiataloknak szóló rendezvényeket is. A program diákoknak, szülőknek és pedagógusnak is szól egyaránt. <http://ahaprogram.hu/>

Beszéljünk erről...

A Szexuális Nevelés és Kultúra Elősegítéséért Alapítvány programja 12 éves kortól nagykorúságig iskolai keretek között olyan ismeretek nyújt, amelyek elősegítik a fiatalok egészséges pszichoszexuális fejlődését. A program alapját a „*Beszéljünk erről...*” c. könyv adja, melyhez egy 133 perces oktatófilm tartozik. A témák a következők: párkapcsolat, higiénia, nemi szervek, szexuális aktus, betegségek és fogamzásgátlás. www.felvilagositas.hu

Nemzetközi kitekintés

A következőkben néhány nemzetközi tanulmányból közlünk rövidített ismertetéseket, amelyek segíthetik a felnőtté válás szakszerű támogatásának módszertanát. Ezek az ismertetések több releváns témát járnak körbe, például, hogy milyen tudásokra, kompetenciákra van szüksége a szakembereknek a fiatalok sikeres társadalmi integrációjának elősegítése terén, miért fontos a nyílt, őszinte kommunikáció és a gyermekek és fiatal felnőttek értő meghallgatása.

Felnőni – a fiatal felnőttek támogatása a sikeres felnőtté válás érdekében¹

A tanulmány a 16-25 éves korosztállyal foglalkozik – ebben a kihívásokkal teli időszakban rengeteg változás történik, különösen az egyre nehezedő globális gazdasági helyzetben.

Minden gyermek és kamasz változásokon megy keresztül. A legtöbbjüknél a család és barátok segítségével, támogatásával az átmenet a felnőttkorba sikeres, ugyanakkor néhány fiatalnak nehézséget okoz szembenézni a fizikai és környezeti változásokkal. Ahol az otthoni, iskolai vagy más szolgáltatói támogatás nem elérhető el, ott a kirekesztődés veszélye fenyeget, mely nagyban megnehezíti a sikeres felnőtté válást. A kutatások szerint azok a fiatal felnőttek, akik nem részesülnek folyamatos támogatásban a munkavállaláshoz, illetve ahhoz, hogy részt vegyenek képzésekben ebben az átmeneti időszakban, nagyobb valószínűséggel lesznek hosszú ideig munkanélküliek, illetve rendelkeznek alacsony jövedelemmel, vagy válnak tinédzser szülővé és lesz rossz a mentális és fizikai állapotuk.

Alacsony iskolai végzettség

Sok fiatal már korán kihullik az oktatásból. Az ilyen korai iskolaelhagyás az egyik legmeghatározóbb tényezője annak, hogy fiatal felnőttként sikerül-e csatlakoznia a munkaerőpiachoz.

Számos oka van az oktatásból történő kivonódásnak, pl.: bántalmazás, megfélemlítés, bizonytalan lakhatási körülmények vagy elhelyezés, jelentős veszteség átélése, drog- és alkoholproblémák. A megfosztottság érzése, viselkedéssbeli problémák és rendőrségi ügyek szintén okai lehetnek, hogy a fiatal felnőtt végül képtelen az iskolában vagy a munkahelyén helytállni.

¹Készült az Action for Children (é.n.) *Growing up – Supporting young people to a successful adulthood* c. dokumentum alapján.

Sok hátrányos helyzetű fiatal felnőttnek alacsony az önértékelése és az iskolai kudarcok csak súlyosbítják az értéktelenség érzését. Ha az iskolába járás a tanulóban az ostobaság és az értéktelenség érzését kelti, nem meglepő, hogy a fiatalok végül kimaradnak az iskolából. Sajnos mire a kirekesztett fiatal eléri a 16. életévét, ez a hosszú távollét azt jelenti, hogy többet veszített, mint csupán a meg nem szerzett végzettség. Kihagyott számtalan hasznos tevékenységet, mint például az iskolai kirándulás, munkatapasztalat, valamint orientációs beszélgetések a 16. év utáni képzésekről, továbbtanulásról és munkáról. Továbbá nagyobb valószínűséggel tagjai egy olyan kortársakból álló csoportnak, mely szintén kiábrándult és kirekesztett emberekből áll.

Aspirációk és alacsony önbecsülés

Egy tényező szorosan köthető a gyenge eredményekhez a későbbi élet során, mégpedig az alacsony szülői aspirációk. Egy tanulmány azt találta, hogy az otthoni környezet és a szülők részvétele nagyobb befolyással bír a gyermek eredményeire, mint az iskola minősége. Továbbá, hogy a szülői aspirációk talán még a család egyéb jellemzőinél is fontosabbak (pl.: társadalmi osztály, jövedelem és iskolai végzettség) az iskolai teljesítmény szempontjából.

A fiatal felnőttek aspirációi szintén fontosak: ugyanez a tanulmány kimutatta, hogy a kamaszok aspirációi szintén megjósolták a jövőbeli eredményeiket, mind az oktatási, mind a munkavállalási szférában, és már a 16. életév utáni iskolában maradás aspirációja felpörgette a fiatalok teljesítményét.

Ezeket túl a fiatal felnőttek beszűkült törekvései és életpaszaltatai szintén akadály lehet a későbbi gazdasági és tanulmányi sikereknek. A legtöbb veszélyeztetett fiatal felnőtt az értéktelenség érzését mélyen magában hordozza, alacsony önbecsüléssel rendelkezik és nagyon kevés pozitív felnőtt-modell veszi őket körül. Nehezükre esik elképzelni egy pozitív és produktív jövőt és szükségük van folyamatos és koncentrált segítségre, hogy felülvizsgálják a céljaikat és azt, hogy mik lehetnek a törekvéseik.

A fiatal nők esetében az alacsony önbecsülés azt eredményezheti, hogy látszólag azonnali és könnyű választási lehetőségekkel éljenek, például szexuálisan aktívvá válnak. A fiatal nők esetében, akik elhagyják a gondozást (vagy elszöknek), az alacsony iskolai végzettség, az alacsony motiváció és támogatás elválaszthatja őket az iskola vagy képzés folytatásának lehetőségétől. Ugyanezek a tényezők kényszeríthetik őket, hogy kockázatos túlélési stratégiákat alkalmazzanak, amelyek szexuális kizsákmányoláshoz vezethetnek.

Más fiatal nők esetében a szülővé válás lehet az egyik út. Hosszú távon a korai szülővé válás egy sor nemkívánatos eredményhez vezethet, a fiatal nők és férfiak számára egyaránt. A szülőség nemcsak tanulási vagy képzési lehetőségeiket korlátozza, hanem statisztikailag a születő gyermekeknél is nagyobb a valószínűsége, hogy ugyanolyan alacsony végzettségük és alacsony aspirációik lesznek. Azok a fiatal nők, akiknek az édesanyja szintén alacsony tanulmányi aspirációkkal rendelkezik, nagyobb valószínű-

séggel válnak tinédzser anyává. A fiatal férfiaknál is kimutathatók ugyanezek a hatások, bár kisebb mértékben.

A kutatás azt is megállapította, hogy azok a szülők, akik tinédzser anyák voltak, 30 éves korukra nagyobb valószínűséggel szenvedtek mentális vagy fizikai betegségben, mint a többségi társadalom tagjai, és ez a különbség csak kis mértékben volt magyarázható a hátrányos helyzettel. A kutatók azt feltételezték, hogy a megbetegedések magasabb aránya részben a tönkrement kapcsolatokra, a munkanélküliségre, rossz lakhatásra és az érzelmi támogatás hiányára vezethető vissza.

A kutatás megállapította, hogy 30 éves korukra azok a férfiak, akik a korai 20-as éveikben váltak apává, kétszer nagyobb valószínűséggel lesznek munkanélküliek azokhoz képest, akik 23 éves koruk után vállaltak gyermeket.

Bizonytalan elhelyezési, lakhatási körülmények

Néhány gyermekvédelmi gondozásban lévő fiatal felnőtt esetében az instabil elhelyezés romboló hatással van eredményeire, mint például az oktatás, munkavállalás – nem utolsósorban azért, mert minden új elhelyezés új iskolát és új szociális kapcsolatokat jelent.

Azon elvárás a fiatal felnőttekkel szemben, akik gondozásban voltak, hogy önállóak legyenek 16 éves korukra, szintén nincs összhangban a többi fiatal felnőttel, akik általában a húszas éveik közepéig vagy még tovább maradnak a szülői házban.

A kutatások szerint a munkavállalás szempontjából a gondozásból való kilépés idejének nagy jelentősége van; azok, akik 18 éves koruk után lépnek ki, nagyobb valószínűséggel tudják megtartani a munkájukat. 73%-uk gazdaságilag aktív 9-10 hónappal a gondozásból való kilépés után, összehasonlítva a 16 éves korban gondozást elhagyók 33%-ával, és 32%-ával azoknak, akik 17 éves korukban hagyják el a gyermekvédelem rendszerét.

Bűnelkövetés

Sok esetben a bűnelkövetés voltaképpen tünete egy megoldatlan, felszín alatti problémának. Mentális betegség, szer- és alkoholhasználat, jelentős veszteség, gyász vagy bántalmazás – mind vezethetnek olyan viselkedésstruktúrákhoz, amelynek következtében a fiatal összeütközésbe kerül a törvénnyel. A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerének adatai azt mutatják, hogy a bűnelkövető gyermekek több mint 66%-a átélte már családszéthullást élete valamely szakaszában.

Az egyik legjelentősebb akadálya a fiatalkorúak visszailleszkedésének a munkába vagy képzésbe olyan alapvető képességek hiánya, mint a számolási és olvasási képesség. Ezeknek a fiataloknak több mint 50%-ának az olvasási képessége egy 11 éves gyermek szintjén áll, a számolás tekintetében 7 éves vagy annál fiatalabb gyermek szintjét mutatja.

Sajnos a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerébe kerülés katalizálhatja a problémákat. A Youth Justice Board's Youth Resettlement szerint (2003) az elzárás fokozza ezeket a nehézségeket azzal, hogy elkülönítik a gyermekeket és fiatal

felőtteket a családjaiktól, közösségeiktől és a gyermekek számára biztosított szolgáltatásoktól. Ennek eredményeként az őrizetben lévők különösen kiszolgáltatottá válhatnak. Habár a gyermekek és fiatal felnőttek büntetésvégrehajtási tapasztalatai jellemzően korántsem pozitívak, meglepő módon a szabadulásuk és a társadalomba való visszailleszkedésük az egyik legnegatívabb élményük. Ugyan a legtöbb börtönelhagyónak erős vágya egyenesbe jönni, egy kohorsz vizsgálat (2003) azt mutatta, hogy a fiatal felnőttek 70%-a vált újra bűnelkövetővé a szabadulásuk utáni 12 hónapon belül. Az adatok azt mutatják, hogy negyedük egy hónapon belül követ el újabb bűncselekményt. Azok esetében, akik többször voltak már elzárva, a visszaesési adatok még rosszabb képet mutatnak. A tartós támogatás elengedhetetlen, ha a fiatalok sikeres átmenetet szeretnének a benti életből a kinti világba. Nagyon gyakran a börtönrendszer nem tudja felkészíteni a fiatalokat a szabadulásra, nem tudja az önálló élethez szükséges készségeiket megfelelő mértékben fejleszteni. Éppen ezért elérhetőbbé kellene tenni az igazságszolgáltatás számára a hagyományos elzárási formák különböző alternatíváit.

Lakhatási problémák

A fiatal felnőtteket, akik gondozásban voltak, aránytalanul nagymértékben érinti a hajléktalanság vagy a bizonytalan lakhatás. A biztos lakhatás kulcsfontosságú tényező a munkakereséshez, vagy máshogy: a bizonytalan lakhatás szinte leküzdhetetlen akadálya a képzés sikeres befejezésének vagy egy munka megtartásának. Az állandó lakcím előfeltétele a bankszámlanyitásnak; nagyon nehéz munkát végezni vagy rendszeresen képzésre járni, ha minden, ami ingóságnak, személyes holminak számít, mindössze egy megtömött hátizsák. Sajnos a hozzáférés a megfizethető lakásokhoz a szociális és magánszektorban rendkívül korlátozott. Továbbá sok fiatal felnőttnek van szüksége támogatásra, hogy fejlődjön az önálló élethez szükséges készsége, mely elengedhetetlen a lakásfenntartáshoz. Az efféle segítség nélkül, amelyre gyakran 21 éves kor után van szükség, a legtöbbjük gyorsan elveszíti a lakását a kaotikus életvitel és a pénzbeosztás képtelensége miatt vagy egyszerűen éretlenség vagy támogatás hiánya miatt.

Mentális egészség

A mentális egészségügyi problémák – néhány becslés szerint ebben az 5-16 éves korosztály 10-18%-a érintett és még gyakoribb azon fiatalok körében, akik összetűzésbe kerültek a törvénnyel – korai felismerése és megelőzése segíthet a fiataloknak, hogy elkerüljék a negatív eredményeket, mint például az iskolától és munkavállalástól történő eltávolodás. A bűnelkövetőknek szóló szolgáltatások aktuális felülvizsgálata egy jó lépés a megelőző beavatkozás felé azáltal, hogy felismerik azokat a mentális egészségügyi jellemzőket, amelyek a bűnelkövetés kísérői.

Fogyatékoság

Tudjuk, hogy a fogyatékkal élő fiatalok jelentős akadályokba ütköznek a munkavállaláshoz vezető úton. A fogyatékkal élő 16 évesek kétszer nagyobb valószínűséggel maradnak ki a munkából, oktatásból vagy képzésből, mint a nem fogyatékkal élő társaik. Ha a lehetőség adott, sok fogyatékkal élő fiatal képes tanulmányokat folytatni vagy képzésben részt venni, illetve teljes értékűen dolgozni. Sok munkáltatónak, oktatási és képzési intézménynek kihívást jelent olyan módszereket találni, amivel lehetővé tudják tenni a fogyatékkal élő fiataloknak a részvételt, és amivel elháríthatnák az akadályokat és tudnának törekedni arra, hogy eleget tegyenek a teljes értékű felnőtt lét kialakításának támogatásában.

A közelmúltban a Joseph Rowntree Alapítvány azt találta, hogy már a fogyatékkal élő fiataloknak is ugyanolyan oktatásra, munkára és önálló létre való törekvések vannak, mint a nem fogyatékkal élő társaiknak. Sajnos, bár rengeteg fogyatékkal élő fiatal él teljes értékű felnőtt életet, többször ütköznek akadályokba, melyek meggátolják őket céljaik és törekvéseik megvalósításában. Ezt alátámasztja egy kutatás, amely szerint a szakadék a fogyatékkal élő és egészséges fiatalok tapasztalatai közt életkoruk előrehaladtával egyre nagyobb.

Összegzés

Az eredmények rámutatnak azokra a nehézségekre, amelyeket a fiatal felnőttek tapasztalnak a felnőtté válás során. A problémák, amik általában segítséggel kezelhetők lennének, krízishelyzetté alakulhatnak és elszigetelik a fiatalokat.

A fiataloknak, akik a legtávolabb vannak a munkaerőpiactól, szükségük van rugalmas lehetőségekre és gyakran ők a leglelkesebb dolgozók, amint megfelelő lehetőséget kapnak.

A szolgáltatásoknak elérhetőnek kell lenniük a fejlődés különböző szintjein lévő fiataloknak addig, amíg ez a fejlődési folyamat tart.

Főbb megállapítások:

- A felnőttkorba történő sikeres átmenet elősegítése a fiatalok támogatásáról szól, arról, hogy hogyan fejlesszék az életvezetési készségeiket, amelyek szükségesek a későbbi önálló életükben. Az ehhez vezető út kulcsa a rugalmas támogatás biztosítása, mivel a fiatalok elkerülhetetlenül hibákat követnek el, ilyenkor az egyes helyzetek megvitatása segít, hogy levonják a tanulságokat.
- A fiatal felnőtteknek, akik elhagyják a gyermekvédelem rendszerét, biztosnak kell lenniük abban, hogy rendelkezésre állnak azok az erőforrások, melyekkel támogatják a közösségbe való visszailleszkedésüket. A nem megfelelő szállás- vagy lakhatástámogatás a hajléktalanság, munkanélküliség és a bűnözés valódi

kockázatának teszi ki a gondozásból kilépőket és a korábbi fiataikorú bűnelkövetőket.

- Egy gyermekekkel igazságos állam biztosít minden hozzáférést a támogatásokhoz, amelyek szükségesek a felnőtté váláshoz. Ha vannak strukturális és pénzügyi akadályok, amelyek meggátolják a fiatal felnőtteket a munkavállalásban vagy a képzési programokban való részvételben, akkor azokat meg kell szüntetni a fiatalok gazdasági és munkavállalási sikeressége érdekében.
- Türelmet és időt igényel az ezzel a célcsoporttal történő munka: a kormánynak fel kell ismernie azoknak a programoknak a szükségességét, amelyek fejlesztik a fiatalok képességeit, és amelyek az eredményekre és előmenetelre koncentrálnak, nem pusztán a végzettség és a képesítés megszerzésére.

Biztonságban lenni²

A szakember képességei

Bizalmat épít

A fiatalok tisztában vannak vele, hogy ha lenne bizalmon alapuló kapcsolatuk a velük foglalkozó gyermekvédelmi szakemberekkel, akkor jobban hajlandóak lennének arra, hogy megbeszéljék a problémáikat és aggodalmaikat.

„Ha van valaki, akiben bízhatok, az segít [biztonságban maradni].”

„Fontos, hogy képesek legyünk bízni a dolgozóinkban és így elmondhatunk nekik dolgokat.”

Tisztában vannak azzal is, hogy melyik szakemberben bízhatnak. Azokban a nevelőkben, gondozókban, egyéb szakemberekben bíznak, akik időt szakítottak arra, hogy kapcsolatot építsenek ki velük és személyesen megismerjék őket. Ezekkel a dolgozókkal voltak a fiatalok leginkább hajlandóak megbeszélni problémáikat.

„Tudod, hogy melyik dolgozóval beszélhetsz és beszélhetsz velük bármiről. Ők azok, akik ismernek is. Tudják milyen a személyiséged. Tudják, hogy mit szeretsz, és mit nem szeretsz csinálni.”

„Tudod, hogy bízhatok bennük, mert érzed a szívvedben.”

„A dolgozók úgy nyerik el a bizalmadat, hogy törődést mutatnak feléd.”

²Készült az Action for Children (é.n.) *Keeping myself safe. Practitioner's toolkit for developing effective relationships with vulnerable young people* c. dokumentum alapján. Az ábrák a dokumentum 2. és 35-36. oldalán találhatóak, a táblázat pedig a 33-34. oldalon.

Fontos, hogy a bizalom kiépítése a fiatalok szerint kétoldalú dolog. Azt mondták, hogy a bizalmon alapuló kapcsolatok kialakításán túl a dolgozóknak szintén meg kell bízniuk a fiatalokban és ezt demonstrálni kell azzal, amit tesznek és mondanak.

„A dolgozóknak meg kell bízniuk benned.”

„Ha egy dolgozó elmond neked dolgokat, az azt jelenti, hogy bízik bennem. Nem igazán személyes dolgokat, de apróságokat... egy átlagos beszélgetés, mint ami egy normális családban szokott lenni. Így nem érzed azt, hogy nem beszélhetsz a dolgaidról. Úgy érezzük, hogy bármiről beszélhetünk.”

Számítani a szakemberekre és bízni bennük, hogy azt teszik, amit mondanak, nagyon fontos a fiatalok számára és ez természetesen hatással van az érzelmeikre is.

„Mindig azt teszik, amit mondanak előtte, gyakran azonnal, ha nem azonnal, akkor amint tudják. Ha a dolgozók elvégzik a dolgukat, akkor jobban érzed magad és az önbecsülésed és az önbizalmad nő.”

A legrosszabb, leginkább bizalomromboló dolog, amit a gyermekvédelmi dolgozók tehetnek, ha nem tartják be ígéreteiket, nem lehet rájuk számítani. Ezzel rombolják a fiatalok önbizalmát is, amennyiben nem veszik elég komolyan igényeiket, véleményüket.

„Viccet űzni abból, amit másnak bizalmasan mondtál el.”

„A dolgozók ígérgetnek, aztán nem tartják be azokat. Az sok fiataalt feldühít.”

„Megígérni valamit, aztán nem tartani be.”

Tiszteletet sugároz

A fiatalok szerint, annak érdekében, hogy biztonságban maradjanak, a szakembereknek ki kell kérniük és értékelniük kell a véleményüket, illetve tiszteletben kell tartaniuk a kívánságaikat / döntéseiket, vagyis törődést kell mutatniuk.

„Kérd ki a véleményemet és kérdezd meg, hogy hogy vagyok.”

„Tudják, hogy mikor hagyjanak békén és mikor akarsz figyelmet.”

*„Köszönjék meg, amikor megteszünk valamit és mutassák ki az elismerésüket.”
Mondjátok el, ha jó vagyok valamiben.”*

Jobban értékelték és bíztak azokban a szakemberekben, akik:

„Tisztelettel bánnak velem.”

„Önbecsülésre tanítanak.”

Az igazságosság érzése és az egyenlőség szintén fontos a fiataloknak:

„Legyetek igazságosak velünk.”

„Ugyanazon a szinten vagyunk, ti dolgozók és mi fiatalok. Nincs hierarchia. Ha ugyanazon a szinten vagyunk, akkor nagyobb valószínűséggel beszélek egy dolgozóval, ha feszült vagyok. Nyilván kicsit a dolgozók is úgy beszélnek veled mintha te is egy felnőtt lennél, mert mi mindannyian ugyanazon a szinten vagyunk, úgyhogy inkább figyelek és nem sodrom magam veszélybe.”

Ezt a nézetet a gyermekvédelemben dolgozó munkatársak is hangsúlyozták, akik úgy érezték, hogy elnyerték a fiatalok bizalmát azzal, hogy igazságosan bántak velük és egyértelmű határokat szabtak. Az igazságosság érzése fontos, mert a fiatal így egyenlőként kezelnek érezheti magát, ezáltal megkapja az elvárt tiszteletet. A fiatalok megfogalmazták, hogy tudták, hogy a szakemberek tisztelik őket. Például az önbecsülés és önértékelés növelése által.

„... azáltal, amikre ösztönöznek minket.”

„Kedvesek és rendesek.”

„A testbeszédükkel. Lejönnek a szintre és nem az arcodba mutogatnak.”

Elfogadó és megértő

A fiatal felnőttek szerint annak érdekében, hogy biztonságban legyenek, a szakembereknek meg kell érteniük, hogy miért viselkednek úgy, ahogy.

„Beszélgetek velem erről, értsétek meg, hogy miért tettem.”

„Kérdezd meg a fiatalokat, hogy miért, mert van valami, ami a problémáikat okozza.”

A fiatal felnőttek úgy érzik, annak érdekében, hogy biztonságban maradjanak, fontos volt, hogy a velük foglalkozók „észleljék” a viselkedésüket és azt, hogy az mit jelenthet, például felismerni, hogy a fiatal felnőttnek mikor lehet szüksége további támogatásra.

„Jel lebet, ha csendes vagyok, vagy többet vagyok a szobámban. Jó, ha tudják olvasni a jeleket.”

A fiatal felnőttek úgy érezték, hogy fontos, hogy a dolgozók egyénként kezeljék őket. Az, hogy emlékeznek a velük kapcsolatos fontos dolgokra azt mutatja, hogy a dolgozók törődnek velük. A fiatalok úgy érezték, hogy a dolgozóknak szeretniük

kellene együtt dolgozni velük, érdeklődést kellene mutatniuk feléjük és empátiát tanúsítani az irányukba.

„Élvezniük kell a munkát a fiatalokkal.”

„Szükségünk van valakire, aki ugyanazon a hullámhosszon van.”

„Azt mutatják, hogy törődnek veled. Vigyáznak rád és kedvesek veled.”

„A jó dolgozói testület értékeli azt, amin keresztül mentél.”

„A dolgozók tudják, hogy mit szeretek és mit nem. A köré szervezik a dolgokat, amikről tudják, hogy szeretjük. Meggyőződnek arról, hogy olyan dolgokat csinálunk, amit az emberek szeretnek csinálni. Ez jó érzéssel tölt el.”

Stabil és következetes

A következetesség fontos a fiatal felnőtteknek: a szakembertől érkező következetes üzenetek demonstrálják, hogy minden fiatal felnőttet egyenlően és igazságosan kezelnek. Egy következetes válasz azt is mutatja a fiatal felnőttnek, hogy a dolgozók tudják, hogy miről beszélnek, megalapozva ezzel a bizalmi kapcsolat kialakulását.

„Ne váltogassátok a dolgozókat állandóan, mert így ki tudunk alakítani egy kapcsolatot velük.”

„Ha megkérdezel egy dolgozót és utána egy másikat, akkor mindig ugyanazt a választ kapod. Mintha mindegyik ugyanazt a képzést kapta volna és mintha mind ugyanabból a könyvből olvasná a választ.”

Egy hosszú és stabil kapcsolat megteremti a teret egy bizalmi kapcsolat kiépítésére a szakemberrel. Ez azt jelenti, hogy a dolgozó megismeri a fiatal és azt, hogy mi fontos számára.

„Ne a pénzért legyetek bent, hanem a gyermekekért.”

„Valaki, aki érdeklődik irántam.”

„Emlékezniük kell olyan fontos dolgokra, mint a születésnapom.”

A fiatal felnőttek azt mondták, hogy jobban hajlandóak lennének olyan dolgozókkal beszélgetni, akiket régebb óta ismernek és ezáltal ki tudtak építeni egy bizalmon alapuló kapcsolatot velük. Ugyanakkor felismerik, hogy néhány dolgozó lecserélődik és kiemelték annak fontosságát is, hogy oda tudjanak menni egy vagy több emberhez. Ismételten ezek voltak azok a szakemberek, akiket a legrégebből ismertek.

„Ugyanazok a dolgozók vannak évek óta. Már barátok vagyunk. Beszélhetek velük. Azokhoz megyek, akiket a legrégebb óta ismerek.”

„Kimutatják, hogy törődnek veled. Vigyáznak rád és kedvesek veled.”

A szakemberek készségei

Döntést hoz és problémákat old meg

A fiatalok egyértelműen azt akarták, hogy jobban bevonják őket a döntéshozásba, melyek az életükkel kapcsolatosak. A fiatalok szerint, annak érdekében, hogy biztonságban maradjanak, a szakembereknek:

„Lehetőséget kell adniuk a fiataloknak, hogy döntéseket hozzanak és tanuljanak a hibáikból.”

„Döntéseket kell hozniuk.”

„Beszéljétek meg a problémákat és vegyétek figyelembe a fiatal felnőtt álláspontját.”

„Ne beszéljétek úgy velem, mint egy gyermekkel. Beszéljétek úgy hozzám, mint egy emberhez. Kérdezzétek ki a véleményem, hogy hogy érzem magam... adjatok opciókat. Szeretnénk, ha kapnánk választási lehetőségeket.”

„Tervezzétek a jövőt – kérdezzétek meg, hogy mit csinálhatnánk az életünkkel.”

„Adjatok választási lehetőségeket.”

A fiatalok nagyra értékelték, hogy a dolgozók adtak nekik lehetőséget a döntésre és megbíztak bennük, ami azt sugallta számukra, hogy maguk irányítják az életüket.

„Soha nem mondták azt igazából, hogy 'ezt kell tenned'. Mindig azt mondták, hogy 'szeretnénk, ha ezt csinálnád'. Nappali tagozaton járok főiskolára, de sosem emlékeztetnek, hogy ma iskola van. Csak elvárják, hogy ott legyek, de nem mondják. Tudják, hogy megyek, mert bíznak bennem. Nem helyeznek nyomás alá és ez fontos.”

„Kiválaszthattuk, hogy hova akarunk menni, amikor kikerülünk. Egyszer kiválaszthattuk, hogy hova akarunk menni nyaralni. Az, hogy engednek dönteni, nagyon jó, úgy érzed, mintha te irányítanád az életedet valamennyire. Még, ha csak kicsit is.”

A fiatalok kiemelték, hogy a szakemberek fontos szerepet játszottak a problémáik megoldásában és segítettek tanulni az elkövetett hibákból egy biztonságos és támogató környezetben.

„A dolgozók jók a problémák megoldásában. Nem sokkal azután, hogy beköltöztem, néhány ember elkezdett bántani, de gyorsan elrendeződött. El kellett mondanom a dolgozóknak és így könnyebb volt, mint magamban tartani. Így gyorsan meg is oldódott és ez sokat jelentett nekem. Tanácsokat is kaptam, hogy ne álljak bosszút, hanem maradjak bűnön magamhoz.”

„Ez egy jó környezet arra, hogy tanulj a hibáidból. Ez rajtam is látszik. Volt idő, amikor mindig veszekedtem és ők [a dolgozók] próbáltak rávenni, hogy oldjam meg magam a problémáimat másokkal. Leültetnek és átgondolod, hogy mit csináltál rosszul és a másik is, hogy ő mit csinált

rosszul. Beszélhetsz arról, hogy a másik mit tett és te mit tettél. A dolgozók ott ülnek és minden nyugodt. Jól szokott végződni. Rájössz, hogy mindketten tévedtetek. Megtanulsz igyekezni és elkerülni az ilyen szituációkat, nehogy megtörténjen újra.”

„A dolgozók megtalálják a megoldást, hogy könnyebb legyen nekem. Néha együtt jövünk rá a megoldásra, néha tanácsot adnak, én döntöttem el, hogy melyik legyen. Általában tanácsot kérek. A segítségük tényleg segít jó döntést hozni.”

Meghallgat és jól kommunikál

A fiatalok megfogalmazták az igényüket arra, hogy hallgassák meg őket annak érdekében, hogy biztonságban maradjanak.

„Ha meghallgatnak, akkor segíthetnek.”

„Egyszer elmagyaráztak valamit a dolgozók és én egyszerűen nem értettem. Látták, hogy nem értem és változtattak és máshogy magyarázták el egészen addig, amíg meg nem értettem.”

Fontos volt az is a fiataloknak, hogy a dolgozók képesek legyenek úgy elmagyarázni a dolgokat, hogy azt meg is értsék. A fiatalok úgy érzik, hogy fontos, hogy a dolgozók meghallgassák őket és feltárják a viselkedésük eredetét.

Bár a túl sokat kérdezőgató dolgozók idegesítőek lehetnek a fiatalok számára, a legtöbbjük azt érezte, hogy ez annak a jele, hogy a dolgozók figyelnek rájuk és jobban megértik, hogy min mennek keresztül.

„A túl sok kérdezősködés egy dologról idegesítő lehet, de néhány kérdés még elmegy.”

„Nem értek azzal egyet, hogy a túl sok kérdezősködés a dolgozók részéről rossz dolog. Ha valaki többet kérdez, az annak a jele, hogy figyelnek rád... Amikor a családomról kérdeznak vagy látják, hogy feszült vagyok, mindig jó, ha rákérdeznak. Így a probléma fenekére nézhetünk. Volt néhány alkalom, amikor ideges voltam és a nevelőm szó szerint megállított és elkezdett kérdezgetni. Ha elmesélem valakinek az életemet és ők úgy reagálnak, hogy: 'oh igen, persze, aha', akkor az úgy jön le, mintha nem is érdekelné igazából. Kérdezgetniük kell ahhoz, hogy tudjam, hogy figyelnek. Utána tudom, hogy bízhatok bennük. Azt mutatja, hogy törődnek velem és sokkal valószínűbb, hogy beszélgetni fogok velük.”

„Nem igazán bánom, hogy kérdezgetnek. Néha megteszik és megtudnak rólam dolgokat. Ez nem igazán zavar. A kérdések jó dolgok.”

Az, hogy a szakemberek hogyan beszélnek a fiatalokkal, fontos abból a szempontból, hogy biztonságban érezzék magukat, mivel a fiatalok nagyobb valószínűséggel figyelnek oda, ha a nyugodtan beszélnek velük.

„Beszéljess velem, ne csak beszélj hozzám.”

„Nyugodt hangnemben kell veled beszélnünk.”

„Ne tartsatok hegyi beszédet.”

Határokat szab és kihívás elé állít

A fiatalok úgy érezték, hogy a támogatás és a tanácsok, amit a szakemberek adtak, segítette őket, hogy biztonságban legyenek.

„Tanácsot adtak és elmagyarázták, 'hogy ez ilyen és így tovább'. 'Úgyhogy légy óvatos' vagy 'ez egy olyan hely, ahol ez történik, úgyhogy ne menj oda'.”

„Ha nem vagy biztos egy helyzetben és tanácsot kérsz tőlük, akkor a legtöbbször őszintén elmondja, hogy szerintük mit kellene tennél. Szóval egy felnőtt véleménye, hogy mit kellene tennél, segíthet meghozni a jó döntést. Van valaki, akibe fordulhatsz.”

„Tanácsot adnak és elmondják, hogy ne csináld.”

A fiatal felnőttek megjegyezték, hogy milyen fontos, hogy a dolgozók ne kérjék őket számon más fiatal felnőtt előtt.

„Néha tárgyalhatunk a szabályokról. Amikor 15 voltam, az összes barátom bulizni járt és hajnali 2-ig maradhattak ki. A gyermekotthon azt mondta, hogy az túl későn van, de éjjel elengedünk. Érted megyünk 12 órákor, hogy biztosan épségben hazajér. Azt gondoltam, hogy ez elég jó. Amikor 15 voltam, 10:30-ig haza kellett érnem, úgyhogy az, hogy megengedték, hogy éjjel maradjak, sokat jelentett még akkor is, ha nem hajnal kettőig engedtek el.”

„Több mozgásteret adnak. Több mozgásteret adnak a szabadidővel kapcsolatban. Tisztelem őket ezért. Nem volt muszáj ezt tenniük. Közösén döntöttük el az új kimenőidőt”.

Tisztában vannak azzal is, hogy a szakemberek által felállított határok segítették őket, hogy biztonságban érezzék magukat.

„Szerintem a szabályok igazságosak. Egyetlen dolog, ami az eszembe jut, az a kimenő. Biztonságos, ha meg van szabva a kimenő.”

„Néhány ember nem tartja magát a szabályokhoz. Ha nem, akkor annak vannak következményei. Ez jó, mert arra tanít, hogy van, amit nem tehetünk meg.”

„Néznek a kapuból, hogy jól vagy-e.”

„Ha nem lennének szabályok, mi történne? Ezek biztonságban tartanak minket.”

A fiatalok szintén megjegyezték, hogy a szakemberek akkor kérték őket számon, amikor az szükséges volt ahhoz, hogy biztonságban maradjanak:

„Fontos, hogy félrehívjanak. Ha csinállok valami rosszat, nem szeretném, ha mindenki tudna róla. Úgyhogy az, hogy nem mindenki előtt csinálják, nagyon jó. Például, ha a konyhában lennék és vacsorát csinálnék, majd a dolgozók bejönnének azzal, hogy miért csináltad ezt és el kellene magyarázzam mindenki előtt. Ők nem csinálják ezt. Örülök neki, mert ez lehetőséget ad, hogy négy szemközt beszéljük meg.”

„Elég gyakran kérnek számon a dolgozók. De ők ezt nem a többiek előtt teszik, hanem négy szemközt. Félrehívják és megkérdezik, hogy 'miért csináltad azt, mi történt?'”

Fontos, hogy a szakemberek lehetőséget adtak, hogy a fiatalok maguk kezeljék a felmerülő kockázatokat, és hogy tárgyaljanak a határokról.

„Ha egy bizonyos korba érsz, tovább fent maradhatnál. Úgy érzed magad, mint egy gyerek. Kicsinek érzem magam.”

„Néha nehéz a szabályokkal, mert már elmúltunk 18 évesek. A szobában lenni nehéz, amikor tudod, hogy nem lennél, ha már egyedül laktál.”

Kapcsolatot alakít ki és tart fent a szociális háló tagjaival

A fiatalok kifejezték, hogy a dolgozók segítettek nekik kapcsolatot kialakítani.

„Segítettek a bizalom kiépítésében. Az egyik mód, ahogy segítettek az az volt, hogy bemutatnak több embernek, mert nem nagyon tudtam nyíltan beszélni új emberekkel, ha nem tudtam pontosan, hogy kik ők. Itt különösen sok az új ember. Segítettek megismerkedni és kicsit előjöttem a páncélomból. Ez történik most.”

A fiatalok azt mondták, hogy a dolgozók támogatták őket abban, hogy a barátaiknál aludhassanak vagy bulizni menjenek velük, így segítve őket, hogy kialakítsák és fenntartsák a saját szociális hálójukat.

A kapcsolatok folytonossága azokkal a dolgozókkal, akikkel bizalmas kapcsolatban vannak, fontos volt a fiatalok segítése szempontjából, hogy bizalmat alakítsanak ki, ez cserébe nyíltabbá tette őket, hogy az aggodalmakról és félelmekről beszéljenek.

„A régi ismeretség a dolgozókkal segíti a bizalmas kapcsolatot, mert odamehetek hozzájuk és beszélhetek a dolgaimról.”

Ha a fiatal felnőttek elhelyezése változott, értékelték, ha az új szociális munkás erőfeszítéseket tett, hogy kapcsolatot alakítson ki velük, és ha már eleve sok mindent tudott róluk:

„Jobb, ha ugyanazokat a dolgozókat látod sokat, de én csak két hónapja vagyok itt, szóval még nagyon az elején vagyok. De jó a kapcsolatom a szociális munkással. Meghallgat. Mintha már ismerne.”

A fiatalok értékelték a szakemberek érdeklődését és támogatását a pozitív élményekbe való bevonódáshoz, hogy kiderítsék a jövőre vonatkozó törekvéseiket és céljaikat, illetve, amikor egy-egy nehéz helyzetben, mint például a közelgő vizsga, buzdítják őket.

„El akartam kezdeni egy zenei kurzust és a dolgozók segítettek. Támogatók voltak, úgyhogy elkezdtem és élveztem.”

„Csatlakozni akartam a hadsereghez és az esetenem dolgozó szakember segített utánajárni. Kedves tőle. Az érdekeimet nézi.”

„Volt idő, amikor küszködtem a vizsgáimmal, csak azt hajtogattam, hogy meg fogok bukni, meg fogok bukni, de a dolgozók azt mondták, hogy nem fogsz megbukni. Erősítettek verbálisan és fizikailag. Ha házit csinálnék, akkor itt ülnének és segítenének. Megbizonyosodnának arról, hogy átnéztem mindent. Észrevették, ha feszült voltam és segítettek. Mindig megkérdezték, hogy van-e valami baj.”

A szakemberek azzal, hogy emlékeznek a fiatalokkal és családjaikkal kapcsolatos fontos dolgokra, szintén hozzájárulnak az erős kötődés kialakításához a dolgozók és fiatalok közt. A szakemberek segítettek a fiatalokat kezelni azokat a problémákat, amelyekkel a családjukkal való kapcsolatkezelés folyamán szembesülnek.

„Volt időszak, amikor problémáim voltak a családommal és ők segítettek nekem megoldani. A dolgozók segítettek túljutni. Tudták, hogy hamarosan jön az évforduló, emlékeztek és ott voltak nekem.”

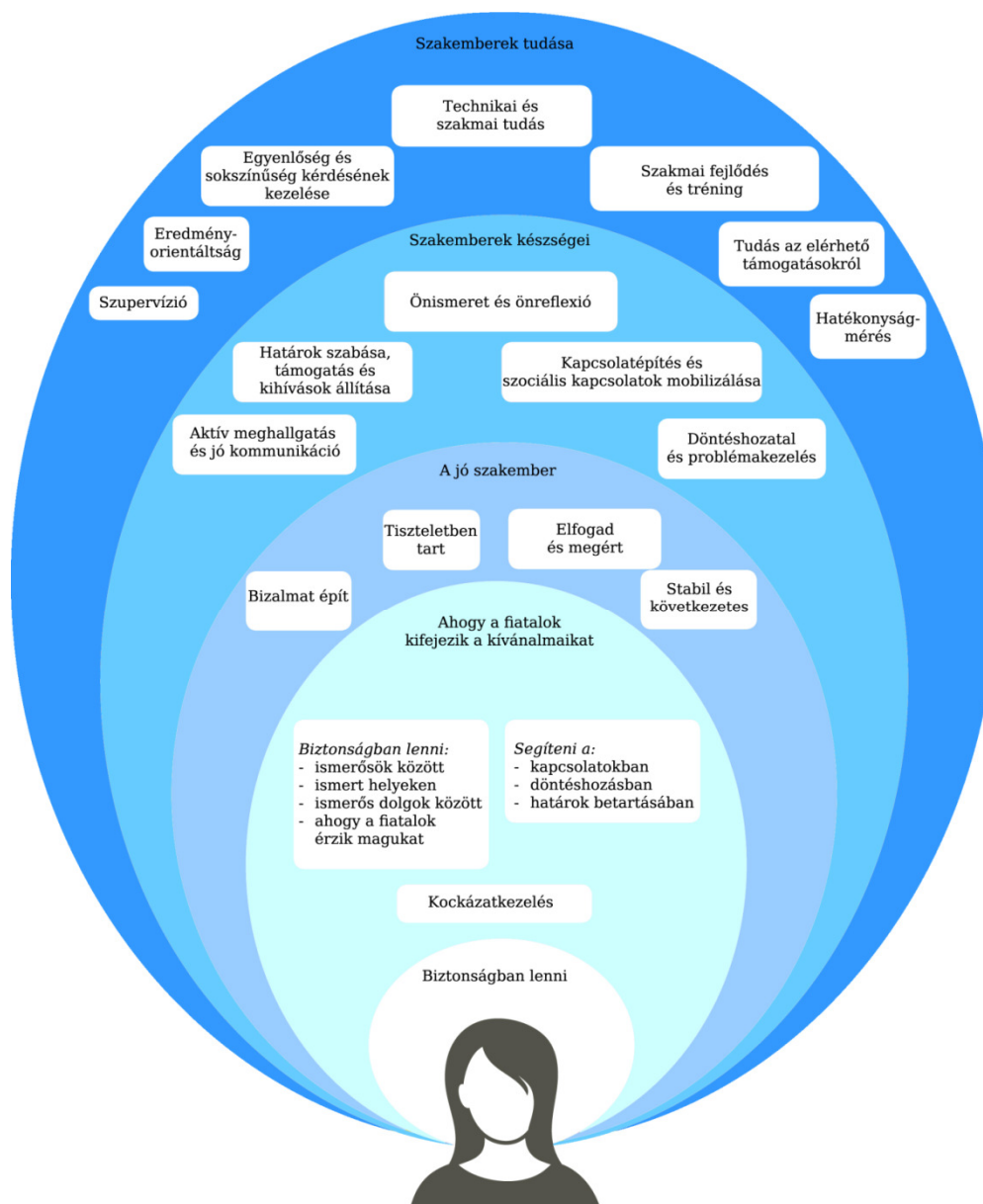
„Emlékeznek olyan fontos dolgokra, mint például mi a kedvenc kajám. Amikor szomorú vagyok, mindig a kedvenc kajámat csinálják. Tudják, mikor van a születnapom és néha, amikor nem vagyok itt a születnapomon, küldenek lapot és ez boldoggá tesz.”

A dolgozók érdeklődnek a fiatal felnőtt iránt, figyelnek arra, milyen a hangulata, és hogy hogy érzi magát; ez rendkívül pozitív hatású.

„Ha jó a kapcsolatod a dolgozókkal, akár csak eggyel, akkor tudják, hogy mikor vagy magad alatt, mikor vagy boldog. Néha, amikor nagyon csendes voltam, azt mondták: 'Van valami, amiben segíthetek?' nagyon kedvesek.”

„Nagyon fontos, hogy a dolgozók érdeklődnek irántunk.”

Szakemberek tudása

Szakemberek tudásának összegzése

Technikai és szakmai szakértelem	Egyenlőség és sokszínűség kérdésének kezelése	Az elérhető támogatások ismerete	Hatékony értékelés	Eredmény-orientáltság	A szakmai munka szupervíziója	A szakember fejlődésének és képzésének biztosítása
A szakembertől elvárt technikai tudás és szakértelem, hogy hatékonyan el tudják látni a szerepüket. <u>A szakembernek:</u> • Értennie kell a releváns törvényeket és szakpolitikai területeket, amelyek kapcsolódnak a védelemhez	A fiatalokkal történő munka során a szakembernek meg kell értenie, hogy az egyenlőség és a különbözőség hatással lehet a támogatásra. <u>A szakembernek:</u> • Tudnia kell azonosítani a problémákat és reagálni azokra. • Meg kell	A fiatalokkal történő munka során a szakembernek ismernie kell más szolgáltatásokat, melyek elérhetőek a fiatalok támogatása érdekében. <u>A szakembernek:</u> • Ismernie kell a helyi szolgáltatók kínálatát a támogatásra.	A fiatal felnőttekkel történő munka során a szakembernek mindig együtt kell dolgoznia a fiatalokkal, hogy azonosíthassák az igényeiket. <u>A szakembernek:</u> • Meg kell bizonyosodnia, hogy a felmérések gyermek- /	Az eredmény-orientált gyakorlat azt jelenti, hogy a fókusz a fiatal felnőtt előmenetelén van a céljai elérése és a pozitív irányú változás felé. A fókusz a fiatal felnőtt tartja a támogatás során és betekintést kap, hogy a nyújtott szolgáltatások hoztak-e valami változást. Támogatja a szolgáltatások felülvizsgálatát és	Lehetőség biztosítása a szakembernek, hogy nyíltan reagáljon a problémákra, érzésekre és eredményekre, így jobbra téve a gyakorlatot. <u>A szupervízióknak:</u> • Nyílt és őszinte alkalomnak kell lennie. • Elegendő időt kell biztosítani	A szakemberek képesítéseinek, készségeinek és tudásának fejlesztésének támogatása és azok meghatározása, hogy hatékony támogatást nyújthassanak a fiatal felnőtteknek. <u>A szolgáltatásoknak:</u> • Hatékonyan kell alkalmazniuk a képzésekkel kapcsolatos szükségletelem-

és a gyermekek jólétének elősegítéséhez, és hogy azok hogy működnek a szervezeten belül. • Meg kell értenie, hogy mit jelent a védelem, és hogy a fiatal milyen ártalmak érhetik, beleértve a szexuális abúzus jeleinek ismeretét. • Meg kell értenie a védelemben való szerepét és, hogy mikor	értenie a fiatal kulturális közegét. • Reagálnia kell a saját sztereotípiáira és attitűdjeire, hogy biztosítsa azt, hogy azoknak nincs negatív hatásuk a támogatásra. • Át kell gondolniuk, hogy a szakember neve és kulturális háttere hogyan befolyásolhatja a fiatal felnőtt támogatását.	• Meg kell értenie, hogy a többi szakember szerepei, hatáskörei és szolgáltatásai hogyan segítik a saját gyakorlatát. • Aktívan keresnie kell a lehetőségeket, hogy ismereteket szerezzen a többi szolgáltatásról.	fiatal felnőtt-központúak. • Koncentrálnia kell a gyermek / fiatal felnőtt erősségeire, felmérve a gyengeségeit is. • Érzékenyen kell bánnia a személyes információkkal. • Fel kell ismernie a gyermekek / fiatal felnőttek meglévő készségeit és tudását. • Értelmeznie és elemeznie kell az egyes szituációkat, meglátva a	tervezését. <u>A szolgáltatásoknak:</u> • Rendelkezniük kell szervezeti ethosszal és ellenőrzéssel, amely szerint a siker egyenlő a fiatalok céljainak megvalósítása terén történt előrehaladással. • Tisztázniuk kell a gyűjtendő adatokat az eredmények monitorozásához és kiértékeléséhez. • Bizonyítékalapú elismert eszközöket kell használniuk, hogy mérje a fiatalok eredményeit. • Információt kell	az eredményekre és kihívásokra való reflektálásra. • A fókusz a fiatalok sikeres kimeneteinek támogatásán kell tartani. • Meg kell engednie a vezetőknek, hogy számon kérjék a szakembereket és teszteljék a gyakorlatot, hogy javuljanak az eredmények. • A vezetőknek kell kivitelezniük az ellenőrzést,	zést. • Lehetőséget kell adniuk a dolgozóknak, hogy részt vegyenek a nem hivatalos tréningeken, beleértve a nyomon követést és a gyakorlatok egymás közti megosztását. • Csapatépítés biztosítása és az egymás közötti tapasztalatmegosztás támogatása. • Keresniük kell a képzési lehetőségeket más ügynökséggel való kapcsolatok által.
---	--	---	--	--	---	--

oszthat meg információt. • Meg kell értenie a gyermekek fejlődését. • Értenie kell a fiatal helyzetét a nevelőszülőknél, a saját családjában és a család szerepének fontosságát a jó eredményekre.			mélyebb tartalmakat. • Túl kell jutnia a címkéken, mint pl.: rossz gyerek. • El kell kerülnie az elhamarkodott döntéseket, el kell ismernie, ha a kezdeti megítélése helytelenek.	gyűjteniük, hogy formálja és javítsa az adott szolgáltatást. • Aktívan be kell vonniuk a fiatalokat, szakembereket és más érdekelteket a szolgáltatás kivitelezésével kapcsolatos konzultációba.	akik részt vettek ellenőrzési tréningen és megvannak a megfelelő készségeik és tapasztalataik.	• Ösztönözniük kell a szakembereket, hogy határozzák meg és vegyenek részt a tanulási lehetőségek fejlesztésében. • Tréninget kell biztosítaniuk, amelyek a hatékony folyamatokra fókuszálnak, olyan elméleti tudást nyújtanak, amelyek a gyakorlatban is jól használhatóak.
--	--	--	---	---	---	---

A szakember fő tulajdonságai és készségei a fiatal felnőttek véleménye alapján

